

KHAZAR REVIEW

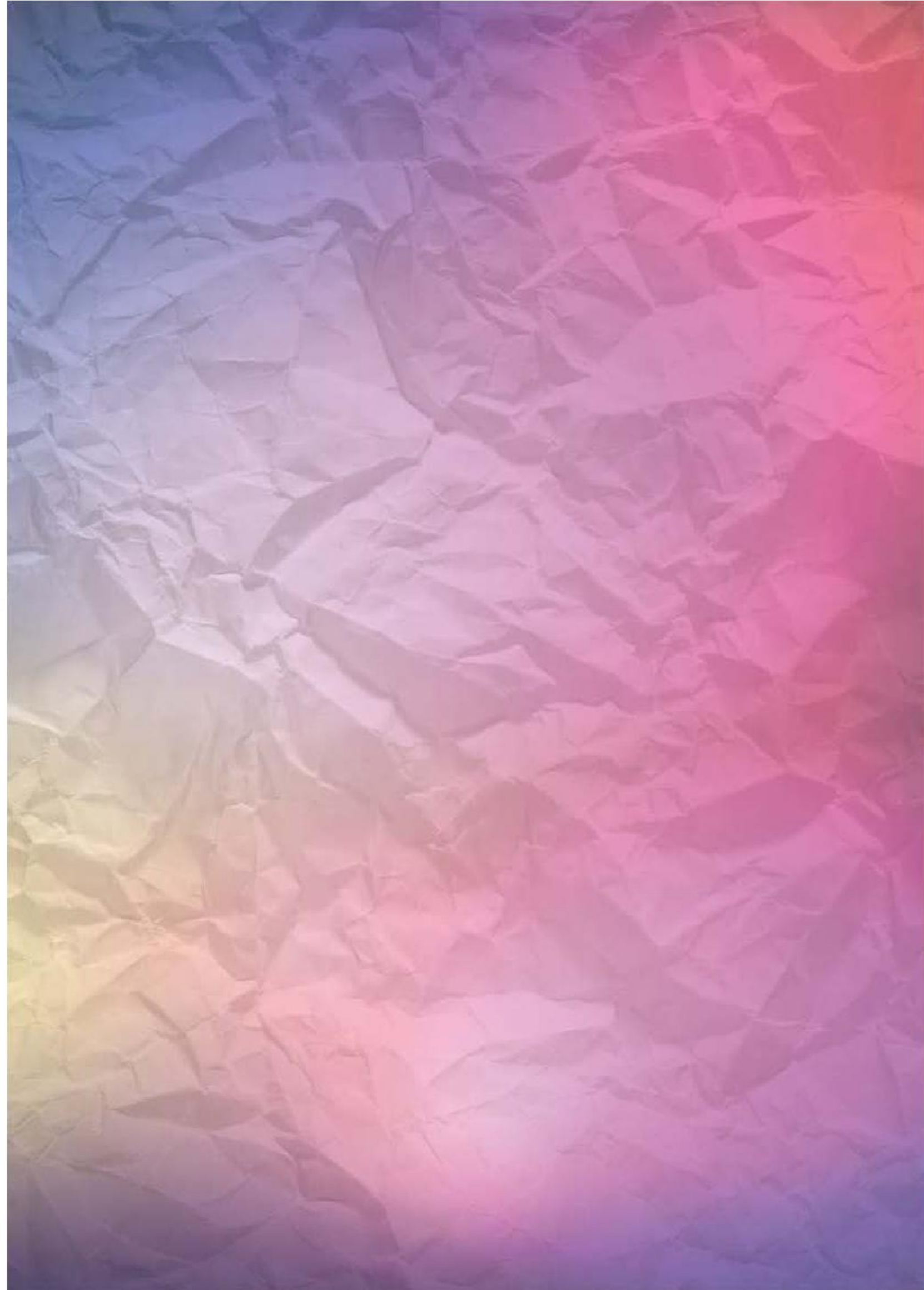
№ 396-397 İyun-İyul 2020

XƏZƏR XƏBƏR

AYLIQ DƏRGI

ISSN 2218-2772

khazar-review.khazar.org

İÇİNDƏKİLƏR

Universitet xəbərləri.....	4
Professor Hamlet İsaخانlı <i>teleqraf.com</i> saytının sorğusunu cavablandırır ..	17
Xəzər Universitetinin əməkdaşı "Çıxışa doğru" verilişində.....	19
"Dünya" xəbərləri.....	20
Потомок братьев-ювелиров Алиевых: "очень многое о тех временах мне рассказывал мой дед" (интервью с выпускником Университета Хазар)	24
"Mediats" layihəsi çərçivəsində konfrans	28
Unilab virtual konfransı	30
Creative Spark Big Idea müsabiqəsinin Azərbaycan üzrə qalibləri elan olundu.....	33
AMEA Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat İnstitutunun xəbərləri	34
Ülkər İsayeva. Azərbaycan folkloru və ədəbiyyatı, qadın haqları və psixoloji analiz.....	38
Əlirza Balayev. Həsən bəy Zərdabinin heykəli... LaQuzu önündə	42
"Xəzər" in yeni nəşrləri	48
NDU xəbərləri.....	52
Anar Jafarov. The Qua-Problem, Meaning Scepticism, and the Life-World .	55
Bakı karantin günlərində (Multimedia Mərkəzinin fotoselsiyası).....	61
Mixeil Cavaxişvili Günahsız Abdulla (hekayə).....	64

1995-ci ilin
yanvarından nəşr olunur

Təsisçi:
Xəzər Universiteti

Baş redaktor:
Hamlet İsaخانlı

Baş redaktor müavini:
Əlirza Balayev

Redaksiya heyəti:
İsa Həbibbəyli
Alla Axundova
Şahin Fəzli
Knyaz Aslan

İngiliz dilində
məqalələrin redaktoru:
Gülcan Kulacmet

Kompüter tərtibatçısı:
Günəl Əkbərova

Foto:
Multimedia Mərkəzi

Address:

41 Mahsati str., Bakı
(near the "Neftçilər" metro)

Tel.: (+99412) 323 93 13

(+99412) 421 10 93 (209)

GSM: (+99450) 321 31 69

Faks: (+99412) 493 93 79

E-mail: xazarxabar@khazar.org

Certificate: 376

Index: 67178

Copies: 3000

It has been published
since January 1995

Founder:
Khazar University

Editor-in-chief:
Hamlet İsaخانlı

Associate editor:
Əlirza Balayev

Editorial members:
İsa Həbibbəyli
Alla Akhundova
Şahin Fəzli
Knyaz Aslan

Editor of English Texts:
Gülcan Kulacmet

Computer graphics:
Günəl Akbarova

Photos:
Multimedia Centre

EILINK-İN DİREKTORU STEP-DƏ ÇIXIŞ ETDİ**DIRECTOR OF EILINK DELIVERS SPEECH AT STEP**

Mayın 18-i və 28-də “Koronavirus problemləri ilə üzleşən elmi və texnoloji əməkdaşlıq” adlı 7-ci Elm və Texnologiya Mübadilə Programı Sammiti (*STEP*) keçirildi. Sammitin ilk günü “İslam ölkələrinin tibb işçilərinin COVID-19 ilə işləmə təcrübələrini və müşahidələrini bölüşmək” mövzusunda yönəldilmişdi.

Sammitin bu iclasında Xəzər Universitetinin *EILINK* Tədqiqat və İnkişaf Mərkəzinin direktoru Rüstəm Rüstəmov “Nailiyyətlər və problemlərin paylaşımı / COVID-19 üçün Yüksək Texnologiyaların Təminatı” mövzusunda təqdimatla çıxış etdi.

On May 18 and 28, the 7th Science and Technology Exchange Program (*STEP*) Summit entitled “Scientific and technological collaboration facing Coronavirus challenges” has been taken place virtually. The first day of the Summit was focused on “Sharing Experiences and Observations of the Islamic Countries' Medical Staff in Dealing with COVID-19”.

In this section of *STEP* Rustam B. Rustamov, Director of the *EILINK* Research and Development Center of Khazar University, has delivered his speech. The presentation of Rustam B. Rustamov was entitled as “Share of Achievements and Challenges / High Technology Engagement for COVID-19”.

**XƏZƏR UNİVERSİTETİNİN PROFESSORU
TƏHSİL STANDARTLARININ
MÜZAKİRƏSİNƏ HƏSR EDİLMİŞ TOPLANTIDA**

**KHAZAR UNIVERSITY'S PROFESSOR
AT ONLINE MEETING
DEDICATED TO EDUCATIONAL STANDARDS**

Mayın 31-də UNEC-in rektoru professor Ədalət Muradovun sədrliyi ilə təhsil standartlarının müzakirəsinə həsr edilmiş onlayn toplantı keçirildi. Toplantıda əsas müzakirə mövzusu “İqtisadiyyat və idarəetmə ixtisaslar qrupu”na aid təhsil standartlarının təkmilləşdirilməsi idi.

Toplantıda Təhsil Nazirliyinin nümayəndəsi ilə birgə ölkənin bir çox universitetlərinin rəhbər işçiləri və əməkdaşları, o cümlədən müvafiq komissiyanın üzvlü, Xəzər Universitetinin professoru Fuat Rəsulov, eləcə də biznes nümayəndələri və digərləri iştirak edirdilər (Milli Bank, BP, Kapital Bank və tədris mərkəzləri).

Daha əvvəl Xəzər Universitetinin prorektoru professor Məhəmməd Nuriyev və İqtisadiyyat və menecment fakültəsinin dekanı Dr. Ceyhun Məmmədov da standartların layihələri ilə tanış olmuşdular. İclasdakı çıxışında professor Fuat Rəsulov onların da təkliflərini nəzərə almaqla fikirlərini bildirərək, təkliflər verdi.

On May 31, an online meeting was held under the chairmanship of Professor Adalat Muradov, Rector of UNEC to discuss educational standards. The main topic of discussion at the meeting was the improvement of educational standards for the “Economics and Management Majors Group”.

The meeting was joined by a representative of the Ministry of Education, executives and employees of country's many universities, including Fuat Rasulov, a member of the relevant commission, professor at Khazar University, as well as business representatives and others (National Bank, BP, Kapital Bank and training centers).

Earlier, Professor Mahammad Nuriyev, Khazar University's Vice Rector, and Dr. Jeyhun Mammadov, Dean of the School of Economics and Management, also got acquainted with the draft standards. In his speech during the meeting, Professor Fuat Rasulov, taking into account their proposals, expressed his views and made suggestions accordingly.

Azərbaycan Respublikası
Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi

“MOTİVASIYA VƏ ŞƏXSİ İNKİŞAF” MÖVZUSUNDA SEMİNAR SEMINAR ON “MOTIVATION AND PERSONAL DEVELOPMENT”

İyunun 4-də Xəzər Universitetinin Psixologiya departamentinin müəllimi və doktorantı Nihufər Əlizadə British Council və Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin dəstəyi ilə “Əlilliyi olan Şəxslərin Məşğulluq Qabiliyyətlərinin Artırılması” layihəsinin iştirakçıları üçün “Motivasiya və şəxsi inkişaf” mövzusunda seminar keçirdi.

Seminar zamanı layihə iştirakçılarının sualları da cavablandırılaraq, bundan sonrakı karyera planlamalarında uğurlu addımlar atmaları üçün önəmli məqamlar qeyd olundu.

On June 4, Nihufər Alizade, an instructor and PhD student at Khazar University Psychology Department, delivered a seminar on “Motivation and Personal Development” for participants of the “Enhancing employability skills of people with disabilities” project supported by the British Council and the Ministry of Labor and Social Protection.

During the workshop, the project participants' questions were answered and information on important points of the successful steps to help their future career plans was provided.

ABİTURIYENTLƏRƏ PSIXOLOJİ DƏSTƏK PSYCHOLOGICAL SUPPORT TO APPLICANTS

İyunun 7-də Xəzər Universiteti Psixologiya departamentinin koordinatoru, Psixoloji Xidmət Mərkəzinin direktoru Mələk Kərimova İsmayilli rayonundakı “Niyal” hazırlıq kurslarının xüsusi xahişini nəzərə alaraq, respublikanın orta məktəblərində keçiriləcək buraxılış imtahanlarına psixoloji hazırlıq məqsədilə “Daxili gücüm və imtahan həyəcanım” mövzusunda onlayn psixoloji seminar keçirdi.

Seminarda “Niyal” hazırlıq kurslarının müdiri Həsən Məmmədov və Xəzər Universitetinə tələbələrini cəlb oluması üzrə işçi qrupun rəhbəri professor Fuat Rəsulov iştirak edirdilər. Seminar zamanı Mələk Kərimova abituriyentlərə qəbul imtahanından əvvəl yaşaya biləcəkləri həyəcan zamanı nələrdə biləcəkləri haqqında məlumat verdi, müzakirələr apardı. Tədbirin sonunda abituriyentlərin sualları fərdi qaydada cavablandırıldı və psixoloji dəstək verildi.

Yekunda professor Fuat Rəsulov 11-ci sinif şagirdlərinə Xəzər Universiteti haqqında məlumat verərək, universitet tərəfindən İsmayilli rayonunda mütəmadi tədbirlər keçirildiyinə görə seminara qoşulan iştirakçılara öz təşəkkürünü bildirdi.

“Niyal” hazırlıq kurslarının müdiri Həsən Məmmədov isə Mələk Kərimovaya və Xəzər Universitetinin rəhbərliyinə bu seminarın təşkilinə görə minnətdarlığını bildirdi.

On June 7, Melek Karimova, Coordinator of Psychology Department at Khazar University and Director of the Psychological Service Center, delivered an online psychological seminar on “My Internal Strength and Pre-Exam Excitement” aimed at assisting with the psychological preparation for the final exams, to be held in the republic's secondary schools, organized due to the special request of “Niyal” preparatory courses.

Hasan Mammadov, Director of the “Niyal” Preparatory Course, and Professor Fuat Rasuloğlu, Head of the Working Group on Attracting Students to Khazar University, also joined the seminar. During the seminar, Melek Karimova informed the applicants about what they could do during the pre-exam excitement, as well as discussed what could be done during the exam preparation. At the end of the event, applicants' questions were answered individually, and further psychological support was provided.

Concluding the event, Professor Fuat Rasuloğlu briefed the 11th grade students on Khazar University, noting that the University organizes regular events in the Ismayilli region and thanked the participants for joining the seminar.

Hasan Mammadov expressed his gratitude to Melek Karimova and Khazar University's leadership for organizing this seminar.

KHAZAR UNIVERSITY

**XƏZƏR UNIVERSİTESİ
VƏ ADAU: ÇAYÇILIĞIN İNKİŞAFI
İLƏ BAĞLI KONFRANS**

**KHAZAR UNIVERSITY AND ASAU:
CONFERENCE ON THE
DEVELOPMENT OF TEA PRODUCTION**

İyunun 11-də Xəzər Universiteti ilə Azərbaycan Dövlət Aqrar Universiteti (ADAU), həmçinin, Meyvəçilik və Çayçılıq Elmi-Tədqiqat İnstitutunun birgə təşəbbüsü ilə "Azərbaycanda çayçılığın mövcud vəziyyəti və inkişaf istiqamətləri" mövzusunda onlayn elmi-praktik konfrans keçirildi. Tədbirdə Xəzər Universitetini Heyat elmləri departamentinin müdiri dosent Asaf Ömərrov, departamentin dosenti Cavid Ocaqi, ADAU-nun rektoru, AMEA-nın müxbir üzvü, professor İbrahim Cəfərov, Kənd Təsərrüfatı Nazirliyinin "Meyvəçiliyin, üzümçülüyün təşkili və monitorinqi" şöbəsinin müdiri Tofiq Rzayev, Meyvəçilik və Çayçılıq ETİ-nin direktor müavini Dr. Vahid Əliyev, Lənkəran Dövlət Aqrar İnkişaf Mərkəzinin Bitkiçilik şöbəsinin müdiri İlqar Həsənov, Astara Çay MMC və Beta şirkətinin nümayəndələri və digər mütəxəssislər çıxış etdilər. Konfransda Xəzər Universitetinin dosenti Cavid Ocaqi "Azərbaycanda çay araşdırmaları" mövzusunda məruzə etdi. Tədbirdə Xəzər Universiteti ilə ADAU və digər institutlar arasında çayçılıq üzrə birgə elmi tədqiqat işlərinin aparılması da müzakirə edildi.

Tədbirdə çayçılığa dövlət dəstəyinin prioritet istiqamətləri, dünyada və Azərbaycanda çayçılığın tarixi və inkişaf meyilləri, çayçılıq sahəsində normativ-hüquqi bazanın təkmilləşdirilməsi, çay istehsalı və emalı sahəsində innovativ texnologiyaların tətbiqi və digər məsələlər ətrafında müzakirələr aparıldı.

On June 11, Khazar University and the Azerbaijan State Agrarian University (ASAU), as well as the Fruit and Tea Production Academic-Research Institute (ARI), jointly initiated an online scientific-practical Conference on "The Current Condition and Development of Tea Production in Azerbaijan". During the event Associate Professor Asaf Omarov, Head of the Life Sciences Department at Khazar University, Department's Associate Professor Javid Ojaghi; Professor Ibrahim Jafarov, Rector of ADAU and Corresponding Member of ANAS; Tofiq Rzayev, Head of the Department of "Organization and Monitoring of Fruit growing, Viticulture" at the Ministry of Agriculture; Dr. Vahid Aliyev, Fruit and Tea Production Deputy Director at ARI; Ilgar Hasanov, Head of the "Crop Production" Department of the Lankaran State Agrarian Development Center; representatives of Astara Tea LLC and Beta company and other specialists delivered speeches. At the Conference, Khazar University's Associate Professor Javid Ocaqi delivered talk on "Tea research in Azerbaijan". At the event, the joint research between Khazar University and ASAU and other institutes on tea production was also discussed.

Furthermore, the priority areas of state support for tea production, the history and development trends of tea production in the world and in Azerbaijan, the improvement of the regulatory framework in this field, the application of innovative technologies in tea production and processing and other issues were discussed.

XƏZƏR UNIVERSİTETİNDƏ BAYTARLIQ TƏBABƏTİ İXTİSASI AÇILDI

KHAZAR UNIVERSITY LAUNCHES VETERINARY MEDICINE PROGRAM

Aqrar əmək bazarı müasir tələblərə cavab verən, baytarlıq təbabəti sahəsində uğurla çalışa bilən, dünya baytarlıq elminin və təcrübəsinin nailiyyətlərinə yiyələnmiş mütəxəssislərin hazırlanmasını tələb edir.

Beynəlxalq reytinglərdə (QS və Eduniversal) və Azərbaycan universitetləri arasında liderlərdən olan Xəzər Universitetində baytarlıq təbabəti ixtisası açılmışdır. Tədris prosesi Amerika və Avropanın qabaqcıl universitetlərinin proqram və təcrübələrinə əsasən, yerli və əcnəbi professorlar/mütəxəssislər tərəfindən aparılır. Universitet tələbələrini müxtəlif beynəlxalq mübadilə proqramları, o cümlədən, Erasmus+ və Mevlana proqramları çərçivəsində təhsillərinin bir hissəsini dünyanın tanınmış universitetlərində davam etdirmək, həmçinin, praktik təcrübələrini yerli və beynəlxalq şirkətlərdə keçmək imkanı yaradır.

The agrarian labor market requires specialists training who meet modern requirements and able to work successfully in the field of veterinary medicine, who mastered the achievements of world veterinary science and practice.

Khazar University, a leading university among Azerbaijani universities according to the international rankings (QS and Eduniversal) has launched a Veterinary Medicine program. The program is taught by local and foreign professors / specialists based on the curricula and practices of leading American and European universities. University students have the opportunity to continue part of their education at world-renowned universities through various international exchange programs, including Erasmus + and Mevlana programs, as well as to conduct practical internships in local and international companies.

XƏZƏR UNIVERSİTETİNƏ VIRTUAL INFOTUR TƏŞKİL OLUNDU

VIRTUAL INFO TOUR TO KHAZAR UNIVERSITY ORGANIZED

İyunun 18-də "Azərbaycan universitetlərinə virtual infotur" layihəsi çərçivəsində Facebook sosial şəbəkəsi vasitəsilə Xəzər Universitetinə virtual infotur təşkil olundu. Layihə Bakı şəhəri üzrə Təhsil İdarəsi və Sabunçu Gənclər Evinin birgə təşkilatçılığı ilə həyata keçirildi.

Veriliş müddətində Xəzər Universitetinin təsisçisi, Direktorlar və Qəyyumlar Şurasının sədri professor Hamlet İsaخانlı və Tələbələrin cəlb olunması üzrə işçi qrupun rəhbəri professor Fuat Rəsulov universitet barədə ətraflı məlumat verdilər və gəncləri maraqlandıran sualları cavablandırdılar. 1,5 saat davam edən canlı yayımı Azərbaycanın müxtəlif bölgələrindən min nəfərdən çox valideyn və abituriyentlər izlədilər.

Bu tədbirin keçirilməsində məqsəd abituriyentlərin gələcək ixtisas və universitet seçimlərində köməklik göstərmək, onları Xəzər Universitetində yaradılmış şərait və imkanlarla tanış etmək idi.

Virtual infoturu bu link vasitəsilə izləmək olar:

<https://youtu.be/L-Aq7zkc228>

On June 18, a virtual info tour to Khazar University was organized via Facebook social network within the "Virtual Info Tour to Azerbaijani Universities" project. The project was jointly organized by the Baku Education Department and Sabunchu Youth House.

During the program, Professor Hamlet Isakhanli, the Founder of Khazar University and Chairman of its Board of Directors and Trustees, and Professor Fuat Rasulov, Head of the Working Group on Attracting Students to Khazar University, provided detailed information about the University and answered questions from young people. The 1.5-hour live broadcast was watched by more than thousand parents and applicants from different regions of Azerbaijan.

The purpose of this event was to assist applicants in their future career and university choices, and to familiarize them with the facilities and opportunities created at Khazar University.

The virtual info tour can be followed via this link:

<https://youtu.be/L-Aq7zkc228>.

PROFESSOR HAMLET İSAXANLI CƏNUBİ KOREYADA NƏŞR OLUNAN JURNALIN REDAKSIYA HEYƏTİNƏ SEÇİLDİ

PROFESSOR HAMLET ISAKHANLI ELECTED TO EDITORIAL BOARD OF JOURNAL PUBLISHED IN SOUTH KOREA

Xəzər Universitetinin təsisçisi, Direktorlar və Qəyyumlar Şurasının sədri professor Hamlet İsa-xanlı Cənubi Koreya Respublikasında Dongduk Women's University tərəfindən nəşr olunan "The journal of Eurasian Turkic Studies" jurnalının redaksiya heyətinə seçilmişdir.

İldə iki dəfə ingiliscə nəşr olunan bu jurnalın baş redaktoru (Editor-in-Chief) Prof. Dr. Eun-kyung Oh-dur.

Professor Hamlet Isakhanli, the Founder of Khazar University and Chairman of its Board of Directors and Trustees, has been elected to the editorial board of the Journal of Eurasian Turkic Studies, published by Dongduk Women's University in the Republic of Korea.

The editor-in-chief of this journal, published twice a year in English, is Prof. Dr. Eunkyung Oh.

UNILAB-İN VİRTUAL KONFRANSA HAIZRLIQLA BAĞLI GÖRÜŞÜ

İyunun 19-da Xəzər Universiteti İnkişaf Mərkəzi Azərbaycan Dövlət Neft və Sənaye Universiteti ilə *UniLab* layihəsi çərçivəsində keçiriləcək "Universitetlər və kompaniyalar: tərəfdaşlıqda çətinliklər və perspektivlər" adlı virtual ölkə konfransına hazırlıqların aparılması ilə bağlı Zoom proqramı vasitəsilə görüş keçirdilər. Görüşdə Xəzər Universitetindən İnkişaf Mərkəzinin direktoru Raziyə İsayeva, Təbiət elmləri və mühəndislik fakültəsinin dekan müavini Dr. Fəxrəndə Əlimərdanova, Təlim və Tədris Mərkəzinin direktoru Ülker Bayramova və Karyera Mərkəzinin müdiri Fəxrəddin Abdullayev iştirak edirdilər.

Virtual görüşün keçirilməsində məqsəd hazırlıq işlərinin hansı səviyyədə getdiyini, qarşıya çıxan çətinliklər və konfransın gündəliyinin hazırlanması haqqında müzakirələrin aparılması idi. Həmçinin, görüşdə qarşıda duran növbəti işlər müəyyənləşdirildi və konfransdan əvvəl virtual platformada test görüşünün keçirilməsinə qərar verildi.

UNILAB'S MEETING ON PREPARATION FOR VIRTUAL CONFERENCE

On June 19, Khazar University Development Center met with Azerbaijan State University of Oil and Industry via Zoom platform to prepare for a virtual country conference entitled "Universities and Companies: Challenges and Prospects in Partnership" to be held within the framework of the *UniLab* project. Raziya Isayeva, Director of the Development Center at Khazar University, Dr. Fakhranda Alimardanova, Vice Dean of the School of Sciences and Engineering, Ulker Bayramova, Director of Teaching and Learning Centre, and Fakhraddin Abdullayev, Head of the Career Center, joined the meeting.

The purpose of the virtual meeting was to discuss the progress of preparations, the challenges and the arrangements done regarding the agenda of the conference. The meeting also identified forthcoming works and decided to hold a test meeting on a virtual platform before the conference.

TƏHSİL NAZİRLİYİ XƏZƏR UNIVERSİTETİNƏ TƏŞƏKKÜR ETDİ

MINISTRY OF EDUCATION THANKS KHAZAR UNIVERSITY

2020-ci il iyunun 22-də Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyi Xəzər Universitetinin 21 may 2020-ci il tarixli 01/9117 nömrəli məktubuna cavab vermişdir. Məktubda Xəzər Universitetinin 2016-2020-ci illərdə Təhsil Nazirliyi və ölkənin 8 ali təhsil müəssisəsi ilə birgə ERASMUS+ proqramının PETRA layihəsi çərçivəsində həyata keçirdiyi layihə müsabiqə qiymətləndirilmişdir.

Qeyd edək ki, layihənin məqsədi ali təhsil müəssisələrinin inkişafı üçün Təlim-Tədris Mərkəzlərinin yaradılması, elektron təhsil laboratoriyalarının qurulması, həmin universitetlərdə akademik və inzibati heyət üzvlərinin, eləcə də, nazirlik əməkdaşlarının Avropa universitetlərində təşkil olunan təlimlərdə və onlayn dərslərdə iştirakın təmin edilməsi və s. idi.

Məktubda daha sonra PETRA layihəsinin əsas məqsədlərinin "Azərbaycan Respublikasında təhsilin inkişafı üzrə Dövlət Strategiyası"nda nəzərdə tutulmuş strateji hədəflərə uyğun olduğu və layihənin həmin strategiyanın həyata keçirilməsinə töhfə verəcəyinə inanıldığı qeyd olunur.

On June 22, 2020, the Ministry of Education of the Republic of Azerbaijan responded to Khazar University's letter No. 01/9117 dated May 21, 2020. In the letter, an upbeat assessment was given to Khazar University's project within the ERASMUS + program's PETRA project, implemented together with the Ministry of Education and eight of the country's higher education institutions in 2016-2020.

It should be noted that the purpose of the project was aimed at the development of higher education institutions by establishing Teaching & Learning Centers, e-learning laboratories, ensuring the participation of academic and administrative staff, as well as ministry staff in trainings and online classes at European universities, etc.

The letter further indicates that the main objectives of the PETRA project are in line with the strategic goals set out in the "State Strategy for the Development of Education in the Republic of Azerbaijan" and it is believed that the project will contribute to the implementation of this strategy.

HƏYAT ELMLƏRİ DEPARTAMENTİ İLƏ BETİ BİRGƏ TƏDQIQATLARA START VERDİ

LIFE SCIENCE DEPARTMENT AND AVSRI LAUNCH JOINT RESEARCH

Xəzər Universitetinin Həyat elmləri departamenti və Kənd Təsərrüfatı Nazirliyinin Baytarlıq Elmi Tədqiqat İnstitutu birgə elmi layihələr həyata keçirirlər. Öncə "Azərbaycanın Cənub bölgəsində iribuynuzlu heyvanların nodulyar dermatit virusu"nın tədqiqatından başlanılmışdır. Araşdırmanın əsas məqsədi iribuynuzlu heyvanların qanında nodulyar dermatit virusunun spesifik anticisimlərini monitorinq etmək, peyvənddən öncə və sonra heyvanlar arasında immün gərginliyi araşdırmaq, həmçinin buğumayaqlılarda (genə və ağcaqanadlar) xəstəliyin törədicisini molekulyar bioloji üsullarla təyin etməkdir.

Layihə çərçivəsində tutulmuş ağcaqanad və toplanmış genələrdə xəstəliyin törədicisi öyrənilməklə bərabər, həmin buğumayaqlılar morfometrik olaraq növ və cinsə görə identifikasiya ediləcək. Xatırladaq ki, Nodulyar dermatit iribuynuzlu heyvanların virus mənşəli xəstəliyidir. Mövsümi xarakter daşımaqla əsasən yaz-yay aylarında həşəratların çoxaldığı dövrdə aktivləşir. Xəstəliyin əsas mənbəyi xəstə heyvanlar və buğumayaqlılardır. Xəstəliyin baş verdiyi ilk dövrlərdə nəqirən 5-50%-i, ayrı-ayrı hallarda isə 75-100%-i virusa yoluxa bilər.

Khazar University Life Sciences Department and the Azerbaijan Veterinary Scientific Research Institute (AVSRI) have launched joint research projects. First, the cooperation started from the study of "Nodular dermatitis virus of cattle in the southern region of Azerbaijan". The main purpose of the study is to monitor specific antibodies to the nodular dermatitis virus in the blood of cattle, to study the immune tension amongst animals before and after vaccination, as well as to identify the causative agent of arthropods (ticks and mosquitoes) by molecular biological methods. In addition to studying the causative agents of the disease in mosquitoes and ticks caught within the project, these arthropods will be morphometrically identified by their type and sex. It is worth reminding that nodular dermatitis is a viral disease in cattle. It is seasonal and mainly has an effect in spring and summer, during reproductive activity. The main sources of the disease are sick animals and arthropods. In the early stages of the disease, 5-50% of the livestock, and in some cases 75-100%, can be infected.

BİR GRUP ƏMƏKDAŞA MÜKAFATI VERİLDİ GROUP OF STAFF MEMBERS RECEIVED PRIZES

Azərbaycan Dövlət İdarələri və İctimai Xidmət İşçiləri Həmkarlar İttifaqının Nizami Rayon komitəsi Xəzər Universitetinin bir qrup əməkdaşına (6 nəfər) Dövlət Qulluqçularının Peşə Bayramı münasibətilə əlaqədar olaraq pul mükafatı verdi. Xəzər Universiteti Həmkarlar Təşkilatının sədri Ələvsət Əmirbəyli pul mükafatlarını əməkdaşlara təqdim etdi.

The Nizami District of the Republican Committee of the Trade Union of State Organization and Public Service Workers of Azerbaijan awarded a group of Khazar University staff members (six employees) a cash prize on the occasion of the Civil Servants' Professional Holiday. Alovzat Amirbayli, Chairman of Khazar University's Trade Union, presented cash prizes to employees.

İNGİLİS DİLİ VƏ ƏDƏBİYYATI DEPARTAMENTİNDƏ DISSERTASIYA MÜDAFİƏLƏRİ

THESES DEFENSE AT ENGLISH LANGUAGE AND LITERATURE DEPARTMENT

İyunun 29-da Xəzər Universiteti İngilis dili və ədəbiyyatı departamentinin dilçinləşmə ixtisasını bitirən magistr tələbələrini "Microsoft Teams" platforması vasitəsilə dissertasiya işlərinin onlayn şəkildə müdafiəsi keçirildi. Rəya Kərimli "A Comparative Study of Second Language Teaching Techniques at Public, Private and International Schools in Azerbaijan"; Cəmilə Məmmədova "Types and Functions of Code Switching Used by Foundation Students at Khazar University" adlı mövzulardakı dissertasiyalarını təqdim etdilər.

On June 29, Khazar University's English Language and Literature Department held an online defense of dissertations for master's students majoring in linguistics via Microsoft Teams platform. Following students presented their dissertations: Roya Kerimli on "A Comparative Study of Second Language Teaching Techniques at Public, Private and International Schools in Azerbaijan"; Jamila Mammadova on "Types and Functions of Code Switching Used by Foundation Students at Khazar University".

Müdafiə Şurasının üzvləri - departament müdiri Dr. Bahman Amani, Magistratura, doktorantura və elmi işlər bölməsinin koordinatoru Seidə Şərifova, departamentin Tədqiqat işləri üzrə koordinatoru Milana Abbasova, departamentin müəllimləri - İrina Orujova, İlham Tağıyev və Nailya Qasımova idilər. Mövzular ətrafında müzakirə keçirildikdən sonra işlər qiymətləndirildi və yekunda iddiaçılara magistr dərəcəsi verilməsi qərara alındı.

The members of the Defense Council included Dr. Bahman Amani, Head of the Department, Saida Sharifova, Coordinator of the Division of Graduate Studies and Research, Milana Abbasova, Research Coordinator of the Department, department's faculty - Irina Orujova, İlham Tağıyev and Nailya Gasimova. After discussions on the topics, the works were evaluated and in the end it was decided to award the applicants with master's degree.

PSIXOLOGİYA DEPARTAMENTİNDƏ MAGİSTR MÜDAFİƏLƏRİ

MASTER'S THESES DEFENSE AT PSYCHOLOGY DEPARTMENT

İyunun 30-da Xəzər Universiteti Psixologiya departamentində onlayn formada ümumi psixologiya və klinik psixologiya ixtisası üzrə magistratura tələbələrini dissertasiya işlərinin müdafiəsi təşkil edildi. Müdafiə Şurasında Xəzər Universiteti Psixologiya departamentinin koordinatoru Mələk Kərimova, p.ü.f.d., dosent Lələ Cabbarova, p.ü.f.d. Müşfiq Mustafayev, p.ü.f.d. Aferin Abbasova iştirak etdilər.

On June 30, Khazar University Department of Psychology organized an online defense of master's theses for the majors in general psychology and clinical psychology. The Defense Council included Khazar University Psychology Department Coordinator Malak Karimova, Ph.D., Associate Professor Lala Jabbarova, Ph.D. Mushfiq Mustafayev, Ph.D. Aferin Abbasova.

Ümumi psixologiya ixtisası üzrə magistr tələbələri - Deniz Umarova (elmi rəhbər: Lələ Cabbarova) "Müəllim kollektivində mobbing fenomeninin təzahür xüsusiyyətləri"; Sevdə Məsimzadə-Soltanova (elmi rəhbər: Müşfiq Mustafayev) "İlkin anahıq dövründə qadınların sosial-psixoloji xüsusiyyətlərinin təhlili"; klinik psixologiya ixtisası üzrə magistr tələbəsi Xədicə Həbibullayeva isə (elmi rəhbər: Aferin Abbasova) "Yeniyyətmələrdə internet asılılığı ilə aqressiv davranışlar arasında əlaqənin təhlili" adlı dissertasiya işlərini müdafiə etdilər.

Following students have defended their dissertation dissertations: master's students in general psychology - Deniz Umarova (academic supervisor: Lala Jabbarova) "Peculiarities of the phenomenon of mobbing in the teaching staff"; Sevdə Masimzade-Soltanova (academic supervisor: Mushfiq Mustafayev) "Analysis of socio-psychological characteristics of women during early motherhood"; master's student in clinical psychology - Khadija Habibullayeva (academic supervisor: Aferin Abbasova), "Analysis of the relationship between Internet addiction and aggressive behavior in adolescents".

Müdafiəyə təqdim olunan işlər müzakirə olundu və iddiaçılar şura üzvlərinin suallarını cavablandırdılar. Təqdim olunan işlər müsbət qiymətləndirildi və iddiaçılara magistr dərəcəsi verilməsi qərara alındı.

The cases submitted for defense were discussed and the candidates answered questions from board members. Submitted works were positively evaluated and it was decided to award the master's degree to the applicants.

HÖYAT ELMLƏRİ DEPARTAMENTİ İLƏ BETİ-NİN BİRGƏ TƏDQIQATLARI DAVAM EDİR

LIFE SCIENCE DEPARTMENT AND AVSRI CONTINUE JOINT RESEARCH

Xəzər Universitetinin Həyat elmləri departamenti və Kənd Təsərrüfatı Nazirliyinin Baytarlıq Elmi Tədqiqat İnstitutu birgə başladıkları "Azərbaycanın Cənub bölgəsində iribuynuzlu heyvanların nodulyar dermatit virusunun tədqiqatı" layihəsi davam edir. Bu mərhələdə mütəxəssislər topladıkları gənələrin (xəstəliyin daşıyıcısı) identifikasiya proseslərini həyata keçirirlər. Bu proses zamanı gənələr növə, cinsə, cinsiyyətə və yaşa görə təfriq edilir.

Ümumilikdə, 360 gənə toplanılmışdır. Toplanan gənələrdən 216 (erkək 63, dişi 153) ədədi *Boophilus spp.*, 144 (erkək 23, dişi 44, sürfə 77) ədədi isə *Ixodid spp.* olmuşdur. Layihədə növbəti addım törədicinin genomunu ayırmaq və onu molekulyar bioloji üsullarla tədqiq etməkdir. Xatırladaq ki, xəstəliyin törədicisini həm iribuynuzlu heyvanlarda, həm də vektorlarda (daşıyıcılarda) müasir üsullarla (molekulyar bioloji üsullarla) tədqiqi Azərbaycanda ilk dəfə olaraq həyata keçiriləcək.

Khazar University Life Sciences Department and the Azerbaijan Veterinary Scientific Research Institute continue the joint research started with the study of "Nodular dermatitis virus of cattle in the southern region of Azerbaijan". At this stage, researchers carry out the process of identifying the ticks (carriers of the disease) that they collect. During this process, ticks are differentiated according to species, type, sex and age. In total, 360 ticks were collected.

Within the collected ticks, 216 (63 males, 153 females) were *Boophilus spp.*, and 144 (23 males, 44 females, 77 larvae) were *Ixodid spp.* The next step in the project is to detach the genome of the pathogen and study it by molecular biological methods. It should be noted that the study of the causative agent of the disease in both cattle and vectors (carriers) by modern methods (molecular biological methods) will be carried out for the first time in Azerbaijan.

DİLLƏR VƏ ƏDƏBİYYATLAR DEPARTAMENTİNDƏ MAGİSTR DİSSERTASIYALARININ MÜDAFİƏSİ

MASTER'S THESES DEFENSE AT DEPARTMENT OF LANGUAGES AND LITERATURE

İyunun 30-da Xəzər Universitetinin Dillər və ədəbiyyatlar departamentində magistr dissertasiyalarının onlayn müdafiəsi keçirildi. Magistrantlar - Aytac Məmmədbəyli "Müasir Azərbaycan poeziyasında modernist meyillər (Ələkbər Salahzadə yaradıcılığı əsasında)"; Rəşidə Rəşidli "Rüstəm Behrudi poeziyasında türkçülük"; Sevinc Abdulxalikova "Şeyx İbrahim Gülşəni Bərdəninin Türk "Divanı"nda arxaizmlər" mövzusunda dissertasiya işlərini təqdim etdilər. Hər bir iddiaçı elmi müzakirə şəraitində şura üzvlərinin suallarını cavablandırdı. Müzakirələr zamanı komissiya üzvləri iddiaçıların elmi biliklərinin nümayişindən və hazırlıq səviyyəsindən məmnun qaldıqlarını bildirdilər.

Xəzər Univeritetinin magistrləri təhsil aldıkları müddətdə göstərilən diqqət və qayğıya görə elmi rəhbərlərə və müəllim heyətinə təşəkkür etdilər. Gənc tədqiqatçılar əldə etdikləri bilik və təcrübələrin onların gələcək elmi fəaliyyətlərində mühüm rol oynayacağını bildirdilər.

Sonda komissiya üzvlərinin ümumi rəyi əsasında təqdim olunan dissertasiyalar müsbət qiymətləndirildi və magistrantlara müvafiq ixtisaslar üzrə magistr dərəcəsinin verilməsinə dair qərar qəbul edildi. Müdafiə Şurasının üzvləri magistrleri təbrik edərək, onlara gələcək fəaliyyətlərində uğurlar arzuladılar.

Dissertasiya işlərinin müdafiəsinə Microsoft Teams proqramı ilə qoşulan isdedalı şair Ə.Salahzadənin qızı - M.Füzulu adına Əlyazmalar İnstitutunun böyük elmi işçisi Xatirə Kərimli atasının yaradıcılığına diqqət ayırdıqlarına görə həm elmi rəhbərə, həm də magistranta minnətdarlığını bildirdi.

On June 30, Khazar University's Department of Languages and Literature held an online defense of master's dissertations. The following master students presented their dissertations on the following topics: Aytaj Mammadbeyli with dissertation on "Modernist tendencies in modern Azerbaijani poetry (based on the work of Alakbar Salahzadeh)"; Rashida Rashidli on "Turkism in the poetry of Rustam Behrudi"; Sevinj Abdulxalikova on "Archaisms in the Turkish 'Divan' of Sheikh Ibrahim Gulshani Bardai". Each applicant answered the questions of the board members in a scientific discussion. During the discussions, members of the commission expressed satisfaction with the demonstration of scientific knowledge and level of preparation of the defenders.

Khazar University master's students thanked the supervisors and teaching staff for the attention and care shown during their studies. The young researchers expressed confidence that the knowledge and experience gained will play an important role in their future scientific activities.

In the end, based on the general opinion of the commission members, the dissertations submitted were positively evaluated and a decision was made to award master's degrees in relevant specialties. The members of the Defense Council congratulated the master's and wished them success in their future endeavors.

Khatira Karimli, a senior researcher at the Institute of Manuscripts named after M. Fuzuli, the daughter of the talented poet A. Salahzadeh, who joined the theses defense session via Microsoft Teams program, thanked both the supervisor and the master's student for paying attention to her father's work.

İNGİLİS DİLİ VƏ ƏDƏBİYYATI DEPARTAMENTİNDƏ DOKTORANTLARIN DİSSERTASIYA MÖVZULARININ MÜZAKİRƏSİ

DISCUSSION OF DOCTORAL STUDENTS' DISSERTATION TOPICS AT ENGLISH LANGUAGE AND LITERATURE DEPARTMENT

İyunun 30-da İngilis dili və ədəbiyyatı departamentinin doktorant və dissertantların elmi işinin mövzusunun “Zoom” platforması vasitəsilə onlayn şəkildə müzakirəsi keçirildi.

Gözəl Məmmədovanın “Ceyms Coysun yaradıcılığı əsasında jurnalistikadan ədəbi realizmə gedən yolun tədqiqi” (The study of the journey from journalism to literary realism based on the works of James Joyce); Aygün Hüseynovanın “J.Çanqın “Vəhşi qu quşları” əsərində stabil və dəyişən dəyərlər (qadın və cəmiyyət nümunəsində); *(Stable and changing values in J.Chang's Wild Swans (in the example of women and society))*” mövzuları təqdim olundu.

PhD tələbələrin təqdimatlarından sonra iclasın iştirakçıları tərəfindən müzakirə aparıldı. Müzakirələrdə departament müdiri Dr.Bahman Amani, Magistratura, doktorantura və elmi işlər bölməsinin koordinatoru Səidə Şərifova, departamentin Tədqiqat işləri üzrə koordinatoru Milana Abbasova, Fil.e.d., prof. Rəhilə Qeybullayeva və Fil.e.d., prof. Nigar İsgəndərova iştirak etdilər. Mövzuların universitetin Elmi Şurasına çıxarılması tövsiyə olundu.

ELMİ ŞURANIN İCLASI

İyulun 8-də Microsoft Teams proqramı vasitəsilə Xəzər Universiteti Elmi Şurasının cari dərslər ilində son iclası keçirildi. Universitetin rektoru dosent İrada Xəlilova iclası açaraq, gündəlikdəki ilk məsələ – 2019-2020 tədris ilinin yekunları və 2020-2021-ci tədris ilində qarşıda duran vəzifələrlə bağlı məlumat verdi.

İkinci məsələ – cari ilin məzunluğa namizəd tələbələrinin işləri ilə bağlı Təbiət elmləri və mühəndislik fakültəsinin dekan müavini Fəxrəndə Əlimərdanova; İqtisadiyyat və menecment fakültəsinin dekanı Ceyhun Məmmədov; Humanitar, təhsil və sosial elmlər fakültəsinin dekanı Elza Səmədova çıxış etdilər və universiteti bitirən məzunlar haqqında məlumatları şura üzvlərinə təqdim etdilər.

Gündəlikdəki üçüncü məsələ – Doktorant və dissertantların dissertasiya mövzusu, elmi rəhbərlərinin təsdiqi və ixtisaslarının dəyişdirilməsi ilə əlaqədar Magistratura, doktorantura və elmi işlər bölməsinin müdiri Səidə Şərifovanın məlumatı dinləndikdən sonra şura üzvlərinin müzakirə olunan məsələlərlə bağlı sualları cavablandırıldı.

Müzakirə olunan məsələlərlə bağlı müvafiq qərarlar qəbul edildi.

İclasda cari məsələlər də müzakirə olundu.

On June 30, the topics of theses of PhD students and candidates for a degree of the Department of English Language and Literature was discussed via “Zoom” platform.

Gozel Mammadova's “The study of the journey from journalism to literary realism based on the works of James Joyce”; and Aygun Huseynova's “Stable and changing values in J.Chang's Wild Swans (in the example of women and society)” works were presented.

After the presentations by the PhD students, the discussions were held by the participants. The discussions were joined by Dr. Bahman Amani, Head of the Department, Saida Sharifova, Coordinator of the Division of Graduate Studies and Research, Milana Abbasova, Research Coordinator of the Department, Ph.D., Prof. Rahila Geybullayeva and Ph.D., Prof. Nigar Isgandarova. It was recommended to bring the topics to the Academic Council of the University.

ACADEMIC COUNCIL'S MEETING

On July 8, the last meeting of the Khazar University Academic Council for the current academic year was held via Microsoft Teams program. Opening the meeting, Associate Professor Irada Khalilova, the Rector of the University, informed about the first issue on the agenda – the results of the 2019-2020 academic year and the tasks for the 2020-2021 academic year.

On the second issue – which is regarding the matters of students graduating this year, Fakhranda Alimardanova, Vice Dean of the School of Science and Engineering; Dr. Jeyhun Mammadov, Dean of the School of Economics and Management; Associate Professor Elza Samedova, Dean of the School of Humanities, Education and Social Sciences, delivered speeches and presented information about the graduates of the University to the members of the Council.

The third issue of the agenda – information on the topic of dissertation of PhD students, the approval of the academic supervisors and the change of the majors was provided by Saida Sharifova, Director of the Division of Graduate Studies and Research, following which the questions of the council members were answered.

Relevant decisions were made on the issues discussed.

Current issues were also considered at the meeting.

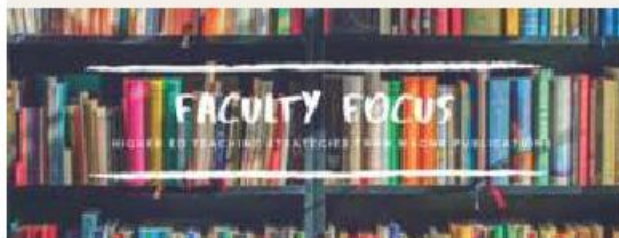

PROFESSOR HAMLET İSAXANLI GÖRÜŞ-VİDALAŞMA MƏRASİMİNDƏ

İyulun 18-də Təhsil naziri cənab Ceyhun Bayramovun xarici işlər naziri təyin edilməsi ilə bağlı online görüş-vidalaşma mərasimi oldu.

Görüşdə Hamlet İsaخانlı da çıxış etdi. O, təhsil sisteminə görülmüş işləri yada saldı və Azərbaycan təhsil sisteminin qənaətbəxş inkişafda olduğunu söylədi. Lakin, xarici siyasətimizdə, xüsusilə Qarabağ probleminin həlli istiqamətində mühtüm problemlərin olduğunu və Ceyhun Bayramovun yeni xarici işlər naziri təyin olunmasının bu yolda uğurlar gətirəcəyinə inamını ifadə etdi. Hamlet İsaخانlı ali təhsil ocaqlarının, o cümlədən, Xəzər Universitetinin ölkəmizin inkişafında, həmçinin siyasi elmlər, beynəlxalq münasibətlər, reqlionşünaslıq kimi sahələr üzrə yüksək ixtisaslı mütəxəssislər yetişdirməklə xarici siyasət sahəsinə töhfə verdiklərini qeyd etdi. O, bu işin daha da irəli aparılmasının vacibliyini vurğuladı.

Hamlet İsaخانlı uzun illər təhsil naziri kimi cənab Ceyhun Bayramovun Xəzər Universitetinin inkişafı ilə bağlı məsələlərə diqqətlə yanaşdığını yada saldı, nazirə təşəkkür etdi və yeni işində uğurlar arzuladı.

Son iki ay ərzində Xəzər Universiteti Kitabxana-İnformasiya Mərkəzi (KİM) iyun-iyul ayları ərzində elektron poçt vasitəsilə işçilər arasında pulsuz *Faculty Focus* bülletenləri paylaşmışdır.

Pulsuz e-bülleteni və xüsusi veb saytı vasitəsilə *Faculty Focus* ali təhsil üçün, üzvəz və onlayn olaraq, effektiv tədris strategiyaları dərc edir.

Faculty Focus 2017 MERLOT-ın Faculty Development Classics Mükafatının qalibi olmuşdur və hazırda təhsil bloqlarında Teach100 daily ranking sıralamasında 8-ci yerdədir. *Faculty Focus* müəllimlərə auditoriyada tətbiq edən metodlarını bölüşmək və digər müəllimlərin dünyada nə etdiklərini öyrənmək üçün vacib bir vasitədir.

PROFESSOR HAMLET İSAKHANLI AT THE FAREWELL CEREMONY

On July 18, an online farewell ceremony was held due to the appointment of the Minister of Education, Mr. Jeyhun Bayramov, as Minister of Foreign Affairs.

Hamlet Isakhanli also delivered speech at the meeting. He recalled the work done in the education system and said that the education system in Azerbaijan is developing at a satisfying pace. However, he emphasized that there are important issues in our foreign policy, especially in the settlement of the Karabakh conflict, and expressed confidence that the appointment of Jeyhun Bayramov as new Minister of Foreign Affairs will bring success in this direction.

Hamlet Isakhanli noted that higher education institutions, including Khazar University, have contributed to the development of our country, in this vein to foreign policy by training highly qualified specialists in such fields as political science, international relations, and regional studies. He stressed the importance of further continuing this work.

Hamlet Isakhanli recalled that for many years, Mr. Jeyhun Bayramov as the Minister of Education, had paid close attention to issues related to the development of Khazar University, expressed his gratitude to the Minister and wished him success in his new appointment.

XƏZƏR UNİVERSİTETİ ÜÇÜN FACULTY FOCUS BÜLLETENLƏRİ HAZIRLANIR

FACULTY FOCUS FOR KHAZAR UNIVERSITY COMMUNITY

Over the past two months, Khazar University Library & Information Center has been sharing free *Faculty Focus* newsletters among staff by e-mail.

Through its free e-newsletter and dedicated website, *Faculty Focus* publishes articles on effective teaching strategies for the college classroom — both face-to-face and online.

Faculty Focus was the winner of the 2017 MERLOT Faculty Development Classics Award and is currently ranked #8 in the Teach100 daily ranking of education blogs. *Faculty Focus* has been an important tool for instructors to share what they are implementing in the classroom and to learn what other instructors are doing worldwide.

XƏZƏR UNIVERSİTETİNDƏ

CBELT LAYİHƏSİ

ÇƏRÇİVƏSİNDƏ ONLAYN

TƏDRİS DAVAM EDİR

2020-ci il yanvarın 16-dan Xəzər Universiteti və ABŞ-ın Azərbaycan-dakı səfirliyi arasında tərəfdaşlıq nəticəsində yaradılmış *CBELT* layihəsi məcburi köçkün məktəblərinin ingilis dili müəllimləri üçün təlimlərə rəsmi olaraq başladı. İyunun 20-dən başlayaraq, təlimlər onlayn olaraq keçirilir. Bu təlim məşğələləri İngilis dili və ədəbiyyatı departamentinin müəllimləri - Gülnur Nəbiyeva, Jalə Hüseynova, Pərvin Kərimova, Pərvanə Babayeva və Səyyarə Quliyeva tərəfindən aparılır.

Təlimlərdə məcburi köçkün məktəblərindən 100-dən çox müəllim fəal iştirak edir. Onlara yeni strategiyalar və metodlar öyrədilir və öz peşə sahələrində inkişaf etmələri və gündəlik ingilis dili tədris prosesini inkişaf etdirmələri tövsiyə olunur. *CBELT* layihəsi təcrübəsi və təhsili səviyyəsindən asılı olmayaraq, məcburi köçkün məktəbinin müəllimləri üçün peşəkar seçimdir. Dərslərin sonunda iştirakçıların demo dərslərini təlimçilərinə göndərmələri və onlayn imtahanlara davam etmələri nəzərdə tutulur. Bu prosedurları uğurla keçdikdən sonra namizədlər Xəzər Universiteti və Amerika səfirliyi tərəfindən sertifikat alacaqlar.

ONLINE TEACHING

WITHIN CBELT PROJECT

CONTINUES AT

KHAZAR UNIVERSITY

CBELT Project launched as a result of partnership between Khazar University and US Embassy to Azerbaijan officially started trainings for English language instructors of IDP schools since January 16, 2020. Starting from 20th of June the training sessions were conducted online. These training sessions are held by the English Language and Literature Department teachers, namely by Gulnur Nabiyeva, Jale Huseynova, Pervin Kerimova, Pervane Babayeva and Seyyare Kuliyeva.

More than 100 trainees from IDP schools are actively engaged in the trainings. They are prosperously guided through new methods, strategies, advised to manage their own professional development and improve everyday English language teaching process. *CBELT* project is a great professional option for IDP school teachers, regardless of their level of experience or training. At the end of the lessons the trainees are expected to send their demo lesson recordings to their trainers and proceed to online examinations. After passing these procedures successfully the nominees will get certificates issued jointly by Khazar University and US Embassy.

“XƏZƏR” ÖLKƏ MEDIASINDA

PROFESSOR HAMLET İSAXANLI “SABAHA SAXLAMAYAQ” PROGRAMININ QONAĞI OLDU

PROFESSOR HAMLET ISAKHANLI GUEST OF “SABAHA SAXLAMAYAQ” PROGRAM

2020-ci il iyunun 3-də Xəzər Universitetinin təsisçisi, Direktorlar və Qəyyumlar Şurasının sədri professor Hamlet İsxanlı İctimai TV-nin “Sabaha saxlamayaq” adlı canlı programına qonaq oldu. Hamlet İsxanlı korona virus, indiki vəziyyətin təhlili, buraxılan səhvlər, hökumət və fərdlərin üzərinə düşən vəzifələr, yaxın günlərdə nə etməli və s. məsələlər ətrafında müzakirələrə münasibətini bildirdi.

Verilişi bu link vasitəsilə izləmək olar.

<https://m.facebook.com/itvsabaha.saxlamayaq/?tsid=0.9241626169481081&source=result>

On June 3, 2020, Professor Hamlet Isakhanli, the Founder of Khazar University and Chairman of its Board of Directors and Trustees, was a guest on Public TV's “Sabaha saxlamayaq” (“Not Leave it until Tomorrow”) live program. Hamlet Isakhanli commented on the discussions on the coronavirus, the analysis of the current situation, the mistakes made, the responsibilities of the government and individuals, and what to do in the coming days, etc.

The program can be watched via this link.

<https://m.facebook.com/itvsabaha.saxlamayaq/?tsid=0.9241626169481081&source=result>

BAKİ ŞƏHƏR İCRA HAKİMİYYƏTİNİN BAŞÇISINA MÜRACİƏTİ “XƏZƏR”İN ƏMƏKDAŞI DA İMZALAMIŞDIR

APPEAL TO THE HEAD OF BAKU CITY EXECUTIVE POWER SIGNED BY KHAZAR UNIVERSITY'S MEMBER

2020-ci il iyunun 17-də ölkənin bir neçə saytı Bakıda kütləvi şəkildə yaddillik reklamların yerləşdirilməsinə etiraz olaraq 800-ə yaxın ziyalının Bakı Şəhər İcra Hakimiyyətinin başçısı Eldar Əzizova müraciətini dərc etmişdir. Müraciəti Xəzər Universitetinin İctimai əlaqələr və media üzrə direktoru Ələvsət Əmirbəyli də imzalamışdır.

Müraciət aşağıdakı linklərdə:

<https://www.moderator.az/news/330384.html>
<https://ilkxeber.org/800-%C9%99-yaxin-ziyali-baki-merin%C9%99-muraci%C9%99t-edib-bakinin-kuc%C9%99rind%C9%99-az%C9%99rbaycan-dilin%C9%99-divan-tutulur/>

<https://strateq.az/aktual/440085/800-%C9%99-yaxin-ziyali-baki-merin%C9%99-muraci%C9%99t-edib.html>

On June 17, 2020, country's several websites published an appeal of about 800 intellectuals addressed to Eldar Azizov, the Head of the Baku City Executive Power, demonstrating protest towards mass placement of advertisements in foreign languages in Baku. The appeal was also signed by Alevsat Amirbayli, Khazar University's Director of Public Relations and Media.

Appeal can be found at the following links:

<https://www.moderator.az/news/330384.html>
<https://ilkxeber.org/800-%C9%99-yaxin-ziyali-baki-merin%C9%99-muraci%C9%99t-edib-bakinin-kuc%C9%99rind%C9%99-az%C9%99rbaycan-dilin%C9%99-divan-tutulur/>

<https://strateq.az/aktual/440085/800-%C9%99-yaxin-ziyali-baki-merin%C9%99-muraci%C9%99t-edib.html>

**PROFESSOR
HAMLET İSAXANLI
TELEQRAF.COM SAYTININ
SORĞUSUNU CAVABLANDIRIB**

2020-ci il iyunun 17-də teleqraf.com saytı ölkənin bir neçə ali təhsil müəssisəsinin nümayəndələrinə pandemiya şəraitində distant təhsillə əlaqədar sorğu ilə müraciət edərək, analitik yazı yayımlamışdır (müəllif: Aysel Azad).

Saytın sorğusunu cavablandıran Xəzər Universitetinin təsisçisi, Direktorlar və Qəyyumlar Şurasının sədri professor Hamlet İsaxanlı universitetdə məsafədən təhsilin uğurla həyata keçirilməsindən bəhs etmişdir:

“Universitet pandemiyanın ilk günlərindən bu istiqamətdə işlər görməyə başlayıb. Distant təhsil əyani təhsili tam əvəz etməsə də, universitet bu məsələdə çox ciddi problemlə qarşılaşmayıb. Distant təhsil hazırda həyatımızın mərkəzində dayanır. Təhsil cəmiyyətin ən çox dliştdiyti, eyni zamanda, ən çox problem və uğurların olduğu sahədir.

Bu gün pandemiya ilə bağlı məsafədən təhsil aparılır. Biz bunu məcburiyyət səbəbilə mümkün qədər keyfiyyətli təşkil etməyə çalışırıq. Deyim ki, bəlkə də Azərbaycanda bu məsələni ən ciddi təşkil edənlərdən biriyik. Tələbələr dərslərdə iştirak etdilər. İmtahanların aparılma prosesi və əlaqələr necədir, problemlər nədən ibarətdir və sairə - bunların hamısını öyrənən komandalarımız

var. Bu işlər görülür və davam etməkdədir.

Hazırda imtahan dövrüdür. Əyani təhsildə hər şey məlum idisə, məsafədən təhsil nəzərdə tutulmamış fəaliyyətdir. Yaranan problemləri həll etdik, tədris işini uğurla başa çatdırdıq. İmtahanlar davam edir. Məsafədən təhsil bizə çox şeylər öyrətdi. Müəllim məsafədən əlaqə saxlaya bilər, tapşırıq göndərərək, tələbələrə suallarına cavab verə bilər. Yəni, onunla tnsiyyət kəsilməzdir.

Bunun elementləri bizdə vardı. Məsələn, ingilis departamentində tələbələr tapşırığı həll edib, votsap vasitəsilə müəllimə göndərirdilər. Bu bizə öyrətdi ki, çox normal şəkildə məsafədən təhsili canlı saxlamaq lazımdır”.

Aqreqator.az saytı teleqraf.com-a istinadla həmin yazını dərc etmişdir.

Yazılar aşağıdakı linklərdə:

<https://teleqraf.com/news/toplum/251438.htm>

<https://aqreqator.az/az/cemiyyet/836451>

**PROFESSOR HAMLET İSAXANLI RESPONDS
TO QUESTIONNAIRE OF TELEGRAF.COM**

On June 17, 2020, *teleqraf.com* published an analytical article (author: Aysel Azad), addressing representatives of several higher education institutions in the country with questionnaires on distance education during the pandemic.

Responding to the website's questions, Professor Hamlet Isakhanli, the Founder of Khazar University and Chairman of its Board of Directors and Trustees, spoke about University's successful implementation of distance learning.

Aqreqator.az published the article with reference to teleqraf.com.

Articles at the following links:

<https://teleqraf.com/news/toplum/251438.html>

<https://aqreqator.az/az/cemiyyet/836451>

**XƏZƏR UNIVERSİTETİNİN TƏLƏBƏSİNİN
YAZISI SAYTDA YAYIMLANIB**

**ARTICLE BY KHAZAR UNIVERSITY'S
STUDENT PUBLISHED ON WEBSITE**

2020-ci il iyulun 2-də *Kulis.az* xəbər saytı Xəzər Universiteti Dillər və ədəbiyyatlar departamentinin III kurs tələbəsi Pərvin Həsənovanın Səfər Alisharlının "Maestro" romanı haqqında yazdığı "Maestro" romanı və yaxud poetik sükut" yazısını yayımlamışdır.

Yazını bu link vasitəsilə oxumaq olar:
<https://kulis.az/news/31900>

On July 2, 2020, the *Kulis.az* news website published an article by Parvin Hasanova, a third-year student at Khazar University's Department of Languages and Literature, entitled "The Maestro Novel or Poetic Silence" about Safar Alisharli's novel "The Maestro".

The article can be read at this link:
<https://kulis.az/news/31900>

**TƏHSİL EKSPERTİ:
"XƏZƏR UNIVERSİTETİ TƏHSİL
HAQQINA UYGUN KEYFİYYƏTLİ
TƏHSİL VERİR"**

**EDUCATION EXPERT:
"KHAZAR UNIVERSITY PROVIDES
QUALITY EDUCATION IN ACCORDANCE
WITH THE TUITION FEES"**

2020-ci il iyulun 22-də *pia.az* saytında "Baş nazirin artırdığı təhsil haqları: Azərbaycanda təhsilin səviyyəsi xərcləri ilə mütənasibdir?" adlı məqalə dərc olunub (müəllif Nərmine Umudlu). Məqalədə *pia.az* saytının əməkdaşı, təhsil eksperti Elçin Əfəndi digər mülahizələrlə yanaşı, əksər ali təhsil ocaqlarında verilən təhsilin keyfiyyətinin müəyyən olunmuş təhsil haqlarına mütənasib olmadığını, keyfiyyətin aşağı olduğunu bildirib. Qeyd edib ki, yalnız iki ali təhsil ocağında - Bakı Ali Neft Məktəbində və Xəzər Universitetində təhsil haqqına uyğun keyfiyyətli təhsil verilir.

Məqaləni aşağıdakı linkdə oxumaq olar:
<http://pia.az/bas-nazirin-artirdigi-tehsil-haqqlari-azerbaycnda-tehsilin-seviyyesi-xercleri-ile-mutanisibdir-354528-xeber.html>

On July 22, 2020, the website *pia.az* published an article entitled "Prime Minister's increase in the tuition fees: is the level of education in Azerbaijan proportional to its cost?" (author Narmina Umudlu). In the article, a staff member from *pia.az*, education expert Elchin Efendi, along with his other considerations, indicated that the quality of education provided in most universities is not commensurate with the established tuition fees, and the quality is low. He noted that only two higher education institutions - the Baku Higher Oil School and Khazar University - provide quality education in accordance with their tuition fees.

The article can be read at the following link:
<http://pia.az/bas-nazirin-artirdigi-tehsil-haqqlari-azerbaycnda-tehsilin-seviyyesi-xercleri-ile-mutanisibdir-354528-xeber.html>

XƏZƏR UNIVERSİTETİNİN DEKANI "ÇIXIŞA DOĞRU" VERİLİŞİNDƏ

KHAZAR UNIVERSITY DEAN ATTENDED "CHIHISHA DOGHRU" TV PROGRAM

2020-ci il iyulun 27-də Xəzər Universiteti Humanitar, təhsil və sosial elmlər fakültəsinin dekanı fil.ü.f.d., dosent Elza Səmədova Azərbaycan Televiziyasının "Çıxışa doğru" verilişinin canlı efir qonağı oldu. Verilişin mövzusu Azərbaycan Respublikası Prezidenti İlham Əliyevin yeni təyin etdiyi Təhsil naziri ilə videogörüş zamanı Azərbaycan təhsilinin inkişaf prioritetləri haqqında səsləndirdiyi fikirlərlərin müzakirəsi ilə əlaqədar idi. E.Səmədova verilişdə beynəlxalq təcrübənin Azərbaycan təhsilinə tətbiqində, iş dünyası və universitetlərin əməkdaşlığının qurulmasında Xəzər Universitetinin təcrübəsinə dair nümunələr paylaşaraq, təhsil sistemindeki mövcud problemlərin həllinə dair təkliflərini bildirdi.

Daha geniş məlumatı bu link vasitəsilə əldə etmək olar:

https://www.youtube.com/watch?v=bWJXJ9Tvk1s&feature=share&fbclid=IwAR009TS-3IhyabXpKyqtF0Nqixd0cW7GyQ3AidNI_dcQ9ZWwPAb0_yvKUrM

On July 27, 2020, Associate Professor Elza Samedova, Dean of the School of Humanities, Education and Social Sciences, joined as a guest the "Chihisha Doghru" live broadcasting program on the Azerbaijan State Television. The topic of the program was the discussion of the views expressed by Mr. Ilham Aliyev, the President of the Republic of Azerbaijan, on the development priorities of education in Azerbaijan, during his video conference with the newly appointed Minister of Education. During the program, E. Samadova shared examples of Khazar University's experience in applying international experience to Azerbaijani education, building the business network and university cooperation, and reflected her suggestions for solving existing problems in the education system.

More information can be found at the following link:

https://www.youtube.com/watch?v=bWJXJ9Tvk1s&feature=share&fbclid=IwAR009TS-3IhyabXpKyqtF0Nqixd0cW7GyQ3AidNI_dcQ9ZWwPAb0_yvKUrM

VALİDEYN SOSIAL ŞƏBƏKƏLƏRDƏ YAYILAN MƏSƏLƏYƏ MÜNƏSİBƏT BİLDİRDİ

PARENT COMMENTED ON THE ISSUE, WHICH SPREAD ON SOCIAL NETWORKS

Xəzər Universitetinin nəzdində fəaliyyət göstərən "Dünya" məktəbinin şagirdərindən birinin valideyni Ruhəngiz Göyüşova iyunun 18-də digər valideynlərə müraciətlə məktub göndərmişdir. Məktubun mətni belədir:

Ruhəngiz Goyushova, the parent of one of the students studying at Khazar University's Dunya School, sent a letter to other parents. The text of the letter is as follows:

Hörmətli valideynlər!

Bir qrup valideyn tərəfindən sosial şəbəkələrdə yayılmış və hökumət nümayəndələrinə ünvanlanmış məktubla bağlı hiddətimi və narazılığımı bildirmək istəyirəm. Güzəşt məsələsinin müzakirəsinin əvvəlində mən demişdim ki, bunu ictimaiyyətin müzakirəsinə çıxarmaq düzgün deyil. Lakin bir qrup valideyn sona qədər getmək qərarı aldı. Siz nəyə nail olmağa çalışırsınız? 500 manat güzəşt üçün münasibətləri korlamağa dəyərmi? Ən önəmlisi, övladlarımız sizin bu davranışınızdan məmnundurlarmı? Onlar balaca deyillər və hər şeyi çox gözəl görürlər. Siz məktəbin və övladlarınızın təhsili üçün sayıla çalışan müəllimlərin yitizlərlə manat dəyərində olan əməyini "qiymətləndirdiniz". Bizim məktəb minimal ödəniş müqabilində maksimal nəticə verir. Bakıda bu məbləğə, bu keyfiyyətdə İB təhsili verən məktəb tapa bilərsinizmi? Özel məktəbin öz qaydalarına uyğun işləmək hüququ var və narazı valideynlər övladlarını məktəbdən çıxara bilərlər.

Məktəblə heç bir əlaqəm yoxdur, mən də sizin kimi valideynəm. Ancaq bəzi valideynlərdən fərqli olaraq müsbət tərəfləri görə bilirəm. Mən məktəbi dəstəkləyən valideynlərdən xahiş edirəm ki, öz razılıqlarını mənə poçtla (ruhangizgoyushova@yahoo.com) ünvanlasınlar və biz məktəbimizin bütün üstünlüklərini, eyni zamanda, keyfiyyətini göstərən bir məktub yazaraq, müəllimlərimizə və məktəb rəhbərliyinə dəstək olaq.

Dear parents!

I want to express my resentment and disapproval of the letter, which a group of parents published on social networks and addressed to the government. At the beginning of the discussion of the issue of discounts, I noted that it would be wrong to impose this issue on public discussion. But the group of parents decided to go all the way. What are you trying to achieve? Is it worth spoiling the relationship for a discount of 500 manats? Most importantly, are your children happy with your behavior? They aren't senseless and they see everything very well. You have evaluated the hard work of teachers who are committed to educating your children, worth hundreds of manats. Our school gives maximum results for a minimum fee. Can you find a school in Baku that provides IB program for this amount and of such quality? The private school has the right to operate according to its own rules, and dissatisfied parents can expel their children from school.

I don't have any relations to school, I'm just a parent like you. But unlike some parents I see the advantages of the school. I kindly ask parents who support the school to send me their consent by mail (ruhangizgoyushova@yahoo.com) encouraging our teachers and school administration by writing a letter emphasizing all the merits, as well as the quality of our school.

Valideyn Ruhəngiz Göyüşova

Parent Ruhəngiz Goyushova

SOSIAL ŞƏBƏKƏLƏRDƏKİ MƏQALƏYƏ MƏNFİ RƏY BİLDİRƏN VALİDEYNƏ DƏSTƏK MƏKTUBU

SUPPORT LETTER TO A PARENT WHO EXPRESSED NEGATIVE OPINION OF AN ARTICLE ON SOCIAL NETWORKS

"Dünya" məktəbinin şagirdləri – Rəsul Məmmədov və Alsu Məmmədlinin valideyni Raziya İsayeva məktəbin rəhbərliyinə, müəllimlərə və "Dünya" məktəbinə təşəkkür məktubu göndərən valideynlərə məktub vasitəsilə təşəkkürünü bildirmişdir:

Raziya İsayeva, a parent of Rasul Mammadov and Alsu Mammadli, who are studying at "Dunya" School, wrote a letter to thank the school administration, teachers, and parents who sent letters of gratitude to Dunya School:

Hörmətli Rühəngiz xanım!

Sizə "Dünya" məktəbinə bu cür dəstək göstərdiyiniz və bu təşəbbüsü başladığınız üçün xüsusi təşəkkürümü bildirirəm. Mənim də iki övladım "Dünya" məktəbinin şagirdidir. Hər ikisinin təhsilindən, müəllimlərindən, "Dünya" məktəbində yaradılmış xüsusi şəraitdən, oradakı mehriban, qayğıkeş mühitdən, əzmkar, inkişaf yönümlü, peşəkar pedaqoji heyətdən həddindən artıq razıyam.

Dear Ms. Ruhəngiz,

I would like to express my special gratitude to you for demonstrating such support to Dunya School and for launching this initiative. My two children are also students of Dunya school. I am very content with the education of both of my children, their teachers, the special facilities created at Dunya School, the friendly, caring environment, persistent, development-oriented, professional teaching staff.

Pandemiyadan əvvəl hər iki övladımın hər gün məktəbə sevä-sevä getməsi məni bir valideyn kimi çox xoşbəxt edirdi, bir gün də olsa, onları dərstdən saxlaya bilmirdim. Pandemiya dövründə də "Dünya" məktəbi heç bir maneədən çəkinməyərək, onlayn təhsildə də öz sözünü dedi, hər gün, hər saat keyfiyyətli təhsil verib bizim övladlarımızı davamlı öyrətdi, öyrənməyə həvələrini birə-beş artırdı. Baxmayaraq ki, onlayn tədris əyani tədrisdən daha çətindi, "Dünya" məktəbinin kollektivi gecə-gündüz çalışıb tədris ilini keyfiyyətlə başa vurdu.

Before the pandemic, I was very happy as a parent to witness that both of my children loved going to school every day, and I couldn't keep them out of school even for a day. Even during the pandemic, Dunya School contributed to the online education, without eluding any obstacles, providing quality education every day, every hour, constantly teaching our children, and increasing their aspirations in learning. Although online teaching is more difficult than in-class teaching, the staff of Dunya School worked day and night to complete the school year with qualitative results.

Bu cür qayğıkeş münasibətə, yaradılmış hər cür şəraitə, hər uşağa göstərdiyi xüsusi qayğı və diqqətə görə, ən əsası isə verdiyi keyfiyyətli təhsilə görə "Dünya" məktəbinin bütün kollektivinə öz təşəkkürümü bildirirəm və onlara istənilən dəstəyi göstərməyə, həm valideyn, həm də bir peşəkar kimi hər an hazırım.

I would like to thank the whole staff of Dunya School for such a caring attitude, all the conditions created, special care and attention to every child, and most importantly, for the quality education they provide, and I would like to emphasize my readiness to render any support to School, both as a parent and as a professional.

*Hörmətlə,
Raziya İsayeva*

*Sincerely,
Raziya İsayeva*

VALİDEYNDƏN MƏKTƏBƏ TƏŞƏKKÜR MƏKTUBU

LETTER OF GRATITUDE BY PARENT TO SCHOOL

"Dünya" məktəbinin 7 "A" sinif şagirdi Rüstəm Hüseynlinin valideyni Xumar Hüseynova məktəbə aşağıdakı məktubu göndərmişdir:

Khumar Huseynova, the parent of Rustam Huseynli, 7th grade student at "Dunya" School, sent the following letter to the School:

Artıq 2019-2020-ci tədris ili başa çatdı və gözənlənməz hadisələrin baş verdiyi bir ilin sonunda ailəmizi təsirləndirən, qürurlandıran və duyğulandıran bir məktəb kollektivinin inanılmaz fədakarlığına görə Sizlərə təşəkkür etməyi özümüzə böyük borc bildik.

Now that the 2019-2020 school year is over, and at the end of a year with unprecedented events, we feel deeply indebted and wanted to thank you for the incredible dedication of school's staff that has impressed our families and made us feel proud.

Bu 7 il ərzində "Dünya" məktəbində gözəl anlar yaşadığımız, həsəd aparılacaq bir sistemdə təhsil aldığımız, inkişaf etdik və böyüdükdük. İllər keçəcək və bizim övladımız məktəb illərini xatırlayıb: "Nə bəxtəvər olmuşam", - deyəcək. "Oğlumuz "Dünya" məktəbində oxuyur", - deyəndə, mən həmişə ürəyimdə qürur duyuram.

During these 7 years, we experienced wonderful moments at Dunya School, studied, developed and grew up in a system worth envying. Years will pass and our child will remember his school years and say, "How lucky I was". Whenever I mention that "Our son is studying at Dunya School", I always feel proud.

Son aylarda yaşadığımız çətinliklər zamanı məktəbin fəaliyyəti övladının təhsilini həyatının ən əhəmiyyətli məqsədi hesab edən valideynləri - bizi heyran etdi. Bir neçə günün içində ağırlaşmaz çətinliklə, müəssisə şəkildə və sistemli olaraq, məktəb məsafədən təhsilə keçdi. Necə peşəkərliliklə uşaqlar və valideynlər məlumatlandırıldı və təlimləndirildilər! Uşaqlar necə həvəsləndirildilər! Müəllimlər və valideynlər necə səfərbər oldular! Ən əsası, bütün bu işlərdə dərslərin keyfiyyəti necə yüksək səviyyədə saxlanıldı! İnanılmazdır!!!

During the challenges we have experienced in recent months, we, parents who consider the education of their children as the most important goal in their lives, were impressed by the activities of the school. Within a few days, with incredible agility, in an organized and systematic way, the school switched to distance learning. Children and parents were informed and trained in such a professional way! It is astonishing how children were encouraged and how teachers and parents were mobilized! Most importantly, it is striking how the quality of the lesson was kept in such a high level!!!

Məktəb, şagird və valideyn münasibətlərinin sağlamlığı, müəllimlər və şagirdlər arasındakı qarşılıqlı hörmət və sevgi, FƏDAKAR müəllimlər və pedaqoji heyət möcüzələr yaratdı. Biz övladımızda məktəbə böyük sevgi ilə yanaşı, bir əsgər intizamını müşahidə etdik bu dövrdə.

The School, its DEDICATED teaching staff, positive student-parent relationships, mutual respect and love between teachers and students created miracles. During this period, we observed a robust discipline, along with a great love for school in our son.

Yorulmayasınız! Var olasınız! Nə bəxtəvər ki, övladımıza belə bir məktəbdə oxumaq nəsib olub!

Wish you further success! We feel very fortunate that our son is studying in such a school!

Valideyn Xumar Hüseynova

Parent Khumar Huseynova

VALİDEYNLƏR "DÜNYA" MƏKTƏBİNİN RƏHBƏRLİYİNƏ MƏKTUB ÜNVANLADILAR

PARENTS SENT LETTER TO "DUNYA" SCHOOL'S ADMINISTRATION

"Dünya" məktəbi IB qrupunun şagirdlərindən bir qrupunun valideyni məktəbin təsisçisi Nailə xanım İsayevaya məktub göndərmişdir:

Hörmətli Nailə xanım!

Bu məktubu sizə Ceyhun Məmmədov (Elvin Məmmədovun valideyni), Elçin Mustafayev (Cəlal və İlyas Mustafayevlərin valideyni), Qabil Həsənov (Natiq və Əsmər Həsənlilərin valideyni), Rauf Atakişiyev (Davud və Pəri Atakişiyevlərin valideyni), Nəriman Rəhimov (Cövdət Rəhimlinin valideyni), Ateş Hüseynov, Şalalə Hüseyn (Lamiyə Hüseynin valideynləri), Pərvin Məcidova (Nəzrin Məcidovanın valideyni), Vəfa Məmmədova (Toğrul Məmmədovun valideyni), Ruslan Əliyev (Mədinə və Məryəm Əliyevlərin valideyni) yazır və eyni zamanda, əminlik ki, bir çox valideynlər də bizimlə həmfikiridirlər.

İlk növbədə Sizə təşəkkür edirik ki, respublikamızda koronavirus pandemiyası ilə əlaqədar olaraq tətbiq edilən karantin rejimində dərslərin keçirilməsini peşəkar təşkilatçılığınızla onlayn qaydada təşkil edərək, övladlarımızın təhsil almasına şərait yaratmışsınız.

Eyni zamanda, təəssüf hissi ilə qeyd etmək istərdik ki, bu günlərdə mətbuatda yayılan, məktəb tərəfindən övladlarımızın təhsili üçün görülən işlərə kölgə salan məqaləni oxuduq və tam əminliklə bildiririk ki, o faktların heç biri ilə razı deyilik.

Biz məktəb tərəfindən təşkil olunan dərslərin vaxtı və keyfiyyəti ilə bağlı məktəbə qarşı heç bir narazılığımızın olmamasını bildirməklə yanaşı, eyni zamanda, qısa müddət ərzində yeni formada tədrisi təşkil edilən dərslərin keyfiyyətli və övladlarımız tərəfindən tam mənimsənilməsinin bizim gözlədiyimizdən də yüksək olduğunu qeyd etməyi vacib bilirik.

Pandemiya dövründə dərsləri dünyada qəbul edilmiş müxtəlif onlayn təhsil sistemi ilə davam etdirərək, övladlarımızın tədris proqramından geri qalması üçün gördüyünüz işlərə görə Sizə və kollektivinizə təşəkkür edirik!

Hörmətlə:

Ceyhun Məmmədov, Elçin Mustafayev, Qabil Həsənov, Rauf Atakişiyev, Nəriman Rəhimov, Ateş Hüseynov, Şalalə Hüseyn, Pərvin Məcidova, Vəfa Məmmədova, Ruslan Əliyev

The parents of a group of students from the "Dunya" School IB group sent a letter to Nailakhanim Isayeva, the Co-Founder of the School:

Dear Ms. Nailakhanim,

We, the following parents: Jeyhun Mammadov (parent of Elvin Mammadov), Elchin Mustafayev (parent of Jalal and Ilyas Mustafayev), Gabil Hasanov (parent of Natig and Asmar Hasanli), Rauf Atakishiyev (parent of Davud and Pəri Atakishiyev), Nariman Rahimov (parent of Jovdat Rahimli), Atesh Huseynov, Shalala Huseyn (parents of Lamiya Huseyn), Parvin Majidova (parents of Nazrin Majidova), Vafa Mammadova (parents of Toğrul Mammadov), Ruslan Aliyev (parent of Medina and Maryam Aliyev) are writing to you this letter and at the same time, we are confident that many other parents agree with us.

First of all, we would like to thank you for creating conditions for our children to continue their education, by organizing online classes in such a professional way, in the midst of quarantine due to the coronavirus pandemic.

At the same time, we would like to note with regret that we have read an article in the press that overshadows the work done by the school in educating our children, and we would like to emphasize that we do not agree with any of those facts mentioned in the article.

We would like to indicate that we don't feel any discontent with the timing and quality of the lessons organized by the school, on the contrary, we believe it is important to note that the quality of the lessons, organized in a new form within a short period of time is higher than we expected, and these lessons are taken seriously by our children.

We would like to express our gratitude to you and your team for your work during the pandemic to continue our lessons with the world's most advanced online education system so that our children do not fall behind the curriculum!

Sincerely,

Jeyhun Mammadov, Elchin Mustafayev, Gabil Hasanov, Rauf Atakishiyev, Nariman Rahimov, Atesh Huseynov, Shalala Hussein, Parvin Majidova, Vafa Mammadova, Ruslan Aliyev

**ПОТОМОК
БРАТЬЕВ-ЮВЕЛИРОВ
АЛИЕВЫХ: «ОЧЕНЬ
МНОГОЕ О ТЕХ
ВРЕМЕНАХ МНЕ
РАССКАЗЫВАЛ МОЙ ДЕД»**

Предлагаем нашим читателям интервью с выпускником Университета Хазар Эльнуром Алиевым, опубликованное на официальной странице интернет-сайта 1news.az 2 июля 2020 г.

Не так давно в рамках нашей рубрики «Необычные здания в Баку» мы опубликовали историю старинного дома братьев-ювелиров Алиевых. В тот же день к нам в редакцию поступило необычное письмо от читателя, как выяснилось позже, – прямого потомка братьев Алиевых.

«Мой дед Фуад Алиев – младший сын одного из братьев Алиевых. Я являюсь его внуком...» – рассказал нам автор письма.

В ходе занимательной беседы нам удалось не только познакомиться с потомком исторического рода и узнать о его жизни, но и пообщаться на актуальные и интересные темы. А от себя, как от автора, хочется добавить, что это знакомство и состоявшаяся в рамках данного интервью беседа в очередной раз доказывают, насколько порой непредсказуемой может быть жизнь и как все в ней взаимосвязано.

Его зовут Эльнур Алиев. Родившись в Баку и окончив среднюю школу №6, будучи трудолюбивым и целеустремленным человеком, он поступил в Университет Хазар, после чего устроился на работу в шотландскую нефтяную компанию, которая занимается строительством буровых платформ. В 1998 году он ушел из компании и открыл свою собственную, на основе работы с нефтяными компаниями в Азербайджане и Норвегии.

«В тот период мне было всего 23 года, – рассказывает Эльнур Алиев. – В 2000 году мне предложили выкупить активы компании, что

я и сделал. А в 2002 году я эмигрировал в Канаду, где подтвердил второе высшее образование в сфере мировой экономики. Я работал в Голландии и Украине, возглавлял как государственные, так и частные проекты».

Вот уже более десяти лет Эльнур живет в Бельгии, занимается предпринимательской деятельностью и работает в сфере инвестиций в активы компаний по энергии и инженерии. Офисы компании бизнесмена находятся на разных уголках Земли – в Бельгии, Франции, Швейцарии, Азербайджане. Помимо этого, Эльнур Алиев является государственным советником города Ломмел в Бельгии. Также он консультирует Федерацию дзюдо Фландрии, ведь на протяжении долгого времени он сам занимался этим видом спорта.

Эльнур признается, что не смог пойти по стопам своих прадедов, но, несмотря на это, сумел найти свою нишу и добиться определенных результатов в выбранной им сфере.

«Я считаю, что сегодня люди, добившиеся успеха, должны проявлять инициативу и поддерживать молодых»

Что для этого делаю я? Каждый год через свою фирму и за свой счет я посылаю молодых студентов из Нахчывана на курсы в Европу. Я считаю, что через некоторое время Азербайджан не будет нуждаться в привлечении специалистов из-за рубежа, и наши молодые кадры будут гордо представлять свою страну.

Кроме того, я занимаюсь благотворительностью. Убежден, что, творя добро, самое главное - делать это от чистого сердца.

«Мы привыкли считать, что работа над собой и самосовершенствование – это всегда про самоанализ, борьбу со слабостями и внутренними страхами»

Однако есть еще одна важная сторона работы над собой. Она заключается в том, чтобы найти в самом себе друга и помощника, в осознании того, что лучший советник и ближайший друг, настоящая опора для каждого из нас – это мы сами.

У каждого из нас есть свои сильные стороны, но обнаружить их нелегко. Некоторые люди даже считают, что не обладают никакими качествами, которые могли бы послужить для них внутренней точкой опоры.

Волей судьбы так сложилось, что я в раннем возрасте лишился отца. В жизни я все делал, полагаясь только на себя. Говорят, что каждому в определенное время бывает дан шанс, дана возможность. И зависит от человека – сможет ли он схватиться и воспользоваться этой

возможностью правильно. Прежде чем стать независимым предпринимателем, я работал во многих компаниях. Важно стать профессионалом своего дела, что и было моей целью. Работоспособность, целеустремленность и четкое выполнение своих обязанностей – принципы, которых я придерживаюсь по сегодняшний день.

«Очень важно в своем жизненном ритме найти «work-life balance»

Если у тебя появляется ощущение, что ты в своей жизни что-то упускаешь - значит, гармония нарушена. Если же ты чувствуешь себя удовлетворенным и даже счастливым - и дома, и на работе, - значит, все в порядке. Безусловно, у каждого из нас периодически возникают конфликтные или проблемные ситуации, но речь в данном случае не о них. Я говорю сейчас о длительном внутреннем состоянии человека.

Ощущение баланса или гармонии исключительно индивидуально для каждого человека. Но, несмотря на всю индивидуальность, есть одна общность - к такому жизненному равновесию должен стремиться каждый.

«История братьев-ювелиров Алиевых полна интересных фактов...»

Очень многое о тех временах мне рассказывал мой дед. По его словам, компания братьев Алиевых функционировала не только в пределах Азербайджана, они поставляли свои изделия за рубеж, в Западную Европу, ко двору иранского шаха, императорскому двору России. Помню, дедушка рассказывал, что его отец и дядя за свою работу получали международные премии и медали, доказательством чему служат медали за отличие на именных футлярах для их ювелирных изделий.

«Мой дед учился в одном потоке с Гейдаром Алиевым»

Мой дед был историком. Он рассказывал, что дальновидный Гейдар Алиев отличался своим упорным характером и безгранично добрым сердцем. В 2017 году в Париже я встретился с Президентом Ильхамом Алиевым.

Тогда мне выпала честь представить и презентовать нашу компанию, рассказать о наших достижениях и наших инвестиционной активности. Ильхам Алиев - прекрасный политик и разносторонняя личность.

«Я очень часто приезжаю в Азербайджан»

Здесь расположены два офиса моей компании. Эта компания была одной из первых, вошедших на азербайджанский рынок. Во время крупного строительства мы привлекли около 400 местных рабочих и отечественные субподрядные компании.

«Не люблю рассказывать о своих планах»

Как говорится: «Не говори гоц, пока не перепрыгнешь». Я достаточно консервативен в своих принципах и действиях. Скажу только, что моя компания планирует и готова к новым проектам. Я, как и мои партнеры, хочу вло-

жить инвестиции в Азербайджан, в сферу возобновляемых источников энергии.

«Пандемия является трансграничной проблемой»

А потому поиск решения в рамках конкретного государства не только не решает ее на глобальном уровне, но и не страхует от риска возникновения таких же ситуаций в будущем. Страсть к развлечениям и стремление к сво-

боде затмевает у людей инстинкт самосохранения. Многие исследователи и источники предсказывают новый всплеск, вторую волну вируса. И если это окажется правдой, то предпосылки, как и последствия, на этот раз могут быть совершенно иные. Каждый должен чувствовать ответственность и придерживаться элементарных, но столь необходимых правил - не ходить толпами, носить медицинские маски, лишней раз не трогать руками лицо, беречь себя и своих близких.

Нармин Исламова

<https://1news.az/news/potomok-brat-ev-yuvelirov-alievyyh-ochen-mnogoe-o-teh-vremenah-mne-rasskazyval-moy-ded—foto>

INTERVIEW WITH KHAZAR UNIVERSITY ALUMNUS ON 1NEWS.AZ

On July 2, 2020, *1news.az* published an interview (in Russian) with Elnur Aliyev, Khazar University alumnus and businessman who currently operates in Belgium and has companies in Azerbaijan (author Narmin Islamova).

The interview can be read at the following link:

<https://1news.az/news/potomok-brat-ev-yuvelirov-alievyyh-ochen-mnogoe-o-teh-vremenah-mne-rasskazyval-moy-ded—foto>

**“MEDIATS” LAYİHƏSİ
ÇƏRÇİVƏSİNDƏ KONFRANS****VIRTUAL CONFERENCE
WITHIN MEDIATS PROJECT**

**UKRAYNA, NİDERLAND, İSPANIYA, LATVIYA, GÜRCÜSTAN
UKRAINE, NETHERLAND, SPAIN, LATVIA, GEORGIA**

İyunun 2-də V. N. Karazin adına Xarkov Dövlət Universitetinin təşkilatçılığı ilə Erasmus+ “MEDIATS” layihəsi çərçivəsində magistr ixtisaslarının yaradılmasına həsr olunmuş virtual konfrans keçirildi. Konfransda layihənin Niderland, İspaniya, Latviya, Ukrayna, Gürcüstan və Azərbaycandan olan tərəfdaş universitetlərindən 40 nəfər əməkdaş iştirak edirdi.

Xəzər Universiteti layihənin tərəfdaşı kimi virtual konfransda İqtisadiyyat və menecment fakültəsinin dekanı Dr. Ceyhun Məmmədov, Siyasi elmlər və fəlsəfə departamentinin müdiri Dr. Elmar Mustafayev və Təlim-Tədris Mərkəzinin direktoru Ülker Bayramova ilə təmsil olunurdu.

Konfrans zamanı layihənin Azərbaycan, Gürcüstan və Ukraynadakı tərəfdaşları öz universitetlərində hazırlanmış mediasiya üzrə magistratura proqramlarını təqdim etdilər və ölkələrində mediasiyanın inkişaf perspektivləri və xüsusiyyətləri haqqında məlumat verdilər. Mövcud riskləri azaltmaq üçün fəaliyyətlərlə müəyyən edilmiş karantin şəraitində Avropa universitetlərində təlim və layihə haqqında məlumat mübadiləsi və həyata keçirilməsinin əsas məqamları da müzakirə olundu.

Dr. Elmar Mustafayev Azərbaycanda Mediasiya Şurasının yaradılması və qanunvericilik haqqında iştirakçılara məlumat verdikdən sonra Dr. Ceyhun Məmmədov Xəzər Universitetində MBA magistr proqramının detalları haqqında təqdimatla çıxış etdi.

Ümumilikdə, layihənin uğurlu həyata keçirilməsi qeyd olundu və 2020-2021-ci tədris ilində Mediasiya üzrə magistr hazırlığına başlanılması qeyd olundu.

On June 2, a virtual conference dedicated to the creation of master's programs within the framework of the Erasmus “MEDIATS” project was organized by V. N. Karazin Kharkiv State University. The conference was joined by 40 staff members from all partner universities of the project, including the Netherlands, Spain, Latvia, Ukraine, Georgia and Azerbaijan.

Khazar University as the project partner, was represented by Dr. Jeyhun Mammadov, Dean of the School of Economics and Management, Dr. Elmar Mustafayev, Head of the Political Science and Philosophy Department, and Ulker Bayramova, Director of Teaching and Learning Centre.

During the conference, the project partners in Azerbaijan, Georgia and Ukraine presented master's programs in mediation, developed at universities and identified prospects and features for the development of mediation in their countries. Key aspects of the exchange on the training and information on the project and its further implementation in European universities under quarantine conditions to mitigate existing risks were discussed.

Dr. Elmar Mustafayev informed the participants about the establishment of the Mediation Council and the legislation in Azerbaijan, and Dr. Jeyhun Mammadov made a presentation on the details of the MBA program at Khazar University.

In general, the successful implementation of the project was emphasized and the start of master's program in Mediation in the 2020-2021 academic year was noted.

İNGİLTƏRƏ

XƏZƏR UNIVERSİTETİNDƏ *BIG IDEA* MÜSABİQƏSİNİN QALIBLARI MƏLUM OLDU

ENGLAND

BIG IDEA COMPETITION WINNERS AT KHAZAR UNIVERSITY ANNOUNCED

Xəzər Universitetinin Middlesex Universiteti ilə birlikdə həyata keçirdiyi *Creative Spark* layihəsi çərçivəsində *Big Idea* müsabiqəsinin qalibləri iyunun 17-də məlum oldu. Bu müsabiqə yalnız Xəzər Universitetinin tələbələri üçün açıq idi. Tələbələr çox maraqlı layihələr təqdim etdilər. Layihələr Xəzər Universitetində yaradılan komitə tərəfindən bu meyarlara uyğun qiymətləndirilmişdi: Problem; Həll; Müştəri; Pul; Yenilik.

Tələbələr tərəfindən təqdim olunan bir çox layihələr arasında komitə tərəfindən 3 qalib müəyyən edildi. İqtisadiyyat və menecment fakültəsinin tələbələri *Big Idea* müsabiqəsinin qalibləri oldular:

- 1.Şəfa Bünyadzadə və Telman Əsgərov –“Smartfeeder” ideyasına görə;
2. Səida Əhmədli, Murtaza Əfzali, Mehdi Nuri –“Akademiya Azərbaycan” ideyasına görə;
3. Xəlil Heydərov –“Öz fikrimi sevirəm” ideyasına görə.

On June 17, the winners of the internal *Big Idea* competition within a *Creative Spark* Project, jointly organized by Khazar University and Middlesex University, have been announced. This competition was open only for the students of Khazar University. Students have submitted many interesting projects. Projects were evaluated by the committee established at Khazar University according to the following criteria: Problem; Solution; Customer; Money; Innovativeness.

Among many projects submitted by students three winners were identified by the committee. Following students from School of Economics and Management are the winners of an internal *Big Idea* Competition:

1. Shefa Bunyadzade and Telman Asgarov with “Smartfeeder” idea
2. Saida Ahmadli, Murtaza Afzali, Mahdi Nouri with “Academy Azerbaijan” idea
3. Khalid Heydarov - “I love my self” idea

TÜRKİYƏ

XƏZƏR UNIVERSİTETİNİN ƏMƏKDAŞI E-KONFRANSDA

TURKEY

KHAZAR UNIVERSITY MEMBER APPEARS AS GUEST SPEAKER AT THE E-CONFERENCE

Xəzər Universiteti Psixologiya departamentinin koordinatoru və Psixoloji Xidmət Mərkəzinin rəhbəri psixoloq Mələk Karimova iyunun 24-dən 26-dək Artvin Çoruh Universiteti və Artvin Təhsil İdarəsi tərəfindən təşkil edilən “Uluslararası Covid-19 Kongresi: Eğitimde Yeni Normlar” adlı e-konfransda dəvətli qonaq spiker olaraq çıxış etdi.

Konfransın əsas məqsədləri Covid-19 pandemiyası müddətində təhsil sahəsində baş verən dəyişikliklər və bu dəyişikliklər istiqamətində aparılan tədqiqatlardan xəbərdar olmaq və bu sahədə əməkdaşlıq və müzakirələrin təşkili idi. M. Karimova Xəzər Universitetinin bu prosedura gördüyü işlərdən bəhs etməklə yanaşı, apardığı tədqiqat nəticələrini də paylaşdı. Onun “Covid-19 Sürecində universite öğrencilerinin Psikolojik Belirtilerinin İncelenmesi ve Eğitime Yansımaları” adlı mövzusu maraqla qarşılandı və verilən suallar cavablandırıldı.

Artvin Təhsil İdarəsinin müdiri Fahri Acar və Hacettepe Universitetinin professoru Tuncay Ergene də M. Karimovaya təşəkkürlərini bildirdilər. Artvin Təhsil İdarəsinin rəsmi youtube kanalı vasitəsilə canlı yayımlanan verilişdə 2500-dən çox izləyici iştirak etmişdir.

Bu linklər vasitəsilə daha çox məlumat əldə etmək olar:

<http://artvincovidcongress.org>;
<https://artvin.meb.gov.tr/www/uluslararasi-covid-19-e-kongresi-egitimde-yeni-normlar-kongre-programi-aciklandi/icerik/2798>

From June 24 to 26, Psychologist Melek Karimova, Coordinator of the Department of Psychology at Khazar University and Head of the Psychological Service Center, participated as a guest speaker at the E-Conference entitled “International Covid-19 Congress: New Norms in Education” organized by Artvin Çoruh University and Artvin Education Department.

The main objectives of the conference were to be aware of the changes in the education field during the Covid-19 pandemic and the research conducted in the direction of these changes, and to organize cooperation and discussions in this area. M. Karimova talked about Khazar University's work in this process, as well as shared the results of her research. Her topic on “Study of Psychological Symptoms of University Students and Their Reflections on Education during the Covid-19” was met with interest and following the speech questions were answered.

Fahri Acar, the Head of the Artvin Education Department, and Tuncay Ergene, Professor of Hacettepe University, expressed their gratitude to M. Karimova. More than 2,500 viewers took part in the program, which was broadcast live on the official YouTube channel of the Artvin Education Department.

More information can be found at these links:

<http://artvincovidcongress.org>
<https://artvin.meb.gov.tr/www/uluslararasi-covid-19-e-kongresi-egitimde-yeni-normlar-kongre-programi-aciklandi/icerik/2798>

İNGİLTƏRƏ
İSPANİYA

UNILAB VIRTUAL KONFRANSI UNILAB VIRTUAL CONFERENCE

ENGLAND
SPAIN

İyunun 30-da Xəzər Universiteti və Azərbaycan Dövlət Neft və Sənaye Universitetinin təşkilatçılığı ilə UniLab layihəsi (610245-EPP-1-2019-1-BE-EPPKA2-CBHE-JP) çərçivəsində "Universitetlər və kompaniyalar: tərəfdaşlıqda çətinliklər və perspektivlər" adlı virtual beynəlxalq konfrans keçirildi.

Virtual konfrans açılış hissədən və iki plenar sessiyadan ibarət idi. Tədbiri Xəzər Universitetinin təsisçisi, Direktorlar və Qəyümlər Şurasının sədri professor Hamlet İsaخانlı açaraq, universitetlər və kompaniyaların əməkdaşlığının daha da genişləndirilməsinin vacibliyini vurğuladı və konfransın işinə uğurlar arzuladı.

Konfransın açılış bölməsində, həmçinin, Xəzər Universitetinin rektoru, dosent İradə Xəlilova, Azərbaycan Dövlət Neft və Sənaye Universitetinin Beynəlxalq Əlaqələr üzrə prorektoru professor Rafiq Camalov, Milli Erasmus+ Ofisinin rəhbəri Pərviz Bağirov, Azərbaycan Respublikası Energetika Nazirliyinin Elektroenergetika və enerji səmərəliliyi şöbəsinin müdir müavini Vusal Musayev iştirak edirdilər.

UniLab layihəsinin koordinatoru Avropa Universitetlərinin Davamlı Təhsil Şəbəkəsinin (EUCEN) icraedici direktoru ilə yanaşı (İspaniya), Valensiya Politexnik Universitetindən (İspaniya), Middlesex Universitetindən (İngiltərə), müxtəlif kompaniyalardan əməkdaşlar, müxtəlif ölkələrdən və Azərbaycandan spikerlər (dinləyicilər) də virtual konfransda iştirak edirdilər. Konfransa SOCAR, Azərişiq ASC, Azərgold, Data SoCool, Bakı Abadlıq MMC, VTB Bank, Xəzər Universiteti eILink Tədqiqat və İnkişaf Mərkəzi, "Turan Drilling&Engineering" şirkətindən spikerlər qatılmışdılar.

Konfransın universitetlərdən və kompaniyalardan olan məruzəçiləri universitetlər və kompaniyalar arasında müxtəlif əməkdaşlıqlar barədə ətraflı məlumat verdilər. Spikerlər məzunların sənayeyə girmələrində qarşılaşdıqları çətinliklər və universitet-sənaye əlaqələrinin tələbələrə bu maneələri aradan qaldırmaqda necə kömək edə biləcəyi məsələsinə də toxundular.

Qeyd edək ki, Xəzər Universitetinin tərəfdaşı olduğu UniLab layihəsində Pompeu Fabra Universiteti (İspaniya), Lille Universiteti (Fransa), Krems Universiteti (Avstriya), Qomel Dövlət Universiteti, Mogilyov Dövlət Universiteti (Belarus), Orenburq Dövlət Universiteti, Sibir Dövlət Universiteti, Lomonosov adına Moskva Dövlət Universiteti, Almeteyvsk Neft Universitetinin (Rusiya) nümayəndələri iştirak edirlər.

On June 30, Khazar University held a virtual conference on University-industry relationships: challenges and perspectives within UniLab ERASMUS + project (610245-EPP-1-2019-1-BE-EPPKA2-CBHE-JP) in cooperation with Azerbaijan State Oil and Industry University.

The virtual conference consisted of an opening part and two plenary sessions. Opening the event, Professor Hamlet Isakhanli, the Founder of Khazar University and Chairman of its Board of Directors and Trustees, emphasized the importance of further expanding cooperation between universities and companies and wished success to the conference.

The opening session of the conference was joined by Associate Prof. Irada Khalilova, the Rector of Khazar University, Prof. Rafiq Jamalov, Vice-Rector for International Relations of the Azerbaijan State University of Oil and Industry, Parviz Bagirov, Head of the National Erasmus + Office, Vusal Musayev, Deputy Head of the Department of Electricity and Energy Efficiency of the Ministry of Energy of the Republic of Azerbaijan.

Along with the UniLab project coordinator, Executive Director of the European University Network for Continuing Education (EUCEN) (Spain), the Polytechnic University of Valencia (Spain), the University of Middlesex (UK) and companies from different countries and Azerbaijan participated in the virtual conference. Speakers from SOCAR, Azerishig, Azergold, Data SoCool, Baku Abadlig LLC, VTB Bank, Khazar University eILink Research and Development Center, and Turan Drilling & Engineering, joined the conference.

Speakers from universities and companies provided detailed information on various ways of cooperation between universities and companies. They also touched upon the challenges graduates face in entering the industry and how university-industry links can help students overcome these barriers.

It should be noted that in the UniLab project, partnered with Khazar University, representatives from other partner universities took part: Pompeu Fabra University (Spain), Lille University (France), Krems University (Austria), Gomel State University, Mogilev State University (Belarus), Orenburg State University, Siberian State University, Moscow State University named after Lomonosov, Almeteyvsk Oil University (Russia).

CREATIVE SPARK LAYİHƏSİNİN GÖRÜŞÜ

İNGİLTƏRƏ

ENGLAND

CREATIVE SPARK PROJECT MEETING

İyulun 14-də Xəzər Universiteti Böyük Britaniyanın Middlesex Universiteti ilə birlikdə *Creative Spark* layihəsi çərçivəsində onlayn görüş təşkil etdi. Görüş Xəzər Universitetindən olan Big Idea müsabiqəsi-2020-nin iştirakçılarna həsr olundu.

Görüşü İnkişaf mərkəzinin direktoru Raziyə İsayeva açaraq, tələbələri və görüş iştirakçılarını salamladı. R.İsayeva British Council tərəfindən dəstəklənən *Creative Spark* layihəsi haqqında ümumi məlumat verdi, iştirakçıları Xəzər Universitetinin daxili rəqabəti, nəticələri və *Big Idea* müsabiqəsi-2020 haqqında məlumatlandırdı.

Xəzər Universitetinin rektoru, dosent İradə Xəlilova tələbələri qazandıqları nəticələr münasibətilə təbrik etdi və hazırkı yarışın xalq səsverməsi mərhələsində uğurlar arzuladı. Sonra Middlesex Universitetinin dosenti, doktor George Dafoulas Xəzər Universiteti ilə tərəfdaşlıqdan danışdı, tələbələrin uğurlarını qeyd etdi.

İqtisadiyyat və menecment fakültəsinin dekanı, Dr. Ceyhun Məmmədov tələbələrin nəticələrindən məmnun olduğunu bildirdi və bütün tələbələrə uğurlar arzuladı.

Görüşün sonunda *Big Idea* müsabiqəsi-2020 iştirakçıları Xəlid Heydərov, Zaman Kərimov, Səidə Əliyeva, Şəfa Bünyadzadə öz hisslərini bölüşdülər, Xəzər Universitetinə təşəkkür etdilər və ölkə finalçılarna uğurlar arzuladılar.

Görüş Raziyə İsayevanın çıxışı ilə sona çatdı; o, ölkə finalçılarna uğurlar arzuladı və hamını onlara səs verməyə çağırdı.

On July 14, Khazar University in cooperation with Middlesex University, UK organized online meeting within *Creative Spark* project. The meeting was devoted to the participants of the *Big Idea* Challenge 2020 from Khazar University.

The meeting began with the statement of Mrs. Raziya Isayeva, Director of Development, wherein she has greeted students and other participants of the meeting. Mrs. Isayeva provided general information about the *Creative Spark* Project supported by the British Council and about internal competition of Khazar University, its results and the *Big Idea* Challenge 2020.

Following that Associate Professor İrada Khalilova, the Rector of Khazar University, congratulated students with the results achieved and wished them success in the current race for People's Voice. Then, Dr. George Dafoulas, Associate Professor of Middlesex University, spoke about partnership with Khazar University, he acknowledged the success of the students, and congratulated them with the results.

Further on, Dr. Jeyhun Mammadov, the Dean of School of Economics and Management congratulated students. He expressed his happiness with the results of students and wished good luck to all students.

At the end of the meeting participants of *big idea* challenge Xəlid Heydərov, Zaman Kərimov, Səidə Əliyeva, Şəfa Bünyadzadə shared their feelings, thanked Khazar University and wished good luck to country finalists.

The meeting was ended by the speech of Mrs. Isayeva, in which she wished good luck to country finalists and called everyone to vote for them.

UNILAB LAYIHƏSİ ÇƏRÇİVƏSİNDƏ NÖVBƏTİ VIRTUAL GÖRÜŞ SUBSEQUENT VIRTUAL MEETING WITHIN UNILAB PROJECT

*İSPANIYA AVSTRIYA FRANSA RUSIYA BELARUS
SPAIN AUSTRIA FRANCE RUSSIA BELARUS*

İyulun 15-də Xəzər Universitetinin tərəfdaşı olduğu Erasmus+ *UNILAB* ("21-ci əsrdə universitetdən əmək bazarına: işə qəbul olunmada bir addım irəli", 610245-EPP-1-2019-1-BE-EPPKA2-CBHE-JP) layihəsinin növbəti virtual idarəetmə görüşü keçirildi. Layihənin virtual görüşündə İspaniya, Avstriya, Fransa, Rusiya və Belarusdan olmaqla, bütün tərəfdaş universitetlərin nümayəndələri iştirak edirdilər.

Görüş zamanı layihədə indiyə qədər görülmüş işlərin qısa hesabatı verildi və növbəti aylarda layihədə nəzərdə tutulmuş fəaliyyətlər müzakirə edildi.

UniLab layihəsinin koordinatoru Carme Royo (EUCEN-Avropa Universitetlərinin Davamlı Təhsil Şəbəkəsi) 2020-ci il iyunun 30-da Xəzər Universiteti ilə Azərbaycan Dövlət Neft və Sənaye Universitetinin birgə təşkil etdiyi "Universitetlər və kompaniyalar: tərəfdaşlıqda çətinliklər və perspektivlər" adlı virtual ölkə konfransının yüksək səviyyədə təşkili və layihəyə gətirdiyi töhfələr üçün təşəkkürünü bildirdi və layihənin gələcək işlərində uğurlar arzuladı.

Ümumilikdə, layihədə indiyə qədər görülmüş işlər qənaətbəxş hesab olundu və növbəti görülməli işlərin siyahısı müəyyənləşdirilərək, onlayn görüşə yekun vuruldu.

Qeyd edək ki, görüşdə Xəzər Universitetindən Təlim və Tədris Mərkəzinin direktoru Ülker Bayramova iştirak edirdi.

On July 15, subsequent online meeting was held within the Erasmus+ *UNILAB* project ("From University to the Labor Market in the 21st Century: a step forward in work-based placements" 610245-EPP-1-2019-1-BE-EPPKA2-CBHE-JP), partnered with Khazar University. The virtual meeting of the project was joined by representatives of all partner universities, including Spain, Austria, France, Russia and Belarus.

During the meeting, a brief report on the work delivered up to date within the project was given and the activities envisaged in the project for the upcoming months were discussed.

Carme Royo, Project Coordinator (European University Continuing Education Network (EUCEN)) from Spain expressed his gratitude to Khazar University and the Azerbaijan State University of Oil and Industry for their high-level organization and contribution to the virtual Conference "Universities and Companies: Challenges and Prospects in Partnership" held on June 30, 2020, and wished success in the future work of the project.

In general, the work done so far on the project was considered satisfactory, the list of further work to be done was determined and the online meeting was concluded.

It should be noted that the meeting was joined by Ulker Bayramova, Director of Teaching and Learning Centre at Khazar University.

CREATIVE SPARK BIG IDEA MÜSABİQƏSİNİN AZƏRBAYCAN ÜZRƏ QALIBLƏRİ ELAN OLUNDU

WINNERS OF THE CREATIVE SPARK BIG IDEA COMPETITION IN AZERBAIJAN ANNOUNCED

Martın 2-dən iyulun 19-dək British Council Birləşmiş Krallığın London Metropolitan Universiteti ilə birlikdə Cənubi Qafqaz ölkələri, Mərkəzi Asiya və Ukraynada Creative Spark Big İdea müsabiqəsi keçirdi. Müsabiqəyə 110 ali təhsil müəssisəsindən və yaradıcı institutlardan 500-ə qədər biznes ideyası qəbul olunmuşdu.

Müsabiqə 18-35 yaş arası gənclərə biznes ideyaları və sahibkarlıq bacarıqlarını inkişaf etdirmək imkanı yaradırdı. Platforma, həmçinin, gənclərin işsizliyinin narahatlıq doğurduğu və Covid-19 pandemiyasının dünya iqtisadiyyatına zərbə vurduğu bir vaxtda onlara öz profillərini inkişaf etdirməsinə və karyera imkanlarını artırmasına dəstək göstərirdi. Gənc sahibkarlar üç kateqoriya üzrə yarışdılar: rəqəmsal texnologiya, sosial təsir və yaradıcılıq.

Müsabiqədə Xəzər Universitetinin tələbələri də iştirak edirdilər. İqtisadiyyat və menecment fakültəsinin turizm və otel idarəetməsi ixtisası üzrə 3-cü kurs tələbələri –Ayten Hacıyeva, Həsən Səfəraliyev, Miryaqub Babayev G2G Hotel (oyun sevnələr üçün "oyundan oyuna oteli") ideyası ilə və Təbiət elmləri və mühəndislik fakültəsinin kompüter elmləri ixtisası üzrə 3-cü kurs tələbələri –Zaman Kərimov və Elnur Vəlixanlı "Mealman" (Restorana çatmamış yeməyini sifariş et!) ideyası ilə qalib oldular.

Qeyd edək ki, qaliblər biznes təhsili və yaradıcılıq üzrə təcrübəli yerli və xarici münəffir tərəfindən seçilmişdir. 50.000-dən çox insan isə "İnsanların seçimi" üzrə öz sevimli ideyasını seçmək üçün qaliblərə səs vermişdir.

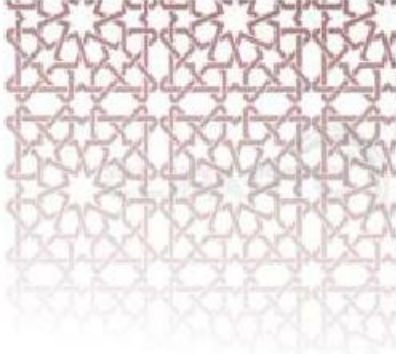
From March 2 to July 19, the British Council in cooperation with London Metropolitan University of the United Kingdom held the Creative Spark Big Idea competition in the South Caucasus, Central Asia and Ukraine. About 500 business ideas from 110 higher education institutions and creative institutes were accepted for the competition.

The competition provided an opportunity for young people aged 18-35 to develop business ideas and entrepreneurial skills. The platform also encouraged young people to develop their profiles and enhance their career opportunities at a time when youth unemployment is a concern, and the Covid-19 pandemic is hitting the global economy. Young entrepreneurs competed in three categories: digital technology, social impact and creativity.

Khazar University students also participated in the competition. Ayten Hacıyeva, Hasan Səfəraliyev, Miryaqub Babayev, third-year students from the School of Economics and Management, majoring in tourism and hotel management, prevailed with the idea of G2G Hotel; and Zaman Kərimov and Elnur Vəlixanlı, third-year students from the School of Science and Mechanical Engineering, majoring in computer science, gained a victory with the idea of "Mealman" (Order your meal before arriving to the restaurant!).

It should be noted that the winners were selected by the experienced local and foreign judges on business education and creativity. More than 50,000 people voted for the winners to choose their favorite "People's Choice" idea.

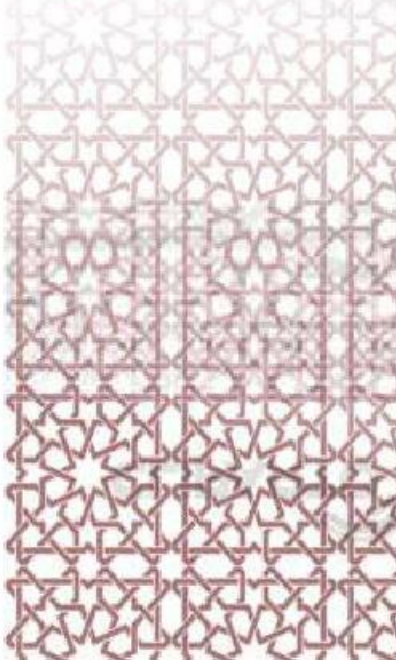

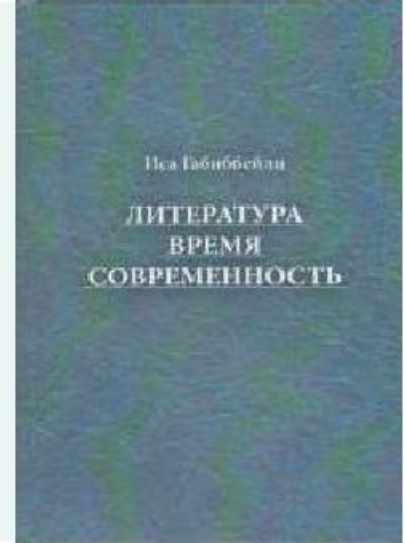
“XƏZƏR XƏBƏR”İN AMEA NİZAMI

ADINA ƏDƏBİYYAT İNSTITUTUNDA BÜROSU

AKADEMİK İSA HƏBİBBƏYLİNİN KİTABI MOSKVADA NƏŞR OLUNUB

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının birinci vitse-prezidenti, Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat İnstitutunun direktoru, akademik İsa Həbibbəylinin Moskvadakı “Xudojestvenmaya literatura” nəşriyyatında “Ədəbiyyat, zaman və müasirlik” adlı kitabı nəşr olunub. “Ədəbiyyat və zaman” adlı giriş məqaləsi ilə açılan kitabın “Ədəbiyyat nəzəriyyəsi” bölməsində Azərbaycan ədəbiyyatındakı ədəbi cərəyanların tarixi takamül prosesləri, estetikası və poetikasından, habelə əsas yaradıcılarının xidmətlərindən geniş bəhs olunub. Bu bölmədə eyni zamanda ədəbi növlərin və janrların təsnifatı məsələsinə yenidən baxılaraq, satiradan ədəbi növlərdən biri kimi söz açılır.

Azərbaycan ədəbiyyatı tarixinə həsr edilmiş portret-öçerklər akademik İsa Həbibbəylinin müəllifi olduğu dövrləşdirmə konsepsiyası əsasında və xronoloji qaydada təqdim edilib. Kitabda intibah dövrü Azərbaycan ədəbiyyatı Nizami Gəncəvi, orta əsrlər İmadəddin Nəsimi, erkən yeni dövr Molla Pənah Vaqif, tənqidi realizm epoxası Cəlil Məmmədquluzadə və Eynəli bəy Sultanov, romantizm Hüseyn Cavid, sovet dövrü ədəbiyyatı isə Səməd Vurğun kimi sənətkarlarla, müstəqillik mərhələsi Rəşad Məcidlə təmsil olunub.

Monoqrafik tədqiqatın “Folklorşünaslıq və mədəniyyət” bölməsində “Kitabi-Dədə Qorqud” dastanlarındakı Təpəgöz boyunun tipologiyası izah edilib, Gəmiqaya-Qobustan mədəniyyəti, Orxon-Yenisey abidələri təhlildən keçirilib.

“Rusiya ictimai-ədəbi mühiti” bölməsində “Mixail Şoloxov və Azərbaycan ədəbiyyatı” öçerki yerləşdirilib, Nobel mükafatı laureatı, məşhur fizik, akademik Jores Alfeyorovla müsahibə oxuculara çatdırılıb.

“Dünya ədəbiyyatı” bölməsində Azərbaycan-Çin ədəbi-mədəni və elmi əlaqələrindən, “Oxşar ədəbi talelər” rubrikasında isə türk xalqları ədəbiyyatlarının dövrləşdirilməsindən, Azərbaycan-qazax və türkmən ədəbi əlaqələrindən bəhs edilir, dünya şöhrətli qırğız yazıçısı Çingiz Aytmatov “ədəbi moqikan” adlandırılır.

Kitabda Azərbaycan Elmlər Akademiyasının təsis edilməsi və fəaliyyətinin ilk mərhələsinə, fizika və lirikanın qarşılıqlı əlaqələrinə, ədəbiyyatda multikultural dəyərlərin bədii ifadəsinə dair məqalələr “Elmin üfüqləri” bölməsində yer alıb.

“Ədəbiyyat, zaman və müasirlik” kitabının elmi redaktoru AMEA-nın müxbir üzvlü Tehran Mustafayev, məsul redaktoru isə Azərbaycan Yazıçılar Birliyi Moskva Bölməsinin məsul katibi, filologiya elmləri doktoru Abuzər Bağirovdur.

Kitab Azərbaycan ədəbiyyatının tarixi və nəzəriyyəsinin, görkəmli yaradıcılarının, böyük ənənələrinin rüsdilli makanda elmi səviyyədə təbliği üçün zəngin mənbədir.

“MƏHTİMQLU VƏ TÜRK DÜNYASI” MÖVZUSUNDA BEYNƏLXALQ ONLAYN KONFRANS KEÇİRİLİB

Türkmənistanın ölkəmizdəki səfirliyinin və AMEA-nın Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat İnstitutunun birgə təşkilatçılığı ilə “Məhtimqulu və türk dünyası” mövzusunda beynəlxalq onlayn konfrans keçirilib.

Məhtimqulu Fəraqinin poeziya gətirəti münasibətilə təşkil olunan konfransda Azərbaycanla yanaşı, Türkmənistandan olan elm xadimləri də iştirak ediblər.

Tədbiri giriş sözü ilə AMEA-nın birinci vitse-prezidenti, Ədəbiyyat İnstitutunun direktoru, akademik İsa Həbibbəyli açaraq, Türkmənistan Elmlər Akademiyası ilə Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası arasında əlaqələrin uzun illərdir inkişaf etdirildiyini, bu günədək bir sıra faydalı işlərin görüldüyünü və əməkdaşlığın bundan sonra da davam etdiriləcəyini bildirib.

Məhtimqulu Fəraqinin türkmən ədəbiyyatına verdiyi töhfələrdən bəhs edən akademik İsa Həbibbəyli böyük mütəfəkkirin zəngin irsinin araşdırılmasının əhəmiyyətini qeyd edib: “Məhtimqulu Fəraqi türk dünyasında XVIII əsrlərdən başlanan yeni ədəbiyyatın əsasını qoyan şəxslərdən biridir. O, həm də Türkmənistanın milli birliyinin rəmzidir. Ədibin Azərbaycanla bağlı səfərləri, yaradıcılığında səhifələr iki xalqın qardaşlığının qədim tarixə və böyük ənənələrə malik olduğunu sübut edən amillərdir”.

Böyük şair Məhtimqulu Fəraqinin yaradıcılı-

ğının türkmən ədəbiyyatının, ictimai fikrinin inkişafındakı rolundan danışan İ.Həbibbəyli onun ədəbi irsinin ölkəmizdə nəşri və tədqiqi məsələlərindən bəhs edib. Bildirib ki, artıq bir neçə ildir Türkmənistanın ölkəmizdəki səfirliyi ilə birlikdə Məhtimqulu Fəraqiyə həsr olunan konfranslar təşkil edilir. Həmçinin, Ədəbiyyat İnstitutu tərəfindən türkmən şairinin seçilmiş əsərlərindən ibarət “Divan”ı ilk dəfə doğma dilimizdə çap olunub. Birinci vitse-prezident akademiyanın vasitəsilə çap olunan həmin nəşrin ölkələrimiz arasında ədəbi-mədəni əlaqələrin inkişafında xüsusi əhəmiyyət kəsb etdiyini vurğulayıb.

Daha sonra çıxış edən Türkmənistanın Azərbaycanlı səfiri Məhəmməd İsmayilov öz ölkəsi ilə Azərbaycan arasındakı əlaqələrdən danışdı. O, M.Fəraqinin Azərbaycanla bağlılığından bəhs edib, konfransın işinə uğurlar arzulayıb.

Onlayn konfransda Beynəlxalq Türk Mədəniyyəti və İrsi Fondunun prezidenti Günay Əfəndiyeva və Türkdilli Ölkələrin Parlament Assambleyasının baş direktoru (TÜRKPA) Altınbek Məmmədov da çıxış edərək, M.Fəraqini türkmən dünyasının və ümumən bəşəriyyətin yetişdirdiyi görkəmli sənətkar kimi səciyyələndiriblər.

Tədbirdə Türkmənistan və Azərbaycan alimlərinin Məhtimqulu Fəraqinin həyat və yaradıcılığına həsr olunan məruzələri dinlənilib.

MƏHƏMMƏD HADİNİN SƏNƏT İDEALLARI VƏ MÜASİR DÖVR

AMEA-nın Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat İnstitutunun təşkilatçılığı ilə Azərbaycan ədəbiyyatının görkəmli nümayəndəsi Məhəmməd Hadinin 140 illiyinə həsr olunan "Məhəmməd Hadinin sənət idealları və müasir dövr" mövzusunda onlayn elmi konfrans keçirilib.

Konfransı giriş sözü ilə açan AMEA-nın birinci vitse-prezidenti, Ədəbiyyat İnstitutunun direktoru, akademik İsa Həbibbəyli tədbirin ölkə Prezidentinin "Məhəmməd Hadinin 140 illiyinin qeyd edilməsi haqqında" 5 dekabr 2019-cu il tarixli Sərəncamına əsasən təşkil olunduğunu bildirib. O, bu sənədin böyük mütəfəkkirin yaradıcılığına verilən yüksək dəyər və ehtiramın göstəricisi olduğunu vurğulayıb.

Akademik İsa Həbibbəyli mütəfəkkir şair M.Hadinin Azərbaycan romantizminin əsas simalarından biri olduğunu deyərək, onun "Əlvahi-intibah" poemasının ədəbiyyatımızda mövqeyindən danışdı. Bildirib ki, M.Hadinin irsi ilk dəfə Əziz Mirəhmədov tərəfindən araşdırılıb və 1978-ci ildə çap edilib. Ədibin əsərlərinin iki cildliyi hazırlansa da, həmin vaxt yalnız birinci cild işıq üzünə görüb.

İ.Həbibbəyli hazırda professor İslam Qəriblinin rəhbərlik etdiyi şöbədə iki cildliyin hər iki cildinin çapı hazırlandığını və akademiyanın "Elm" nəşriyyatının planına salındığını diqqətə çatdırıb. O, Azərbaycan Yazıçılar Birliyi tərəfindən də dövlət başçısının sərəncamından irəli gələn tədbirlər planına uyğun olaraq "Ulduz" jurnalının bir nömrəsinin Məhəmməd Hadiyə həsr olunduğunu bildirib.

Sonra Ədəbiyyat İnstitutunun Yeni dövr ədəbiyyatı şöbəsinin müdiri, professor İslam Qəribli "Məhəmməd Hadi: şair, tərcüməçi, publisist" adlı məruzəsini

təqdim edib. O, rəhbərlik etdiyi şöbədə hazırlanan nəşrlər barədə məlumat verərək, M.Hadinin 246 orijinal şeirinin, 4 poemasının və 27 poetik tərcüməsinin məlum olduğunu söyləyib. İ.Qəribli şairin indiyədək digər kitablarında çap olunmayan 64 şeirinin, 4 poetik tərcüməsinin, 125 məqaləsinin, 3 məktubunun, 4 mənsur şeirinin ilk dəfə olaraq iki cildlikdə yer alacağını deyib.

Videokonfransda filologiya elmləri doktoru Abid Tahirli "M.Hadi poeziyası - istiqlalın əbədi məşəli", kulturologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent Namiq Abbasov "M.Hadi yaradıcılığı yeni kulturoloji təfəkkürdə", dosent Mehdi Gəncəli "Türkiyədə M.Hadi irsinin tədqiqi" mövzusunda məruzələrlə çıxış ediblər.

Onlayn konfransda, həmçinin, "Ədəbiyyat qəzeti"nin baş redaktoru Azər Turan, Uşaq ədəbiyyatı şöbəsinin müdiri, filologiya elmləri doktoru Elnarə Akimova çıxış ediblər.

Bundan başqa, tədbirdə filologiya elmləri doktoru Əlizadə Əsgərlinin "M.Hadi romantizmində ədəbi-fəlsəfi cərəyanların izləri", filologiya elmləri doktoru, dosent Lütviyyə Əsgərzadənin "Azərbaycan istiqlal mübarizəsi və M.Hadi", filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent Səadət Vahabovanın "M.Hadi yaradıcılığında tolerantlıq", filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent Təranə Abdullayevanın "M.Hadi Tofiq Fikrət və onun ədəbi irsi haqqında" adlı məruzələri dinlənilib.

**"İRƏVAN
ŞƏHƏRİ-NECƏ
VARSA"
MONOQRAFİYASININ
NƏŞRƏ
HAZIRLANMASINA
DAİR MÜZAKİRƏLƏR
APARILIB**

Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat İnstitutunun Elektron akt zalında AMEA-nın Humanitar və İctimai Elmlər Bölməsinin Elmi şurasının növbəti iclası keçirilib.

Tibbi maskadan istifadə və sosial məsafə gözlənilməklə baş tutan tədbirdə AMEA-nın birinci vitse-prezidenti, Elmi şuranın sədri, akademik İsa Həbibbəyli, şura üzvləri, elmi-tədqiqat müəssisələrinin rəhbərləri və aidiyyəti üzrə şəxslər iştirak ediblər.

Tədbirdə Prezident İlham Əliyevin çağırışına cavab olaraq "İrəvan şəhəri-necə varsa" monoqrafiyasının nəşrə hazırlanması haqqında məsələ müzakirə olunub.

Mövzu ilə bağlı danışan akademik İsa Həbibbəyli ölkə başçısının Tərtər rayonuna səfəri zamanı Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti tərəfindən qəbul edilmiş qərarlar, İrəvanın Ermənistanı verilməsi, eləcə də buradakı türk mənşəli toponimlərin saxtalaşdırılması məsələlərinə toxunduğunu xatırladı. Prezident İlham Əliyevin çıxışından irəli gələn məsələlərin icrasını təmin etmək məqsədilə artıq AMEA-da bir sıra tədqiqatların həyata keçirilməsinə başlanıldığını diqqətə çatdıran akademik İsa Həbibbəyli tədqiqatların nəticəsinin "İrəvan şəhəri-necə varsa", "Qərbi Azərbaycan-necə varsa" və "Dağlıq Qarabağ-necə varsa" kitablarında əksini tapacağını qeyd edib. Akademik İsa Həbibbəyli sözlükdən nəşrlərin rus və ingilis dillərinə də tərcümə edilərək beynəlxalq müstəvidə təbliğatının aparılacağını söyləyib.

Kitabın layihəsini təqdim edən birinci vitse-prezident qeyd edib ki, ilkin mərhələdə "İrəvan sözlünün mənşəyi və İrəvan şəhərinin yaradılması tarixi", "İrəvan şəhəri qədim dövr və orta əsrlərdə", "İrəvan xanlığının baş kəndi", "İrəvan şəhəri Çar Rusiyası idarçiliyində", "İrəvan şəhəri XX-XXI əsrlərdə" və

"İrəvanda Azərbaycan mədəniyyəti və təhsili" fəsilindən ibarət "İrəvan şəhəri-necə varsa" monoqrafiyasının nəşrə hazırlanması nəzərdə tutulur.

Bu günə qədər AMEA-nın müxtəlif institutları tərəfindən İrəvanın tarixi, arxeologiyası, əhalisi, toponimləri, maddi mədəniyyət nümunələri, xəritəsi, coğrafiyası, iqtisadiyyatı və s. istiqamətlərdə əsərlərin ərsəyə gətirildiyini xatırladan akademik yeni monoqrafiyanın əhatəliyi və sistemətikliyi ilə digərlərindən fərqlənəcəyini vurğulayıb.

Sonra Elmi şuranın sədr müavini, akademik Nərgiz Axundova, Dilçilik İnstitutunun direktoru, akademik Möhsün Nağısoylu, Folklor İnstitutunun direktoru, akademik Muxtar İmanov, Qafqazşünaslıq İnstitutunun direktoru, AMEA-nın müxbir üzvü Musa Qasımlı, Memarlıq və İncəsənət İnstitutunun direktoru, AMEA-nın müxbir üzvü Ərtegin Salamzadə, İqtisadiyyat İnstitutunun direktoru, professor Nazim İmanov, Arxeologiya və Etnoqrafiya İnstitutunun direktor müavini, professor Nəcəf Mütseyibli, Tarix İnstitutunun direktor müavini, tarix elmləri doktoru Tofiq Nəcəfli, Coğrafiya İnstitutunun direktor müavini, coğrafiya üzrə fəlsəfə doktoru Məhərrəm Həsənov və başqaları çıxış edərək nəşri nəzərdə tutulan "İrəvan şəhəri-necə varsa" monoqrafiyası ilə bağlı təklif və mülahizələrini bildiriblər.

Tədbirdə nəşrin hazırlanmasında iştirak edəcək AMEA-nın Tarix, Qafqazşünaslıq, Ədəbiyyat, Dilçilik, Folklor, Memarlıq və İncəsənət, Arxeologiya və Etnoqrafiya, Coğrafiya, İqtisadiyyat institutları, eləcə də Milli Azərbaycan Tarixi Muzeyi, AMEA-nın Naxçıvan Bölməsi, Naxçıvan Dövlət Universiteti və Azərbaycan Dillər Universitetinin vəzifələri müəyyənləşdirilib.

**Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat İnstitutu,
İctimaiyyətlə əlaqələr şöbəsi**

AZƏRBAYCAN

FOLKLORU VƏ ƏDƏBİYYATI, QADIN HAQLARI VƏ PSIXOLOJİ ANALİZ

Ülkər İsayeva

Psixoloq, Xəzər Universiteti Psixologiya departamentinin müəllimi və elmi işçisi

2020-ci il iyulun 10-da Varyox.az saytında Xəzər Universiteti Psixologiya departamentinin müəllimi və elmi işçisi Ülker İsayevanın "Azərbaycan folkloru və ədəbiyyatı, qadın haqları və psixoloji analiz" adlı məqaləsi çap olunmuşdur. Məqaləni oxucularımıza təqdim edirik.

İnsan psixologiyasına fundamental təsir göstərən bir neçə mühüm faktorlar vardır ki, bunların ən vaciblərindən biri də dildir. Elm adamları və dilçilər dilin insanların düşüncə və davranış tərzini necə formalaşdırması ilə bağlı geniş miqyaslı araşdırmalar və tədqiqatlar aparmışlar. Dil mədəniyyətin bölünməz hissəsidir və gündəlik olaraq istifadə edilən sözlər, cümlələr, ifadələr insanın düşüncə tərzinə və davranışlarına dərin təsir göstərir.

İstifadə etdiyimiz dil bizim sosial problemlər və proseslər haqqında düşüncələrimizi güclü şəkildə şərtləndirir və şəkilləndirir. Öztümtüzlü ifadə etməyimiz və beynimizdəki, daxilimizdəki fikirləri cəmiyyətə çatdırmağımız üçün mövcud olan dildən istifadə edirik və buna görə də müasir dilimizin yaşadığımız dövrə görə uyğunlaşması həddindən artıq vacib məsələdir. Danışqı dili həmin dildə danışan cəmiyyətin aynasıdır və sadəcə həmin dövlətin mədəniyyəti və tarixini deyil, eyni zamanda onun dəyərlərini və inanclarını da özündə əks etdirir.

Bu məqalədə vurğulamaq istədiyim mövzu

Azərbaycan dilinin bölünməz qismi olan Azərbaycan folkloru və ədəbiyyatıdır. Azərbaycan şifahi xalq ədəbiyyatı çox zəngin nümunələrdən ibarətdir və olduqca qədim tarixə malikdir. Şifahi xalq ədəbiyyatı əmək nəğmələrindən başlayaraq daşınlar, nağıllar, əfsanələr, tapmacalar, atalar sözləri və s. nümunələrdən ibarətdir. Bu nümunələr xalqımızın adət-ənənələri, mənşəyi, tarixi, baxış və görüşləri ilə bizi tanış edir və həmçinin bizə qəhrəmanlıq, dürüstlük, insanpərvərlik, yaxşılıq, vicdan və s. kimi xüsusiyyətləri öyrədir.

Günlük həyatımızda ən çox istifadə olunan folklor nümunələri atalar sözləridir. Atalar sözləri hər bir dilin mühüm hissəsidir və adətən əxlaqi-tərbiyəvi əhəmiyyət daşıyan, xalqı düzgün yaşamağa yönləndirən hikmətli ifadələrdən ibarət olur. Atalar sözləri hər vəziyyətdə istifadə oluna bildiyi üçün bizim şüuraltımıza digər ədəbiyyat nümunələrindən daha çox təsir edir, mədəniyyətimizi və günlük həyatımızı əks etdirərək, düşüncə tərzimizi formalaşdırır. İngilis şairi William Penn-in dediyi kimi, "Bir millətin müdriyyəti onun atalar sözlərində əks olunur". Hamımızın

sevə-sevə istifadə etdiyimiz atalar sözləri və məsəllər var ki, həqiqətən də insanları motivasiya edib onları pis əməllərdən və destruktiv davranışlardan uzaqlaşdırmağa kömək edir. Keçmiş nəsillərimiz öz həyat təcrübələrini bu məsəllər vasitəsilə gələcək nəsillərə ötürməyə çalışıb və müasir psixoloji tədqiqatlar da onların düzgün nəzəriyyəyə əsaslandığını isbat ediblər. Bunlara misal olaraq, özümün də daim istifadə etdiyim bir neçə atalar sözlərini sadalamaq istəyirəm:

Artıq tamah baş yarar.

Az olsun, saz olsun.

Bağa baxarsan bağ olar, baxmazsan dağ olar.

Dama-dama göl olar.

Dəmiri isti-isti döyərlər.

İşləməyən dişləməz.

Kamil bir palançı olsa da insan,

yaxşıdır yarımçıq papaqçılıqdan.

Kor kora kor deməyə, bağı çatlayar.

Meşə çaqqalsız olmaz.

Mərdi qova-qova namərd edərlər.

Nə əkərsən, onu da biçərsən.

Rüsvət qapıdan girərsə, iman bacadan çıxar.

Tək əldən səs çıxmaz.

Lakin ədəbiyyatımızda nə qədər ibrətamiz və müdrik nümunələr olsa da, bəzi absurd və köhnəlmiş fikirlər var ki, bunlardan güntümüzdə istifadə etmək düşüncəmizə kölgə salır və ətraf mühitimizə, həyatımıza və digər insanlara zərər verir. Bütün dünyada da olduğu kimi, Azərbaycan ədəbiyyatında mövcud olan bəzi folklor nümunələri güntümüzdə böyük əhəmiyyət kəsb edən qadın haqları uğrunda mübarizəni çətinləşdirir. Atalar sözlərinin yenilənməsi və bəzilərinin tamamilə istifadə olunmaması fikri bir çox ədəbiyyatçıları və başqa insanları qıcıqlandırır, çünki milli adət-ənənələrimizi və mənşəyimizi əks etdirən bədii əsərlərə toxunma fikri bəzi insanlara qərribə və gərəksiz gələ bilər.

Azərbaycanda qadın haqlarının digər ölkələr-

dən daha yaxşı vəziyyətdə olduğunu isbat etməyə çalışan insanlar tarixdən misal gətirərək, başqa bir çox ölkələrdə qadınların səsvərmə hüququ olmadığı vaxtda – 1918-ci ildə Məmməd Əmin Rəsulzadə və onun məsləkdaşlarının qurduğu Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti dövründə qadınlara seçmək və seçilmək hüququnun verilməsini nümunə göstərirlər. Həm o dövrdə, həm Sovet hakimiyyəti illərində, həm də müstəqillikdən sonrakı müasir dövrümüzdə də qadın haqlarını, gender bərabərliyini təmin etmək üçün dövlət siyasətləri tətbiq olunmuşdur. Lakin bu cür dövlət siyasətləri və hüquqi qərarlar qadın haqlarını və qadının cəmiyyətdə rolunu gücləndirmək üçün yetərli deyil. Azərbaycan millətinin şüuraltına təsir edən bütün məsələlər ciddiyyə alınmalı və yenilənməlidir ki, insanlar stereotiplərdən, önmü-hakimədən və qadınlara qarşı diskriminasiyadan, cəmiyyətimiz isə qadın cinayətlərindən azad olsun. Nəçə ki, dilimizdə arxaizmlər və tarixizmlər istifadə olunmur, gündəlik olaraq tətbiq olunmur, eləcə də mənəviyyatımıza, psixologiyamıza və insan haqları mövzusunda mənfi təsir göstərə biləcək uzun illərdən qalan, müasir və çağdaş həyat tərzilə uyğunlaşmayan aforizmlərdən və atalar sözlərindən istifadə etməmək lazımdır. Bu cür atalar sözləri yarandıqları mühitin, maarifçilərimizin tənqid etdiyi dövrlərin məhsulu olaraq çağdaş dünyamıza uyğun gəlmirlər.

Gəlin bir yerdə müasir güntümüzdə də tez-tez işlədilən, gender bərabərliyinə və qadın haqlarına xələl gətirən bir neçə atalar sözlərinə fikir verək:

Qadının obyektivləşdirilməsi

Arvadın atı əmanət vermə.

Qadın sözə baxmır, saxlamaq nə gərək.

Qız gözəl gərək, oğlan - igid.

Qız dediyin ağacdakı almadır, kim salar, o da aparar!

Qız alanın ya bir çuval qızılı gərək, ya bir çuval yalanı.

Arvad kişinin qoltuq saatıdır.

Qadının cəmiyyətdəki rolunun əhəmiyyət-sizliyi və ağıllıq dəyərsizliyi

Arvad olan yerdə dava olar.

Analı qızın özü böyüyər, anasız qızın sözü böyüyər.

Arvadın saçları uzun olar, ağılı gödək.

Evlərə gedən qızın qulaqları kar, dili lal, gözləri kor gərək.

Evlərə gedən qızın başı qovğalı olar.

İşin düşdü arvada, ölən günün sal yada.

Qadının gücü göz yaşındadı.

Qadının həyatındakı rolunun ərə getməkdən ibarət olması, erkən nikah təbliğati, qadına qarşı zorakılıq və dul qadınların dəyərsizləşdirilməsi

Dul arvadı qız adına almazlar.

Dul arvadın boxçası qoltuğunda olar.

Dul arvadın divarı alçaq olar.

Qızını döyməyən, dizini döyər.

Qızı öz xoşuna qoysan ya mütrübə gedər, ya zurnaçıya.

Qız qundaqda, cehizi sandıqda.

Alma arvadın dulunu, dalsınan gələr qulunu, satar soyar pulunu, ayrı qoyar malını.

Ana olanda kişi anası ol.

Əmi qızıynan əmi oğlunun kəbini göyda kəsilib.

Ər arvadın tacıdı.

Ərə gedən qızların dili altında qənd gərək.

Gəmindən qız olmaz.

Qız anadan olanda gözünü açar, deyər: - bu bizim ev deyil.

Qız evin qonağıdı, vaxt gələr, gedər.

Qız onbeş yaşında ya ərda gərək, ya da gorda.

Qız özgə əmanətidi.

Qızını qoy beşiyə, cehizini qoy eşiya.

Ərsiz arvad-cilovsuz at.

Arvadı əri saxlar, pendiri dəri.

Qız gedəridir, oğlan ürək başıdır.

Yuxarıda sadalanan atalar sözləri ədəbiyyatımızda mövcud olan, qadın və kişi bərabərliyinə zidd olan nümunələrin yalnız kiçik bir hissəsidir. Sadəcə atalar sözləri deyil, şifahi ədəbiyyatımızın digər nümunələri, bir çox yazıçılarımız və şairlərimizin əsərlərində də qadınların və kişilərin kateqoriyalara təyin olunması, onların davranışlarının cinsiyyətinə əsasən müəyyən olunması mövzuları geniş yer alır. Sadəcə Azərbaycanda deyil, bütün dillərdə bu cür folklor nümunələri mövcuddur. Hal-hazırda qabaqcıl dünya ictimaiyyətində aparılan vacib mübarizələrdən biri də odur ki, insanları qadın və ya kişi, cavan və ya qoca, gözəl və ya çirkin, varlı və ya kasıb və digər kateqoriyalara ayırmaq yerinə, hər bir insanın individual olaraq nələrdən xoşu gəldiyini, nələrə önəm verdiyini, nə nailiyyətlər əldə etdiyini öyrənib, hiss edib, o cür davranmasına imkan yaratmaq lazımdır.

Bu gün bütün dünyada bir çox beynəlxalq təşkilatlar "women's empowerment", yəni "qadınların gücləndirilməsi" mövzusu ilə əlaqədar böyük layihələrə imza atır və bu layihələrə küllü miqdarda vəsaitlər ayırırlar. Qadınların gücləndirilməsi layihələri onların təhsil, peşə və həyat tərzini seçmələrinin məhdudiyətlər olmadan həyata keçirilməsinə imkan verməyə yönəldilir. Qadınların səlahiyyət və bərabərlik yolunda bir çox maneələri vardır ki, bunlardan biri də mədəni normalardır. Yaşadıqları mədəniyyət və cəmiyyət qadınların gücləndirilməsi üçün səy göstərmə və bəzi şeylərin kökündən dəyişməsinə hazır deyilsə, bu mübarizə onlar üçün daha da keşməkeşli keçəcəkdir. Yuxarıda qeyd etdiyim kimi, mədəniyyətimizi formalaşdıran mütəmül amillərdən birinin də ədəbiyyat olduğu üçün, mütəsir ədəbiyyatda insan haqları, gender bərabərliyi və tolerantlıq mövzularına geniş yer verilməlidir.

Təbii ki, həm şifahi, həm də yazılı Azərbaycan ədəbiyyatında qadınlar haqqında gözəl əsərlər var ki, bunların məktəblərdə öyrədilməsi, mütəmül olaraq xatırlanması, yenidən səhnələndiril-

məsi müasir ədəbiyyatda bu tip əsərlərin yazılması üçün böyük motivasiya ola bilər. Buna misal olaraq ilk növbədə XX əsrin əvvəllərində qadın azadlığı mövzusunda ən gözəl əsərlərin müəllifi, yazıçı, dramaturq və şair Cəfər Cabbarlıni göstərmək istəyirəm. Cəfər Cabbarlınin əsərlərinin bir çoxunda cəmiyyətin qadın hüquqlarına qarşı göstərdiyi mənfi münasibət tənqid olunur və qadınların bu çətinliklərlə mübarizə aparıb öz hüquqlarını qorumasının vacib olduğu təbliğ edilir.

Azərbaycan ədəbiyyatında qadının mənəvi azadlığının mühümlüyünü vurğulayan və təxminən 100 il bundan əvvəl yazılmasına baxmayaraq aktuallığını itirməmiş olan "Sevil" pyesi Azərbaycan qadınının "azadlıq rəmzi" adlandırılırdı. Bundan əlavə, Cəfər Cabbarlınin "Ana", "Qızlardan kişilərə protesto" kimi şeirləri, "Aslan və Fərhad", "Dilbər", "Gülər" kimi hekayələri, "Solğun çiçəklər", "Od gəlini", "Almas" kimi pyesləri dövrün gender bərabərsizliklərini və qadın çaresizliklərini əhatə edirdi.

Mirzə Fətəli Axundov da öz dövrünün qadın problemlərinə biganə qalmayaraq, öz əsərlərində

məişət zorakılığı, erkən nikahları göstərməklə bərabər güclü qadın obrazlarına da yer verirdi. Səməd Vurğun və Cəlil Məmmədquluzadə kimi muəlliflər, həmçinin, öz əsərlərində qadın və kişilərin hüquqi bərabərliyinə böyük əhəmiyyət verirdilər.

Təəssüf ki, mövcud olan ədəbiyyat nümunələrinin çoxu xoşniyyətli cinsiyyətçilik üsulundan istifadə edərək, qadınları sadəcə ana funksiyası daşıyan biri olaraq görür, onları ana olduqları üçün müqəddəsləşdirir. Anahq, əlbəttə, çox əhəmiyyətli və çətin vəzifədir. Amma ana ola bilməyənlər və ya olmaq istəməyənlər yetərsizlik kompleksini yaşayır və necə davranmalı olduqlarını diqqət edən çərçivəyə salınırlar. Halbuki, qadınları, bu cəmiyyətin bərabər fərdləri olaraq görmək üçün onları daxildən gücləndirən, işləməyə və karyera qurmağa, qorxu və yetərsizlik hisslərindən azad olmağa çağıran, bu dünyaya gəlmə səbəblərinin evlilik olmadığını xatırladan, maarifləndirici, müasir ədəbiyyat əsərlərinə ehtiyacımız var.

<https://varyox.az/analizator/azerbaycan-folkloru-psixoloji-analiz/>

ARTICLE BY ULKER ISAYEVA, FACULTY MEMBER AND RESEARCHER AT KHAZAR UNIVERSITY DEPARTMENT OF PSYCHOLOGY, PUBLISHED ON VARYOX.AZ.

On July 10, 2020, *Varyox.az* published an article by Ulker Isayeva, faculty and research member at Khazar University's Department of Psychology, entitled "Azerbaijani Folklore and Literature, Women's Rights and Psychological Analysis". In the article, which is the result of the research, the author examines the topic of women's rights in Azerbaijani proverbs and provides a psychological analysis.

It is noted that proverbs usually contain wise sayings that have a moral and educational value and guide people to live with dignity. Because it can be used in any situation, it influences people more than other examples of literature, shapes their way of thinking, and helps to avoid bad deeds and destructive behaviors.

At the same time, it is noted that in some cases, no matter how instructive and wise examples are in Azerbaijani folklore, there are proverbs that contain some absurd and outdated ideas that bring harm and complicate the struggle for women's rights, which are of great importance in modern times. Therefore, it is considered right not to use them.

The author grounds her opinion on examples from Azerbaijani proverbs.

HƏSƏN BƏY ZƏRDABININ HEYKƏLİ... “LaQUZU” ÖNÜNDƏ

Əlirza Balayev,
əməkdar jurnalist

“Xəzər Xəbər” jurnalının baş redaktor müavini Əlirza Balayevin 2020-ci il iyulun 8-i, 23-ü və 29-da novator.az xəbər portalında dərc olunmuş məqalələrini oxucularımıza təqdim edirik.

Milli mətbuatımızın 145 illiyi ərəfəsində Bakı Şəhər İcra Hakimiyyəti, AMEA “Azərbaycan Milli Ensiklopediyası” Elmi Mərkəzi və Azərbaycan Mətbuat Şurasının nəzərinə

1966-cı ildə Azərbaycan Dövlət Universitetində (indiki BDU) filoloji təhsilimi bitirəndən sonra ilk iş yerim olan Azərbaycan Sovet Ensiklopediyasının (ASE) Baş redaksiyasında elmi redaktor kimi işə başlayanda, Baş redaksiya o zamanlı Çkalov (indiki Niyazi) küçəsində İncəsənət muzeyi ilə Azneft arasındakı boşaldılmış bir-mertəbəli xəstəxana binasında yerləşirdi.

Yəqin ilk iş yerim olduğuna, xüsusən də xalq şairi Rəsul Rzanın rəhbərlik etdiyi Baş redaksiyada Azərbaycanın görkəmli, tanınmış nəşriyyat və mətbuat işçiləri ilə bir yerdə çalışdığımıza görə iş yerimi dəyişdirdiyim sonrakı illər ərzində və indi də ensiklopediya mənim üçün doğma və əziz məkandır.

Təbii ki, ASE Baş redaksiyası işə başlayandan Rəsul müəllim redaksiya üçün yeni və gözəl bina (hər bir xalqın və dövlətin ən ali nəşri ensiklopediya hesab olunur və həmin dövrdə Sov. İKP Mərkəzi Komitəsinin qərarı ilə bütün müttəfiq respublikalarda işə başlayan ensiklopediyalar münasib bina ilə təmin olunmuşdu və ya onlar üçün bina inşa edilirdi) tikilməsi üçün məsələ qal-

dırmuş və İçərişəhəri təklif etmişdi.

Biz də yeni binamızla maraqlanırdıq, hadisələri izləyirdik. Bakı Şəhər Soveti İcraiyyə Komitəsi təklifi qəbul etmək istəmirdi. Son iclasda Bakı Baş Tikinti İdarəsinin rəisi A. X. Baqramov (marşal İ. X. Baqramyanın qardaşı) böyük coşğunluqla təklifin əleyhinə çıxanda, Rəsul müəllim uca səslə demişdi: “Rüstəm, bir işimizin taleyini ki erməni həll edir, bizə burda oturmaq yaraşmaz, dur gedək” – deyib, iclası tərk etmişdilər. Rüstəm Hüseynov Rəsul müəllimin müavini idi.

Rəsul müəllimin arqumenti bu idi ki, nəyə görə dünyanın ən nadir memarlıq abidələrindən olan Kremldə nəhəng Qurultaylar sarayı inşa edilə bilər, İçərişəhərdə isə ensiklopediya binası tikilə bilməz. Rəsul müəllim Azərbaycan KP Mərkəzi Komitəsində məsələni həll etdi və bina İçərişəhərdə inşa olundu. Bina layihəsi əməkdar memar Zeynəb Quliyeva tərəfindən hazırlanarkən, Rəsul müəllimin bütün təklifləri nəzərə alınmışdı. Qarşısında da, Rəsul müəllimin ideyası ilə, Həsən bəy Zərdabın heykəli ucaldıldı. Heykəl də heykəltəraş Elmira Hüseynova tərəfindən Rəsul

müəllimin yaxından iştirakı ilə hazırlanmışdı.

O binada çalışmaq Rəsul müəllimə qismət olmadı. Əvvəlcə ASE Baş redaksiyası, sonra Azərbaycan Milli Ensiklopediyası Elmi Mərkəzi orada yerləşib fəaliyyət göstərdi. Həmin dövrdə bir neçə il binanın birinci mərtəbəsində - Zərdabının heykəlinin düz arxasında Kapital Bank şöbəsi yerləşdi. Sol tərəfində isə o zamandan və indi də "Shah Palace" oteli və restoran yerləşir. (*Bütün Bakıda olduğu kimi, ad Azərbaycan dilində yazılmayıb*).

2012-ci ildə Elmi Mərkəz üçüncü yeni bina tikilməsi qərara alındı. Bu qərar mənim üçün bu gün də anlaşılmazdır. Dəfələrlə İçərişəhərdəki binaya köhnə iş yoldaşlarımla görüşməyə getmişdim. (Onların bəzisi bu gün də çalışmaqdadır). Hər cəhətdən yararlı bina idi və ən əsası, nüfuzlu bir elm-nəşriyyat mərkəzi kimi daim göz önündə olan bir məkanda yerləşir, turizm obyektləri sırasına daxil edilmişdi.

2014-cü ildə Elmi Mərkəz yeni binasına köçəndən sonra İçərişəhərdəki bina boş qaldı. (Məlumat görə hazırda keçmiş ensiklopediyanın dördmərtəbəli binasında "İçərişəhər" Dövlət Tarix-Memarlıq Qoruğu İdarəsinin qurumları və digər təşkilatlar yerləşir). Zərdabının heykəli isə ensiklopediya binası ilə vəhdət təşkil etdiyinə (Üzeyir Hacıbəylinin heykəli Musiqi Akademiyası,

Rəşid Behbudovun heykəli Mahnı Teatrı ilə vəhdətdə olduğu kimi və s.) və bundan məhrum olduğuna, həmçinin ideyası və icrasına görə müstəqil heykəl kimi nəzərdə tutulmadığına (misal üçün, Səməd Vurğunun heykəli kimi) görə, adi seyrçi bunu duymasa və fərqi nə varnasa da, layihədəki mənasını itirmiş oldu.

Bu azmış kimi, hazırda Zərdabının heykəlinin düz arxasında bu ilin yanvarında açılışını etmiş "LaQuzu" restoranı yerləşməkdədir.

Təəvvürümüza gətirə bilərikmi ki, Üzeyir Hacıbəylinin heykəlinin arxasında Musiqi Akademiyası, Rəşid Behbudovun heykəlinin arxasında Mahnı Teatrı yox, hansısa bir restoran ("LaÇəpiş", "LaBuzov", "LaBalaq" və s.) dursun?

Beləliklə də, tam aydındır ki, Həsən bəy Zərdabının heykəli hazırda olduğu yerdə namünasib vəziyyətə düşüb. Məncə, həmin heykəli Azərbaycan Milli Ensiklopediyası Elmi Mərkəzinin indiki binasının qarşısına köçürmək olar. Ümumiyyətlə isə, bu nəhəng şəxsiyyət - Azərbaycan mətbuatının banisi Bakının ən görkəmli yerlərindən birində monumental bir heykələ də layiqdir.

<https://novator.az/2020/07/08/z%99rdabinin-heyk%99li-laquzu-omund%99/>

08.07.2020

ARTICLE BY "KHAZAR REVIEW" MEMBER ON NOVATOR.AZ

On July 8, 2020, an article by Honored Journalist Alirza Balayev, Deputy Editor-in-Chief of Khazar Review Journal, entitled "The Statue of Zardabi ... in front of 'LaQuzu': On the eve of the 145th anniversary of our national press, to the attention of Baku City Executive Power, Azerbaijan National Encyclopedia Scientific Center of ANAS and the Press Council of Azerbaijan..." was published on the *novator.az* news portal.

The article elaborates on the statue of Hasan bey Zardabi, the Founder of the Azerbaijani press, once erected in front of the General Editorial Office of the Azerbaijan Soviet Encyclopedia (now the Azerbaijan National Encyclopedia Scientific Center of ANAS) in Icheri Sheher, which is currently surrounded by the "Shah Palace" Hotel & Restaurant and "LaQuzu" Restaurant due to the Science Center's relocation.

Thus, the author points out that the statue of Zardabi remains in an inappropriate condition and proposes to move the statue in front of the Scientific Center, located on Javid Avenue near the "Elmler Akademiyası" metro station.

The article can be read at the following link:

<https://novator.az/2020/07/08/z%99rdabinin-heyk%99li-laquzu-omund%99/>

VAHİDİN HEYKƏLİ... AĞAC DİBİNDƏ

Əlirza Balayev,
aməkdər jurnalist

Son vaxtlar Şirvanşahlar sarayının qonşuluğunda yerləşən "Elm və təhsil" nəşriyyatına getməli oluram. "İçərişəhər" metro stansiyasının arxasındakı qala darvazasından İçərişəhərə daxil olub, kiçik bağçanın sol böyründən keçərkən hər dəfə Vahidin ağac dibinə atılmış heykəlini görəndə – ilk təəssürat məhz belə olur – dərin sarsıntı keçirirəm.

Vahid Azərbaycan ədəbiyyatında qəzəl janrının dörd dahi yaradıcısından sonuncusudur: Nə-

simi, Füzuli, Seyid Əzim Şirvani və Əlağa Vahid. Beşincisi olmayacaq. Bu mənada Vahid Azərbaycan qəzəl janrında xatəmül-şüeradır. Özü də yazmışdı:

*Gözəl həyatını Vahid fənyaya sərif etmə,
Səni zamana yetirməz dübarə birdənəsen.*

Vahid muğam sənətimizin söz dirəklərindən biridir. Umumdünya irs siyahısına daxil edilməsi ilə həm də rəsmi əbədlilik qazanmış muğamatımız dünyaya durduqca Vahidin qəzəlləri ilə səslə-

nəcək.

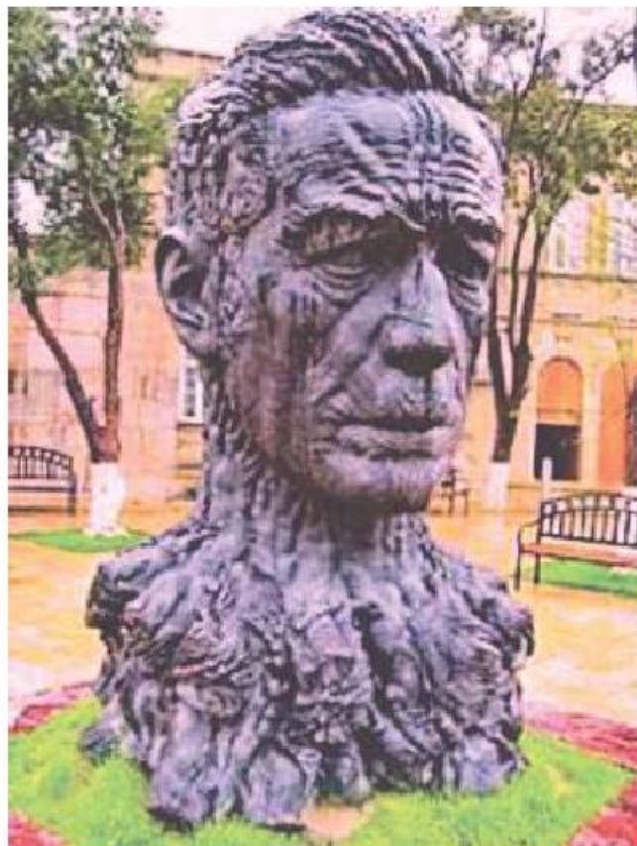
... Xəyalən keçmiş günlərə qayıdıram. İndi yarımçıq şəkildə İçərişahərdə yerləşdirilmiş həmin abidə 1990-cı ildə Filarmoniya bağında qoyulmuşdu. Təşəbbüskarı xalqımızın ləyaqətli oğlu, yüksək dövlət vəzifələrində (iki mühtüm nazirlikdə nazir) çalışmış görkəmli ictimai-siyasi xadim, yazıçı-publisist Arif Mansurov idi. Heykəlin yerini də o seçmişdi, işi öz hesabına maliyyələşdirirdi. Heykəl Leninqradda tuncdan töküldüyü zaman vəsait çatışmadığına görə hündürlüyü beş metrədən üç metrə endirilmişdi. (Yeri gəlmişkən, Hacı Zeynalabdin Tağıyevin Mərdəkandakı məzarının təmirini və qəbirüstü abidəsinin qoyulmasını da Arif Mansurov öz hesabına maliyyələşdirmişdi).

O dövrdə mətbuatda çap olunmuş məqalələrdə mütəxəssislərin ümumi fikri belə idi ki, üç sənətkar - memar Sənan Salamzadə (sonradan Əməkdar memar), heykəltəraşlar Rəhib Həsənov və Natiq Əliyev (sonradan Xalq rəssamı) gərgin axtarışlar sayəsində abidənin həm bədii, həm də memarlıq həllini tapmışlar. Abidənin forma-biçim orijinallığı qəzəlxanın məşhur "Böyük Füzulimizin yadigarı mən özüməm" misrasından qanaqlandır. Ağac gövdələrinin yerdən çıxaraq yuxarı yüksəlməsini müəlliflər Füzuli ənənələrinin Vahid tərəfindən yenidən "göyerdilməsi" - davam etdirilməsinə bədii işarə kimi düşünləblər. Abidə çoxsüjetli heykəltəraşlıq nümunəsidir. Mütəxəssislər qeyd edirdilər ki, abidə Bakının ən orijinal və estetik baxımdan ən gözəl heykəllərindən biridir.

Heykəl öz məkanı ilə tam uyuşurdu. Filarmoniya Vahidin qəzəllərinin ifa edildiyi muğam konsertlərinin də təşkil edildiyi məkandır. Filarmoniya bağı ustad muğam ifaçılarının və qəzəlxan şairlərin topladığı, fikir mübadiləsi etdikləri, müzakirələr apardıkları bir yer idi. Bağda Vahid poeziya evi də fəaliyyət göstərirdi. Abidənin yanında poeziya axşamları keçirilirdi. Mən də dəfələrlə həmin tədbirlərin iştirakçısı olmuşam.

Və dəfələrlə bağdan keçən hər kəsin abidənin önündə ehtiramla ayaq saxlamasının, şairin xatirəsini yad etməsinin şahidi olmuşdum.

2008-ci ildə heykəlin köçürülməsi əməliyyatı müəmmalı baş vermişdi. Belə görünür ki, bağda yenidənqurma işləri aparılmış və bu zaman heykəl yoxa çıxmışdır. İndiyədək hansı bağda, park-

da yenidənqurma işləri aparılarkən oradakı heykəli götürüblər? Müəlliflərinə xəbər edilmədən, bildirilmədən heykəlin köçürülməsi adi etik qaydaların pozulmasıdır. Bəlkə, köçürülməsi zəruri (???) idisə, onlar məkanla əlaqədar hansısa məsləhət verə bilərdilər? Üstəlik, onların müəlliflik hüquqları da kobudcasına pozularaq, heykəl postamentindən ayrılaraq köçürülmüşdür. İndiyədək harada görünüb ki, hansısa heykəlin yeri dəyişdirilərkən postamentindən ayrılınsın? Məgər Azərbaycan Burkina Faso və ya Yaşıl Burun Adaları idi? Məgər Şah İsmayıl Xətəinin heykəli köçürülərkən olduğu kimi bu işi ləyaqətlə görmək olmazdı? Rəsmi informasiyada göstəriləndiyi kimi, Xətəinin abidəsinin yeri ictimai rəy nəzərə alınaraq dəyişdirilmişdir. Bəs Vahidin heykəli iki yerə bölünərək köçürülərkən hansı ictimai rəyə əsaslanmışdılar? Bəlkə ədəbi ictimaiyyətin, muğam ustalarının rəyini almışdılar? Bütün bunlar göstərir ki, Vahidin heykəlinə qarşı vandalizm aktı törədilib. Kim, yaxud kimlər idi bu vandalizmi törədənlər? Vahidin heykəli on səkkiz il ərzində kimə və nəyə ziyan yetirmişdi ki, sonra da yetirəydi?

Maraqlıdır ki, heykəlin köçürülməsi, üstündən xeyli müddət keçsə də, ictimai rəyi narazı

etməkdədir.

İnternet resurslarında təsadüfən *Disput.Az Forumun* 2016-cı ilin may ayında keçirdiyi sorğuya cavablar qarşıma çıxdı:

“... İndiki yeri İçərişəhərə metronun arxasındakı girişdəndir. Ondən əvvəl Filarmoniya bağında idi. Mənim gözümlə ora öyrəşmişdi. Amma neçə ildir köçüb bu yerə. Nə qədər vaxt idi görmürdüm, təsadüfən yolum düşdü ordan, rast gəldim ona.

Amma Filarmoniya bağı daha yaxşı idi mənim fikrimcə. Burda sanki bu heykəli gizlədiblər. Gözdən uzaq bir yerə qoyulub.

***

Qala divarının arxasında qorunmuş kimi görünür. Sadəcə, yeri uyğun deyil, məkan bəsit görünür... Amma nə desək də, hər yer vətən torpağıdır. Yənə də şükür, Qarabağdakı abidələrin aqibəti ilə müqayisədə...

***

Mən Bakıya ilk gəldiyim zaman qarşıma çıxan və tanıdığım ilk heykəl olub bu. O ətrafdan keçən istənilən insan, böyük ya kiçik o heykələ bixtiyar nəzər salıb sonra keçərdi. İndi elə bir yerdədir

ki, xüsusi olaraq planlaşdırmasan, o yerə gedib çıxmıyacaqsan, görməyəcəksən və bilməyəcəksən belə bir sənət əsəri var.

Atam Vahid sənətinin böyük pərəstişkarı idi. Həmin abidəyə tamaşa etmək üçün oraya getdiyimiz günü xatırlayıram. Maraqlı abidədir - ağac yerin altına gedir sanki, yəni doğma torpaqdan gülcə alıram...

***

Heykəli ora qoymağı əmr verənlərdən soruşsalar, adım kimi əminəm ki, heç özləri də tutarlı bir səbəb gətirə bilməyəcəklər!

***

Qoy olsun siz deyən, onsuz da danışmaqdan başqa əlimizdən nə gəlir ki?”

Mənbə: <https://www.disput.az/topic/928001-heyk%C9%99li-niy%C9%99-k%C3%B6k%C3%A7%C3%BCrd%C3%BCl%C9%99r>

Bəli, əlimizdən nə gəlir ki?! Mən də bu yazını böyük şairimizin ruhu qarşısında təskinlik üçün yazdım...

<https://novator.az/2020/07/23/vahidln-heyk%C9%99li-agac-dibind%C9%99/>

23.07.2020

ARTICLE BY “KHAZAR REVIEW” MEMBER ON NOVATOR. AZ

On July 29, 2020, an article by Honored Journalist Alirza Balayev, Deputy Editor-in-Chief of “Khazar Review” Journal, entitled “The statue of Vahid ... at the bottom of a tree” has been published.

The article discourses upon the act of vandalism committed during the relocation of the statue of Alagha Vahid, a prominent Azerbaijani poet and one of the pillars of Azerbaijani mugam, whose poetry is included in the UNESCO Intangible Cultural Heritage List, from the Philharmonic Garden to “İcherişeher”. It was noted that when the statue was relocated for unknown reasons, its architect and sculptors were not informed and were not consulted, and also public opinion was not studied. Moreover, the statue was detached from its postament and placed incompletely under a tree in a small garden behind the castle walls of the “İcherişeher”. The author regards this act as disrespectful to the poet's memory.

“COĞRAFIYA” YANLIŞLIĞI

Əlirza Balayev,
əməkdar jurnalist

Orta məktəbdə hamıya coğrafiya dərsi keçiblər və keçirlər. O cümlədən, mənim də vaxtilə oxuduğum məktəbdə coğrafiya dərsi keçilirdi. Yəni, məhz fənn kimi tədris olunurdu və biz onu məhz bir fənn kimi qavrayırdıq. Sonralar bu fənnin çoxşaxəli, geniş bir elm sahəsi olduğunu öyrəndik və coğrafiya hələ bir elm sahəsi kimi qalmaqda davam edir.

COĞRAFIYA – (yun. Geographia – Yer in təsviri) Təbii və ictimai ərazi komplekslərini tədqiq edən təbiət və ictimai elm sahəsi. İqtisadi coğrafiya – ictimai istehsalın yerləşməsi və müxtəlif ölkələrdə və rayonlarda onun inkişaf şəraiti və xüsusiyyətlərindən bəhs edən elm. Fiziki coğrafiya – insan cəmiyyətini əhatə edən təbii şəraiti öyrənən elm. (Azərbaycan dilinin izahlı lüğəti. 4 cildə, 1-ci cild, Bakı: “Şərq-Qərb” nəşriyyatı, 2006).

Lakin elm sahəsini bildirən bu söz son illərdə dilimizdə yanlış olaraq, çox vaxt “ərazi” mənasında işlədilir. Bəzi misallara diqqət yetirək:

“Aqrar Universitetin beynəlxalq əlaqələrinin genişləndirilməsi, son illərdə yaradılan təhsil şəraiti, xarici dillərdə təhsil proqramlarının mövcudluğu əcnəbi tələbələrə sayının artmasına, onun coğrafiyasının genişlənməsinə səbəb olub.

(<http://www.ganjanews.az/2019/09/27/t%C9%99hsil/aqrar-universitetd%C9%99-t%C9%99hsil-alar-xarici->

[1%C9%99b%C9%991%C9%99rin-c%C4%9F-r-a-f-i-y-a-s%C4%B1-geni%C5%9F1%C9%99nib.html](http://www.ganjanews.az/2019/09/27/t%C9%99hsil/aqrar-universitetd%C9%99-t%C9%99hsil-alar-xarici-1%C9%99b%C9%991%C9%99rin-c%C4%9F-r-a-f-i-y-a-s%C4%B1-geni%C5%9F1%C9%99nib.html) 27.09.2019)

“Kənd Təsərrüfatı nazirinin müavini: “Bu il isə balın ixracı 8 tondan çox olub və ixrac coğrafiyası genişləniib. Biz arqılıq məhsullarının ixrac coğrafiyasını daha da genişləndirə bilərik.”

(<https://report.az/ask/ariciliq-mehsullarinin-ixrac-cogrfiyasi-daha-da-genislendire-biler/> 28.09.2019)

“Azexport portalının meneceri: “Portal ixrac coğrafiyasının şaxələndirilməsi istiqamətində işləri davam etdirməyə dəstək olur

(https://iqtisadiislahat.org/news/azexport_portalinin_desteyi_ile_ixrac_cogrfiyasi_genislenir-83622.11.2019)

Aparıcı: “Koronavirusun daha geniş coğrafiyaya yayılmasının qarşısını almaq...” (AZTV, Xəbərlər, 20.00, 14.03.2020)

Aparıcı: “Sürətlə genişlənən coğrafiya...” (AZTV, “Həftə”. Analitik-informasiya proqramı. 20.00, 15.03.2020)

Aparıcı: “Koronavirusun daha geniş coğrafiyaya yayılmasının qarşısını almaq...” (AZTV, Xəbərlər, 20.00, 26.03.2020)

Aparıcı: “Xəstəliyin dünyada genişlənməsi coğrafiyası...”

(AZTV, “Həftə” Analitik-informasiya proqramı. 20.00, 29.03.2020)

“Mətbuat konfransında çıxış edən TƏBİB-in şöbə müdiri ölkə üzrə koronavirusun yayılması coğrafiyası ilə bağlı da sualı cavablandırıb.

(<https://www.moderator.az/news/317822.html> 02.04.2020)

“Alim Azərbaycanda siyasi sürgünlərin sayı, dinamikası və sürgün coğrafiyası” mövzusunda tədqiqat aparır.”

(<https://www.moderator.az/news/320029.html> 14.04.2020)

“BP şirkətinin regionun əlaqələr, xarici işlər və strategiya üzrə vitse-prezidenti daha geniş coğrafiyada kommunikasiya və təşviqat üzrə məsələlərə rəhbərlik edəcək.

(<https://www.moderator.az/news/325246.html> 15.05.2020)

“Tibb Universitetinin dosenti: Yəqin ki, yer kəfəsini coğrafiyasını dəyişirlər.

(<https://www.moderator.az/news/336154.html> 25.07.2020)

“Sutka ərzində koronavirusun coğrafiyası xeyli genişləniib.”

(<http://xalqgazeti.com/az/news/4217526.07.2020>). Və s. Misallar istənilən qədərdir.

Əgər yuxarıdakı cümlələri “tərcümə” etsək, onlar bu şəkli almalıdır: “Bu il isə balın ixracı 8 tondan çox olub və ixracın təbiət və ictimai elm sahəsi genişləniib”; koronavirusun təbiət və ictimai elm sahəsi genişləniib və s.

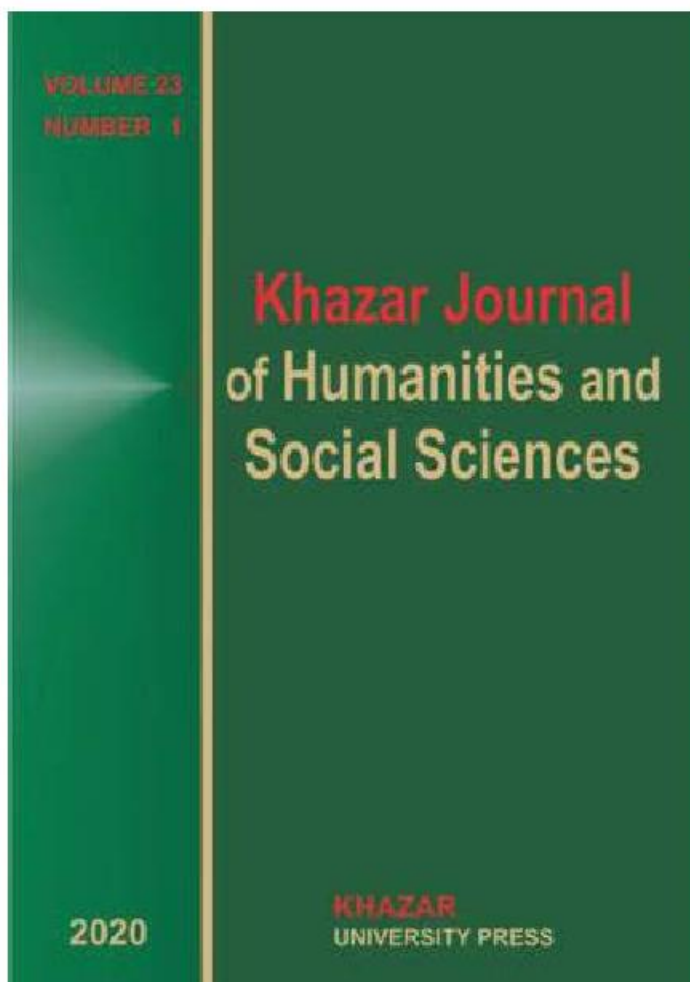
Halbuki, fikri Azərbaycan dilində düzgün ifadə etmək olardı: “Bu il isə balın ixracı 8 tondan çox olub və ixrac edildiyi ölkələr çoxalıb; koronavirusun yayıldığı ərazi genişləniib və s. Yəni, bu kontekstdə “coğrafiya” dilçilikdə “təfeyli” adlana biləcək sözdür.

Bu yanlışın mənbəyi də məlumdur – son illərdə mənasına və dilimizə nə dərəcədə uyurluğuna varmadan bir sıra sözlər əxz etməkdə olduğumuz Türkiyə türkçəsindən gəlir. Türkiyədə “coğrafiya” sözü özlüklü bu yanlış mənasında gen-bol, hətta ən yüksək səviyyəli dövlət məmurlarının da çıxışlarında işlənir. Ona görə yanlış ki, “Türkçe sözlük”də də (və ümumiyyətlə bütün dillərin lüğətlərində) bu söz yalnız elm kimi, elm sahəsi kimi izah olunur: “Coğrafiya Ar. (Yun. geo yer, graphein yazmaq) 1. Yeryüzünü fiziki, ekonomik, beşeri, siyasal yönərdən inceleyen bilim. (Türkçe sözlük. Türk Dil Kurumu Yayınları. 2 ciltte, 1 ci cilt, Ankara, 1983).

Yanlış götürüb öz yanlışımız etməyə nə ehtiyac var?!

(<https://novator.az/2020/07/29/cogrfiyaya-yanlisligi/> 29.07.2020)

**KHAZAR JOURNAL OF
HUMANITIES AND SOCIAL
SCIENCES JURNALININ**

YENİ NÖMRƏSİ ÇAPDAN ÇIXIB

Khazar Journal of Humanities and Social Sciences (“Xəzər Humanitar və Sosial Elmlər Jurnalı”) jurnalının yeni nömrəsi (Cild 23, №1, 2020) çapdan çıxmışdır. Yeni nömrəyə daxil olan məqalələr ədəbiyyat, dil, təhsil və iqtisadiyyat sahələrinə aiddir.

Məqalələrin tamamını bu link vasitəsilə oxumaq olar: <https://jhss-khazar.org/>

Jurnalın yeni nömrəsində Xəzər Universitetinin təsisçisi, Direktorlar və Qəyyumlar Şurasının sədri professor Hamlet İsaخانlının “Alchemy in Eastern Literature” (“Şərq ədəbiyyatında əlkimya”) adlı məqaləsi də çap olunmuşdur.

Sizi Khazar Journal of Humanities and Social Sciences jurnalını oxumağa, öz elmi nəşrlərinizdə onun məqalələrindən sitatlar verməyə və çap etdirmək üçün keyfiyyətli və orijinal məqalələrinizi bizə göndərməyə dəvət edirik (hazırda üstünlük verilən sahələr: təhsil, dil,

lingvistikə, ədəbiyyat, beynəlxalq münasibətlər və siyasi elmlər).

Daha ətraflı məlumatı bu link vasitəsilə əldə etmək olar: <https://jhss-khazar.org/author-guidelines/>

**NEW ISSUE OF
KHAZAR JOURNAL OF
HUMANITIES AND
SOCIAL SCIENCES RELEASED**

The new issue (Vol. 23, Issue No.1, 2020) of *Khazar Journal of Humanities and Social Sciences* has been released. The published articles of this issue are from *Literature, Language, Education and Economics*.

You can read the full articles here: <https://jhss-khazar.org/>

In this new issue, Prof. Hamlet Isakhanli, the Founder of Khazar University and the Chairman of its Board of Directors and Trustees, published an article entitled “Alchemy in Eastern Literature”.

We encourage you to read KJHSS, cite from its publications, and submit your quality and original research papers for possible publication (the priority fields for now are Education, Language/Linguistics/Literature, IR & Political Science).

For more information about submission, please, see: <https://jhss-khazar.org/author-guidelines/>

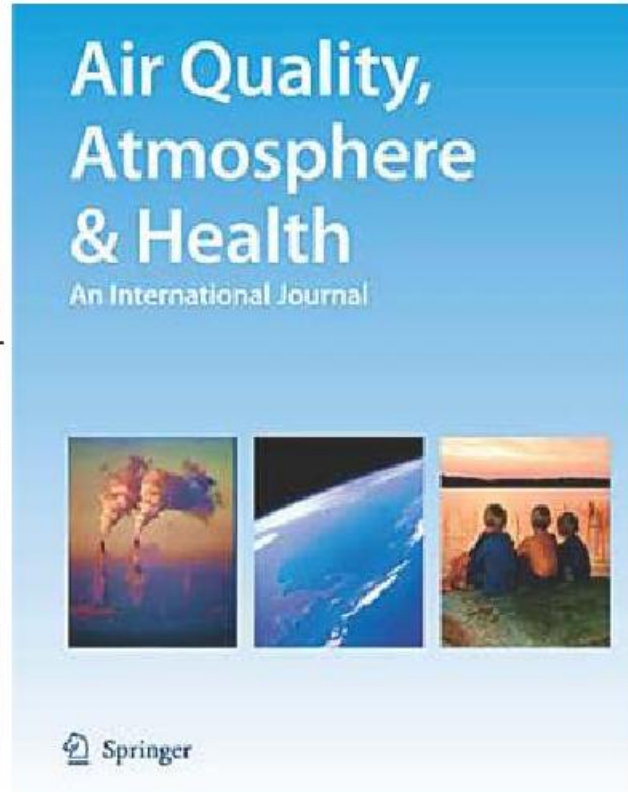
XƏZƏR UNIVERSİTETİNİN ƏMƏKDAŞININ MƏQALƏSİ BEYNƏLXALQ ELMİ JURNALDA

Xəzər Universiteti Kompüter elmləri departamentinin əməkdaşı Amir Rahmaninin birgə əməkdaşlıq çərçivəsində həmmüəllifi olduğu "An intelligent algorithm to recommend percent vegetation cover (ARVC) for PM reduction" adlı məqalə "Springer" beynəlxalq bazasında referatlaşdırılmış "Air Quality, Atmosphere & Health" jurnalında dərc edilmişdir.

Tədqiqatçılar tərəfindən havanın keyfiyyətinin aşkar edilməsi və bitki örtüyünün hava keyfiyyəti üçün zəruri olan sıxlıq faizi və sahəsinin tövsiyə edilməsi məqsədilə qeyri-səlis və neyron şəbəkəsi metodlarına əsaslanan yeni algoritmin tətbiqinin effektivliyi araşdırılmışdır. Tədqiqatlar payız və qış fəslində hava şəraitinin vaxtaşırı ölçülməsi və qiymətləndirməsi ilə aparılmışdır. Tövsiyə olunan bitki örtüyü sıxlığının PM2.5 göstəricisinin, yəni havanın ölçüsü 2,5 mikrometrdən kiçik olan hissəciklərlə çirklənməsinin 20-74% azalmasına səbəb olması müəyyən edilmişdir.

Məqaləni bu link vasitəsilə oxumaq olar:

<https://link.springer.com/article/10.1007/s11869-020-00844-4#auth-2>

ARTICLE BY KHAZAR UNIVERSITY'S FACULTY MEMBER PUBLISHED IN INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL

Article entitled "An intelligent algorithm to recommend percent vegetation cover (ARVC) for PM reduction" co-authored by Amir Rahmani, Faculty member at Khazar University Department of Computer Science, was published in "Air Quality, Atmosphere & Health", an international journal from Springer collection.

The researchers examined the effectiveness of a new algorithm based on fuzzy and neural network methods to detect air quality and recommend the density percentage and vegetation cover required for air quality. The studies were conducted with periodic measurements and assessments of weather conditions during the fall and winter period. It was found that the recommended vegetation cover leads to a 20-74% reduction in PM2.5, i.e. air pollution with particles smaller than 2.5 micrometers.

The article can be read at this link:

<https://link.springer.com/article/10.1007/s11869-020-00844-4#auth-2>

XƏZƏR UNIVERSİTETİNİN ƏMƏKDAŞININ RESENZİYASI KOREYADA NƏŞR OLUNUB

BOOK REVIEW BY KHAZAR UNIVERSITY'S FACULTY MEMBER PUBLISHED IN KOREA

Xəzər Universitetinin əməkdaşı İncilab Əhmədovun Koreyada tanınmış *Acta Via Serica* nəşriyyatında resenziyası dərc edilmişdir.

Resenziya ilə bu link vasitəsilə tanış olmaq mümkündür:

https://www.actaviaserica.org/subnew_52.php?mode=view&idx=50&find=&search=

A book review by Ingilab Ahmadov, Khazar University's faculty member, has been published by the well-known Korean publishing house Acta Via Serica.

The book review can be found at this link:

https://www.actaviaserica.org/subnew_52.php?mode=view&idx=50&find=&search=

**XƏZƏR UNIVERSİTETİNİN DOKTORANTININ
MƏQALƏSİ ÇAP OLUNUB
ARTICLE BY KHAZAR UNIVERSITY'S
PHD STUDENT PUBLISHED**

Xəzər Universiteti İqtisadiyyat departamentinin doktorantı Mustafa Məhəmməd Alalavneh-in müəllifi olduğu "FDI (Birbaşa xarici investisiyanın) işsizliyə təsiri: Panel məlumatları yanaşması" məqalə Scopus nəşrlərinə daxil olan "Emerging Science Journal (ESJ)" jurnalında dərc edilmişdir.

Tədqiqatçı 1990-cı ildən 2018-ci ilə qədər dövrdə panel məlumatlarından istifadə edərək, Orta Şərq və Şimali Afrikadan olan altı ölkədə, xüsusilə, Misir, İordaniya, Livan, Mərakeş, Tunis və Türkiyədə işsizliyə birbaşa xarici investisiyanın təsirini araşdırmışdır. Nəticələr göstərir ki, FDI uzun müddət ərzində işsizlik nisbətini, kişi işsizliyini və qadın işsizliyini azaldır. Tədqiqatın nəticələri ayrıca, qısa müddətdə birbaşa xarici investisiya və müxtəlif formalarda işsizlik arasında əlaqələrinin olmadığını, eyni zamanda, üç iqtisadi modelə görə xarici investisiya və ixrac arasında iki istiqamətli səbəbli əlaqənin olduğunu ortaya qoyur.

Məqaləni bu link vasitəsilə oxumaq olar:

<https://www.ijournalse.org/index.php/ESJ/article/view/387>

An article entitled "The Impact of FDI on Unemployment: Panel Data Approach", authored by Mustafa Mohammad Alalawneh, PhD student at Khazar University Department of Economic, was published in "Emerging Science Journal (ESJ)" from Scopus collection.

The researcher examined the impact of foreign direct investment on unemployment in six countries in the Middle East and North Africa, Egypt, Jordan, Lebanon, Morocco, Tunisia, and Turkey employing panel data for the period from 1990 to 2018. The results showed that FDI reduces the unemployment rate, the male unemployment rate, and the female unemployment rate in the long run. The results of the study also revealed that there is no causal relationship in the short term between FDI and unemployment in its various forms, while there is a bidirectional causal relationship between FDI and exports according to the three economic models.

The article can be read at this link:

<https://www.ijournalse.org/index.php/ESJ/article/view/387>

**XƏZƏR UNIVERSİTETİ TƏDQIQATÇILARININ
MƏQALƏSİ BEYNƏLXALQ ELMİ JURNALDA**

**ARTICLE BY KHAZAR UNIVERSITY SCHOLARS
PUBLISHED IN INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL**

Xəzər Universiteti Həyat elmləri departamentinin doktorantura tələbələri Dr. Rouhallah Moradpour və Mahshid Damandanın həmmüəllifi olduğu "Ərdəbil əyalətində yeni doğulmuş uşaqlar arasında alfa-talassemiyanın yayılması və molekulyar xarakteristikası" adlı məqaləsi "Elektron həkim" Beynəlxalq elmi jurnalında dərc edildi.

Bu sahələr arası araşdırmasında, Ərdəbil əyalətindəki uşaq bölməsində 2016-cı ilin aprelindən 2018-ci ilin martınadək yeni doğulmuş min körpənin alfa talassemiya müayinəsi üçün müfəssəl edilmişdir. Müayinə altında olan yeni doğulmuşlarda α -talassemiyanın yayılması Ərdəbil vilayətində 3,3% təşkil etmişdir. Ən çox görülən mutasiya, α -talassemiyası olan yeni doğulmuş uşaqların 42,4% -də (14 hal) aşkar edilmiş 3,7 tək gen ləğvi idi. Nəticələr Ərdəbil əyalətində α -talassemiyanın yayılmasının ölkə üzrə orta nisbətdən daha aşağı olduğunu və ən çox yayılmış mutasiyanın İranın digər yerləri ilə müqayisədə $-\alpha 3.7/aa$ olduğunu göstərmişdir.

Məqaləni bu link vasitəsilə oxumaq olar:

<http://ephysician.ir/index.php/browse-issues/12/2/1170-7703>

An article entitled "Prevalence and molecular characterization of alpha-thalassemia among newborns in Ardabil Province" co-authored by Dr. Rouhallah Moradpour and Mahshid Damandan, Ph.D. students at Khazar University's Department of Life Sciences, was published in "Electronic Physician", an International Scientific Journal.

In this cross-sectional study, one thousand newborns were referred for screening of alpha thalassemia at a pediatric unit in Ardabil province between April 2016 and March 2018. The prevalence of α -thalassemia in studied newborns was 3.3% in Ardabil province. The most common mutation was the 3.7 single gene deletions that were found in 42.4% (14 cases) of newborns with α -thalassemia. Results showed that, the prevalence of α -thalassemia in Ardabil province was lower than the average rate for the country and the most common mutation was $-\alpha 3.7/aa$, which was similar to other places in Iran.

The article can be read at this link:

<http://ephysician.ir/index.php/browse-issues/12/2/1170-7703>

**XƏZƏR UNIVERSİTETİNİN
ƏMƏKDAŞININ MƏQALƏSİ
BEYNƏLXALQ
ELMI JURNALDA**

Xəzər Universitetinin Mexanika mühəndisliyi departamentinin əməkdaşı Mehdi Kiyasaftarın həmmüəllifi olduğu "Investigation on tribological performance of CuO vegetable-oil based nanofluids for grinding operations" adlı məqalə "Springer" beynəlxalq bazasında referatlaşdırılmış "Advances in Manufacturing" jurnalında dərc edilmişdir.

Tədqiqat işində CuO nanohissəciklərinin baza mayesi kimi bitki yağı-su (V/W) emulsiyasındakı triboloji performansını onların aşındırıcı emalda səth keyfiyyətinin mükəmməlləşdirilməsi qabiliyyətinə görə araşdırılmışdır. Pin-diskdəki testlərin nəticələrinə əsasən müəyyən edilmişdir ki, əsas maye içərisinə 0,5% və 1% (kütlə payı) CuO nanohissəciklərini ehtiva edən nanomayelərin əlavə edilməsi təmiz yağlayıcılarla müqayisədə aşınma nisbətini müvafiq olaraq 66,7% və 71,2% azaldır. 1%-li CuO nanomayenin yağlama (kütlə payı) effekti yer səthinin nahamarlılığını nano əlavələri olmayan yağlayıcılarla müqayisədə 30%-ə qədər azaldır.

Məqaləni bu link vasitəsilə oxumaq olar:

https://link.springer.com/article/10.1007/s40436-020-00314-1?wt_mc=Internal.Event.1.SEM.ArticleAuthorOnlineFirst

**ARTICLE BY KHAZAR
UNIVERSITY SCHOLAR
IN INTERNATIONAL
JOURNAL**

An article co-authored by Dr. Mehdi Kiyasatfar, Faculty member at Khazar University Department of Mechanical Engineering, entitled "Investigation on tribological performance of CuO vegetable-oil based nanofluids for grinding operations" was published in "Advances in Manufacturing", an international journal from Springer collection.

In this study, the tribological performance of CuO nanoparticles in a vegetable oil-water (V/W) emulsion as base fluid was investigated for their ability to improve surface quality in abrasive machining. The results of pin-on-disk tests revealed that adding nanofluids containing 0.5% and 1% (mass fraction) CuO nanoparticles to the base fluid reduced the wear rate by 66.7% and 71.2%, respectively, compared with pure lubricant. The lubricating action of 1% (mass fraction) CuO nanofluid reduced the ground surface roughness by up to 30% compared with grinding using lubricant without nano-additives.

The article can be read at this link:

https://link.springer.com/article/10.1007/s40436-020-00314-1?wt_mc=Internal.Event.1.SEM.ArticleAuthorOnlineFirst

ONLAYN RƏSM MÜSABİQƏSİNİN QALIBI

Naxçıvan Muxtar Respublikası Mədəniyyət Nazirliyi tərəfindən keçirilən "Milli ornamentlərimiz rəsm əsərlərində" adlı rəsm müsabiqəsində Naxçıvan Dövlət Universitetinin İncəsənət fakültəsi "Təsviri incəsənət" ixtisası üzrə I kurs tələbəsi Türkan Əsədova 18-29 yaş kateqoriyası üzrə qalib olub.

Qeyd edək ki, onlayn müsabiqəyə, ümumilikdə, 93 uşaq, yeniyetmə və gəncin 148 rəsm əsəri buraxılıb. Müsabiqəyə 7-12 yaş kateqoriyası üzrə 31 nəfər 45, 13-17 yaş kateqoriyası üzrə 50 nəfər 82, 18-29 yaş kateqoriyası üzrə 12 nəfər 21 rəsm əsəri təqdim edib. Bakı məktəblilərinin də qatıldığı müsabiqədə yaradıcılıq nümunələri Naxçıvan Muxtar Respublikası Mədəniyyət Nazirliyi tərəfindən müəyyən edilmiş münisflər heyəti tərəfindən qiymətləndirilib. Rəsm əsərləri qiymətləndirilən zaman müəlliflərin yaşı nəzərə alınaraq düzgün kompozisiya, rəng seçimi və ideya əsas götürülüb, müsabiqəyə təqdim olunan işlərin bədii dəyəri nəzərə alınıb.

Məlumat üçün onu da bildirək ki, gənc rəssam Rəssamlar birliyinin B.Kəngərli adına Sərgi Sa-

lonunda "Naxçıvan-95" adlı rəsm müsabiqəsində uşaqlar nominasiyasında, Heydər Əliyev Uşaq-Gənclər Yaradıcılıq Mərkəzində "Qəhrəmanlıq tariximizin 20 yanvar səhifəsi" devizi altında keçirilən sərgidə, Naxçıvan Muxtar Respublikasının 95 illik yubileyi ilə əlaqədar muxtar respublika ümumtəhsil məktəblərinin şagirdləri arasında keçirilən rəsm müsabiqələrində qalib olub. Muxtar Respublika ümumtəhsil məktəblərinin şagirdləri arasında 28 May -Respublika Günü'nə həsr olunmuş "Azərbaycan- yurdum mənim" adlı rəsm müsabiqəsində II, "Üçrəngli bayrağımız qürur mənbəyimizdir" devizi altında Naxçıvan şəhər tam orta məktəblərinin şagirdləri arasında keçirilən rəsm müsabiqəsində III yerə layiq görüldü. Türkan Əsədova 1 İyun - Uşaqların Beynəlxalq Müdafiəsi Günü münasibətilə Bakıda keçirilən "Mənim Azərbaycanım" mövzusunda rəsm sərgisində uğurlu iştirakına görə fərqləndirilib. 2018-2019 cu tədris ilində isə incəsənət sahəsində qazandığı nailiyyətlərə görə Naxçıvan MR Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi tərəfindən təltif edilib.

AZƏRBAYCAN MİLLİ MƏTBUATININ 145 İLLİK YUBİLEYİ QEYD OLUNUB

Naxçıvan Dövlət Universitetində Azərbaycan Milli Mətbuatı - 145 adlı onlayn konfrans keçirilib. Universitetin rektoru Elbrus İsayev ölkəmizdə söz, fikir və mətbuat azadlığının təmin edilməsində fəxrli lider Heydər Əliyevin müstəsna xidmətlərindən danışdı. Qeyd olunub ki, bu gün ölkəmizdə, o cümlədən muxtar respublikada söz və mətbuat azadlığına, kütləvi informasiya vasitələrinə ən yüksək səviyyədə diqqət və qayğı göstərilir. Bunun nəticəsidir ki, mətbuatımızda milli jurnalistika ənənələri qorunub saxlanılır, kütləvi informasiya vasitələri cəmiyyətin güzgüsü rolunu oynaya bilirlər. KİV-ə göstərilən dövlət dəstəyinin jurnalist kadrlarının yetişməsində oynadığı rol xüsusilə vurğulanaraq qeyd edilib ki, universitetin Media mərkəzində tələbələrin peşəkar jurnalist kimi yetişməsi, nəzəri biliklərin praktik tətbiqinə nail olunması üçün hər cür şərait vardır. Rektor universitetdə təşkil edilən tədbirlərin işıqlandırılması, muxtar respublika və hətta Azərbaycan mediasına çatdırılması istiqamətində mərkəzin fəaliyyətini təqdirəlayiq dəyərləndirib və əlamətdar tarixi gün münasibətilə universitetin media kollektivini təbrik edib.

"Milli mətbuatın inkişaf tarixi" adlı çıxışında Jurnalistika və kitabxanaçılıq kafedrasının müdiri, filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent Şahla Şirəliyeva bildirib ki, milli mətbuatımızın yaradıcısı Həsən bəy Zərdabidən başlayaraq, günümüzə qədər böyük qə-

ləm ustaları milli tərəkətin inkişafı üçün misilsiz xidmətlər göstərərək xalqımızın maariflənməsinə və tərəqqisinə böyük töhfələr veriblər. Vurğulanıb ki, muxtar respublikamızda mətbuata göstərilən hərtərəfli qayğının tərkib hissəsi kimi, Naxçıvan Dövlət Universitetində də milli və müasir jurnalistika ənənələri formalaşaraq inkişaf edib. "Yeni Fikir" qəzetinin nəşr olunması, Universitet televiziyasının, "Nuhçıxan" radiosunun və "Qeyrət" nəşriyyatının fəaliyyət göstərməsi, Media Mərkəzinin yaradılması universitetin elmi, sosial və mədəni həyatı üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

Kafedranın dosenti, filologiya üzrə fəlsəfə doktoru İman Cəfərov "Milli mətbuat tariximizdə Naxçıvanlı ziyalıların ilk uğurları" adlı çıxışında ilk jurnalistlərdən hesab edilən İsa Sultan Şahtaxtının "Əkinçi" ilə əlaqələrinə toxunub və qəzetdən bir sıra nümunələr səsləndirilib. Universitetin Televiziya, mətbuat və ictimaiyyətlə əlaqələr bölməsinin müdiri Səadət Əliyevanın "Naxçıvan Dövlət Universiteti Media Mərkəzinin fəaliyyəti", "Qeyrət" nəşriyyatının direktoru Samir Tarverdiyevin "Naxçıvan Dövlət Universitetində dövrü mətbu nəşrlər", Naxçıvan Muxtar Respublikası Dövlət Televiziya və Radio Verilişləri Komitəsi Ədəbi-bədii Verilişlər Redaksiyasının baş redaktoru Məmməd Babayevin "Naxçıvanda bölgə mətbuatı tarix və müasirlik" adlı çıxışları dinlənilib.

SİLAHLI QÜVVƏLƏR GÜNÜNƏ HƏSR OLUNMUŞ SOLO KONSERT

Naxçıvan Dövlət Universiteti İncəsənət fakültəsi Xalq çalğı alətləri kafedrasının müəllimi, Prezident mükafatçısı Sərxan Abdullaevin 26 iyun Silahlı Qüvvələr gününə həsr olunmuş solo konserti keçirilib. Fakültənin müəllimlərinin müşayiət etdiyi konsert universitetin rəsmi facebook üzərindən canlı yayımlanıb. Azərbaycan bəstəkarları - C. Cahangirov, E.Mansurov, S. Rüstəmov və digər bəstəkarların mahnılarından ibarət konsertdə bir-birindən gözəl ifalar səsləndirilib.

Sonda Azərbaycan Respublikasının Əməkdar artistləri Gülünaq Fərzəliyeva, Tural Nəcəfov, universitetin yetirməsi İlkin Abdullayevin ifasında "Azərbaycan" mahnısı ifa edilib.

Konsert dinləyən hər kəsdə xoş ovqat yaradıb.

MƏZUN RƏSSAMLARIN SƏRGİSİ

Naxçıvan Dövlət Universiteti İncəsənət fakültəsində məzun rəssamların sərgisi təşkil edilib. Rəngkarlıq və Təsviri incəsənət müəllimliyi ixtisası tələbələrinin buraxılış işlərinin üstünlük təşkil etdiyi sərgini giriş sözü ilə universitetin Tədris və tərbiyə işləri üzrə prorektoru Rafiq Rəhimov açıb. Qeyd edilib ki, mövcud durumda belə fakültədə keçirilən ustad dərsləri, əlamətdar tarixi günlərlə bağlı onlayn konsertlər bir ənənə şəklini alıb. Prorektor məzun tələbələri təbrik edib və əsərlərinin məşhur rəssamlarla birgə sərgilənməsini arzulayıb.

Təsviri incəsənət kafedrasının müdiri, sənətşünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru, əməkdar rəssam Həbibə Allahverdiyeva bildirib ki, ümumilikdə 45 rəsm əsərinin nümayiş olunduğu sərgidə məzun tələbələrin buraxılış işləri yer alıb. Vurğulanıb ki, sərgiyə Rəngkarlıq ixtisasının tələbələri Arzu Tarverdiyeva 15, Ceyran Talıbova 12 əsərlə qatılıb. Diqqətə çatdırılıb ki, universitetdə adlı təqaüd alan hər iki tələbə artıq Naxçıvan Muxtar Respublikası Rəssamlar Birliyinin gənc üzvlüyünə qəbul ediliblər.

Xalq rəssamı Hüseynqulu Əliyev, müəllimi olduğu hər iki tələbəni təbrik edib və onların yaradıcılıq qabiliyyətlərini qiymətləndirib.

Fakültənin dekani, əməkdar rəssam Cavid İsmayılov "Gənc rəssamlar" klubunun fəaliyyətindən danışıb və gələcək perspektivləri dəyərləndirib. Əməkdar rəssam məzun tələbələrin hər birinə uğurlar arzulayıb.

Sonra sərgiyə baxış olub.

Səadət Əliyeva NDU-nun Televiziya, mətbuat və ictimaiyyətlə əlaqələr bölməsinin müdiri

THE QUA-PROBLEM, MEANING SCEPTICISM, AND THE LIFE-WORLD

Anar Jafarov

ajafarov@khazar.org;

anarjafarov@hotmail.com

*Khazar University, Mahsati Str. 41,
1096 Baku, Azerbaijan*

We present to our readers the article published in the *Husserl Studies* journal (by Springer) on May 29, 2020.

Abstract

Michael Devitt and Kim Sterelny (Language and reality: An introduction to the philosophy of language. MIT Press, Cambridge, 1999) argue that the pure causal theory of reference faces a problem, which they call the qua-problem. They propose to invoke intentional states to cope with it. Martin Kusch (A sceptical guide to meaning and rules. Acumen, Chesham, 2006), however, argues that, because Devitt and Sterelny invoke intentional states to solve the problem, their causal-hybrid theory of reference is susceptible to Kripke's sceptical attack. Kusch thinks that intentional states are what allows the sceptic to get a foothold and thus interpret words in a weird way. In his view, Kripke is therefore correct in not regarding a causal theory as a solution to the problem. I think, however, that there is room to defend a causal-hybrid theory of reference. Drawing on Husserl's notion of the life-world, I argue that this notion is helpful for overcoming some aspects of the qua-problem and the meaning scepticism which Devitt and Sterelny's causal-hybrid theory of reference faces.

1. Introduction: The qua-Problem

Devitt and Sterelny (1999) argue that the pure causal theory of reference championed by Kripke and Putnam faces a problem, which they call the qua-problem. According to this problem, in order for a grounder to fix the reference of a term, causal contact between the grounder and the referent is not sufficient.

The problem has three important aspects. The first aspect concerns the fact that the grounder never has a full causal contact with the referent. In perceptual causal contact, the grounder can perceive a referent only from a certain perspective. Devitt and Sterelny explain this aspect of the problem when they consider proper names. Suppose, they say, that we name our pet 'Nana'. As we name the pet, we do not have causal contact with "all of Nana", because we see only a certain part of her. Moreover, we have causal contact with her only for a certain brief period of her life. Yet we intend that the whole Nana is to be the referent of 'Nana'. Hence, the following question should be answered: "In virtue of what was the grounding in the whole Nana, not in a time-slice or undetached part of her?" (Devitt and Sterelny 1999, p. 79).

This aspect of the qua-problem concerns natural

kind terms as well, though Devitt and Sterelny do not consider it explicitly in this respect. Whenever we encounter a sample of a natural kind, we have only partial causal contact with that sample. While grounding, say, the term 'tree', the contact is not with all of a tree sample, either temporally or spatially, because we always perceive trees only from a certain perspective for a brief period of their life.

The second important aspect of the qua-problem concerns the fact that any sample which is present in the grounding process is a member of many natural kinds. That is to say, while grounding a term, the grounder has causal contact with many kinds of entities. Suppose, for example, that a grounder introduces the term 'human' by saying that "This is a human". Since any human is a member of different natural kinds (Hominidae, Primate, Mammalia, etc.), the following question arises: Which of these natural kinds is the reference of 'human'?

The third aspect of the qua-problem bears on non-referring terms. Suppose, Devitt and Sterelny say, that the term grounders are wrong about what they name; Nana is not a cat but a robot. Or maybe there was nothing in front of them; they were just hallucinating in the "grounding" ceremony. Obviously, in these cases the grounding should fail. But in virtue of what

does the term fail to refer?

The qua-problem, for Devitt and Sterelny, is a good reason to amend the purecausal theory of reference. They propose intentional states to cope with this problem. In their view, what enables one to fix the reference is not only causal contact between the grounders and the referent, but causal contact plus the intentional states of the grounders (their theory is therefore called a causal-hybrid theory of reference). According to this theory, the name 'Nana' picks out the whole object because "the grounder must, at some level, 'think of the cause of his experience under some general categorical term like 'animal' or 'material object'" (Devitt and Sterelny 1999, p. 80).

Devitt and Sterelny offer the same approach, when it comes to the second aspect of the problem. For them, the term 'human' picks up a human qua being a human, because the term grounder has a certain intentional state which rules out irrelevant kinds such as Hominidae or Mammalia: "[i]t seems that something about the mental state of the grounder must determine which putative nature of a sample is the one relevant to the grounding" (Devitt and Sterelny 1999, p. 91).

Moreover, concerning non-referring terms, Devitt and Sterelny maintain that the grounding of such terms will fail because the referent has no relevant nature that could be determined by the intentional states of the grounders. If Nana turned out to be a robot, the grounding of the name 'Nana' would fail because the grounders have the belief that Nana is a cat – a belief that would not correspond to reality

2. Kripke's Meaning Scepticism and the Causal-Hybrid Theory of Reference

Ingenious though Devitt and Sterelny's proposal is, it has its own drawback. As Kusch (2006) argues, the requirement that the grounder of the term have an intentional state which is responsible for the grounding is susceptible to the sceptical challenge. Much of this challenge has to do with Kripke's ideas about meaning scepticism, which also concern the view that words refer to particular individuals or kinds. So let me digress a moment to consider his view on this issue.

Kripke (1982), building upon Wittgenstein's insights, develops an argument to show that there is a reason to doubt the existence of meaning, because we find no facts about it. He explains his argument on the basis of an arithmetic calculation. It is well-known that we often employ addition in order to produce the sum of two or more numbers. We are able to do this once we have grasped the function of addition. But, of course, it is impossible for us to do all possible additions. Suppose that a man who has not done the

addition '68 + 57' before encounters a bizarre sceptic who asks him "What is 68 plus 57?" After a quick calculation, the man arrives at '125'. The answer, of course, is correct, but the sceptic responds that, given the man's past use of the term 'plus', the correct answer should be '5'. To this weird response, the man answers that "plus' as [he] intended to use the word in the past, denoted a function which, when applied to the numbers [he] called '68' and '57,' yields the value 125" (Kripke 1982, p. 8). Yet the sceptic says that the man might mean another function by 'plus', which he calls 'quaddition'. Quaddition (or "the quus function") is like addition in that, as a function, it yields the same values when it applies to all pairs of numbers that the man calculated in the past. But the distinction between them is that quaddition yields the value '5' for all pairs of numbers that the man has not considered. And because there is no fact of the matter whether the man meant plus, not quus, the sceptic might claim that the man is misinterpreting his previous use of 'plus', and that he always meant quus by 'plus'.

The causal-hybrid theory of reference championed by Devitt and Sterelny would indeed be a good way to overcome the sceptical challenge, at least when it comes to the terms whose referents are not abstract entities like mathematical objects. For this theory postulates a causal chain that leads from the word to the referent, and could therefore rule out possible sceptical interpretations. However, in trying to solve the qua-problem, Devitt and Sterelny invoke intentional states which should individuate the relevant cause, and the trouble here is that, as Kusch puts it, "once such intentional states are part of the story, the sceptic can run his usual arguments" (Kusch 2006, p. 134). This is because the intentional states of the grounder which are relevant to the term grounding do not constrain all possible sceptical interpretations of the word.

Let me explicate this claim by using a natural kind term as an example. If the grounder, introducing the term 'human' before 2020, says "This is a human" and has an intentional state with the content that this term picks up this sample as a member of the human kind, then the sceptic might suggest an interpretation of 'human' which refers to a humcat, where a humcat is either a human if encountered before 2020 or a cat if encountered after 2020. According to this interpretation, 'human' should be applied to humans before 2020, and to cats from 2020 onwards. The sceptic's reason for such a weird interpretation is that, since the grounder has never had the possibility of applying 'human' to humans after 2020, there is no fact of the matter whether he previously meant human, not humcat. So the sceptic might claim that the grounder is misinterpreting his use of 'human', and that he means humcat by 'human'.

Notice that to provide instruction by saying that 'human' refers to a unique natural kind would not save the situation. For if the grounder were to respond that 'human' refers to a unique natural kind, then the sceptic might suggest that by 'unique natural kind' he meant a unique natural kind, where that expression applies to a kind spread over the time-slices of two kinds. In this vein, the sceptic can easily respond by giving a weird interpretation for any instruction, because instructions contain as much as the expression whose understanding they are assumed to support. And of course, such a chain of instructions can create a vicious regress.

So it seems that there is no way to save the causal-hybrid theory of reference: if we take out intentional states, we will face the qua-problem; but if we invoke them, the theory will be open to sceptical attack.

It is interesting to note in this regard that, after considering some other possible solutions (none of which, on his view, is able to refute the sceptic), Kripke himself held that the sceptical challenge could be overcome by a "sceptical solution", which boils down to the following idea: Though there is no fact in favor of the existence of meaning, we actually mean something by words. This solution created a huge debate which, however, I will not consider in this paper. What is interesting in Kripke's search for a solution to the sceptical challenge is that he regards the causal theory of reference as incapable of solving the problem, though he is one of the founders of this theory. Kusch defends Kripke's decision concerning this issue, also holding that Devitt and Sterelny's theory of reference is vulnerable to the sceptical challenge because it postulates intentional states to overcome the qua-problem. For this reason, Kusch maintains that Kripke is correct in not regarding the causal or causal-hybrid theory as a solution to the problem.

However, I think that there is room to defend a causal-hybrid theory of reference. In what follows, I will make use of Husserl's notion of the life-world to argue that it is possible to overcome some aspects of the qua-problem and the meaning scepticism which Devitt and Sterelny's theory of reference faces.

3. Husserl's Notion of the Life-World

It is useful to introduce the notion of life-world by comparing it with our scientific notion of world. According to our scientific notion of world, the world has indefinitely many properties; it contains quarks, electrons, strings, planets, galaxies, or many other unknown entities that are discoverable (or maybe undiscoverable) via a rigorous and empirical scientific scrutiny. However, people in their daily lives do not usually experience the world as having

these features. Here we deal with relatively restricted number of properties. I see an entity in front of me, and this entity shows up for me as a table. I usually regard this table not as an entity made up from quarks, electrons, etc., but as an entity which has a smooth surface and four legs, and which I can use for such and such mundane purposes. Let me take another example. As part of nature, water has indefinitely many features, such as having quarks and electrons, being suitable for hydration reaction etc. But, in our life-world, we mainly ascribe limited features to water – such as being thirst-quenching, liquidity, transparency – features which, by and large, seem to us to be independent of the features scientists take it to have. So, the life-world is the world in which we human beings experience the world and structure it into objects in some way.

Some lifeworldly properties are very general, in the sense that they belong to each human life-world. For example, we experience things around us as having a whole body in the three dimensional space. When we see a tree, for instance, or house we expect that, as material objects, they have other sides that are hidden from our perspective; we ascribe to such objects the general property of being a spatial object. Nevertheless, some of lifeworldly properties are relatively specific in comparison to such very general properties. For we encounter things in the world not only as material and spatiotemporal objects, but also as living things (animals or humans) and cultural objects such as cups, books, pens, etc.

An important aspect of the life-world is intimately related our perception of the world. Husserl conceives of the life-world not only as a world with all its cultural entities, but also as a perceptual world, which comprises perceptual objects without cultural and practical specifications. The life-world, for him, is first of all a world which is "given through perception"; it is a perceptual world comprising sensible objects. Therefore, to understand the life-world, we need to understand how the world is given to us through perception.

Husserl stresses that perception itself consists in many different phases. We can see, touch, and smell the same object, but in each case we have something different. On the other hand, each of these perceptual modes is complex. For instance, when we see an object, we perceive it from a certain perspective; we cannot see its hidden sides. The hidden sides can be seen by changing our perspective, but in this case the former sides of the object will not be given to us. Nevertheless, for Husserl, this does not mean that we do not perceive the whole object. He holds that seeing means "more than it offers", because "in seeing [we] always 'mean' [the object] with all the sides which are in no way given to [us]" (1970, p. 158). Thus,

according to Husserl, the unseen sides of the object are also co-intended in some way.

Another important feature of the life-world, for Husserl, is its intersubjectivity. Intersubjectivity here means that the life-world is not a world of a single subject but a world of many people. It is not the case that only I or you perceive objects in the way described above. Others also perceive the world in the same manner. The lifeworld is an “intersubjectively identical” universal field where “all ego-subjects [...] are oriented toward a common world and the things in it” (Husserl 1970, p. 172). That is to say, we apprehend objects as having certain properties in the course of lifeworldly intersubjective processes. Therefore, for Husserl, the life-world is not an unjustified world of a solipsistic subject, but rather the “world for all”.

An essential feature of the life-world stressed by Husserl is its pregivenness. The life-world is primarily considered to be pregiven in relation to science. Husserl regards the life-world as always “on hand”, already there for the scientist, before or while she starts to do her job. Nevertheless, it should be stressed that the life-world is pregiven not only in relation to science, but also in relation to all different sorts of activities, including term grounding (which I will return to below). Husserl writes: “All opinions, justified or unjustified, popular, superstitious, scientific, all relate to the already pregiven world” (Hua XIII, p. 196). So, the life-world is to be regarded as a universal field, and its pregivenness as a more general feature “which includes all our goals”, whether scientific or non-scientific (Husserl 1970, p. 144).

Let me now sum up the important features of the life-world mentioned in this section: the life-world is a world encountered by members of different social groups or linguistic communities and is structured by them into objects with (mundane) properties; it contains different sorts of properties, including very general properties, such as being a spatiotemporal object, and more specific properties, such as being a certain cultural or practical object; the life-world is perceptual, intersubjective, and pregiven.

With these important features of the life-world in mind, let us now turn to the issue of term grounding and the qua-problem.

4. Term Grounding, the qua-Problem and the Life-World

The above-mentioned features of the life-world bear on language and the process of term grounding as part of it, mostly because the life-world is also the world of a linguistic community. This suggests that whenever the term grounder decides to ground a term,

there is already a pregiven and intersubjective life-world with its fixed conditions, and that the grounding process itself is embedded in them. And, as I will argue, the lifeworldly conditions enable us to overcome the qua-problem in such a way that a causal-hybrid theory of reference avoids meaning scepticism.

To explicate this view, let me first focus on the first aspect of the qua-problem. To recall: this aspect of the problem was that the member of a kind which is present in the grounding process has only a partial, not whole, causal contact with the grounder. As noted, Devitt and Sterelny introduce intentional states to overcome this problem. They hold that “there must be something about the mental state of the grounder that makes it the case that the [term] is grounded in the cause of the perceptual experience qua whole object” (1999, p. 80). But the question is: What kind of mental state is this mental (or intentional) state? Devitt and Sterelny do not specify it. Nevertheless, they might agree with us if we suggest that the intentional states involved in the grounding process are the belief that things have whole bodies and the corresponding intention that this term (say, ‘human’) picks up this sample as having a whole (human) body. Yet notice once again that whenever we invoke intentional states, the sceptic might run his unusual interpretations. In this case, he might pose the following question: What makes it so that in grounding the term ‘human’, the grounder did not mean the following: “This is a human; but the term ‘human’ applies to this kind of whole entity until 2020 after which it is to be transferred to the kind of entity which consists of a whole human body and any other body which is nearest to the human body in question (call this *qrwhole* body)”?

A Husserlian might initially respond that this difficulty can be overcome by recalling the perceptual character of the life-world. Because of what lifeworldly perception is like, he might say, the sceptic has no grounds for interpreting the meaning of ‘human’ in such a deviant way. Our perceptual system does not carve up the world in the way the sceptic’s interpretation suggests. The ordinary Husserlian response, then, would be to say that we perceive objects not as having a *qrwhole* body but a whole body, because when we see the sample from a certain perspective, we co-intend (be it unseen or not) only the sides of the sample, but not additionally the sides of another body which is nearest to the sample.

However, as in the case of ‘human’ described above, the Husserlian has never had the possibility of seeing bodies after, say, 2020. And relying on this point, the sceptic might reply that there is no fact of the matter whether the Husserlian will not co-intend the sides of the nearest body after 2020. Therefore, it

seems that perception alone cannot block the sceptic's attack.

Yet the Husserlian has another weapon in his arsenal to defend himself. In order to explain why by 'human' we mean a whole object rather than as a quwhole one, he might mention that objects perceived by a subject can be perceived by others in the same way, and that perception in this sense is an intersubjective process. So even if the sceptic expressed a doubt as to whether the Husserlian would continue to perceive objects as whole after 2020, the latter might appeal to perceptions of others. In other words, the Husserlian might hold that others would continue to perceive objects as whole, and that what guarantees that by 'human' we mean a whole object is that it is a whole object for anyone, not just for him.

In response, however, the sceptic might put forward a weirder idea. He might say that there is no fact of the matter whether, in the future, every member of a society will not perceive things as a quwhole body. After all, he might continue, it is a contingent fact that we see the world as having whole bodies; a strange community which sees objects as consisting of a quwhole body is also conceivable.

This is, I think, the last argument which the sceptic could use in favor his view. However, there is room for the Husserlian to meet this challenge as well. The Husserlian might agree that our lifeworldly conditions change from time to time, and that, though perceptual conditions are firmer in this respect, they are not unshakeable either; the more fundamental perceptual conditions could also have been different. Yet the point here is that even in that case we would have had a certain lifeworld with its conditions functioning in the background. That is to say, regardless of how the lifeworldly conditions are, or will be in the future, at any given moment of term grounding, we do necessarily have a certain pregiven life-world. And, in fact, term grounding is embedded in this life-world in such a way that its conditions, while functioning in the background, enable the term to pick out the object as whole.

Now, the moral we can draw from this is as follows. If there is always a lifeworld functioning in the background for the process of term grounding, then we do not need to invoke any intentional state – such as the belief that things have a whole body or the intention that this term picks up this sample as having a whole (human) body – in order for the term to pick out the whole object. Although the term grounder has partial causal contact with the referent, the perceptual lifeworldly condition fills the gap. Similarly, in the imaginary case where people perceive objects as having a quwhole body, we would not need to invoke the belief that things have a quwhole body or the corresponding referential intention, because in that

case the corresponding perceptual (lifeworldly) condition would do the job. Therefore, given that there is always a life-world with background conditions that support any term grounding, we do not face the first aspect of the qua-problem.

We also avoid meaning scepticism, since the appeal to a life-world stops the regress in the interpretation. The meanings of words are rooted in a life-world that functions as ultimate background conditions for any kind of linguistic activity. And the sceptic's deviant interpretations are not justified, because they do not fit these conditions. It is true that, if these conditions changed, the meanings of words would also change. However, in that case too, we would again have a life-world that would offer itself as the ultimate background of a correct interpretation.

Let us now turn to the second aspect of the qua-problem. The problem was that the term 'human' must be grounded in a way that makes it clear that it applies to the sample as being a member of one particular kind (human), but not qua member of, say, Mammalia. To overcome this difficulty, let us remember the above-mentioned aspect of the life-world which bears on the fact that, in our daily life, objects show up as having certain (lifeworldly) properties. For example, we usually apprehend water not as consisting of H₂O molecules (i.e. as it is apprehended in the science), but as having properties such as transparency, liquidity, being thirst-quenching, etc. which are salient for us in our daily life. This suggests that some objects are already known to us in the context of our life-world before science, or any other kind of activity such as term grounding, comes into play; we already apprehend these entities as having certain properties. Before or while grounding the term 'human', we also apprehend a human as having certain (lifeworldly) properties. It is difficult to specify them. The point here, however, is that prior to all other ways of apprehending a human (e.g. regarding him as a member of Mammalia or of Chordata), and independent of them, we are concerned with humans in our pregiven life-world. There we ascribe to them the property of being human which, of course, is distinct from the property of being a mammal. In our life-world, while applying 'human', we regard the referent of this term to be a human not because he at the same time happens to be a mammal or a chordate, but because of its humanness. On the other hand, the lifeworldly property of being human points to the

underlying natural joint which characterizes the sample only as a human (this joint might be the specific chromosome pairs carried by human cells or any other feature that uniquely characterizes the *Homo sapiens* species). The lifeworldly property in question does not point to the other alleged joints that characterize the sample as being a mammal or a chordate, because even if there were such joints, they would not be responsible for producing the property of being human. Therefore, although there might be such joints in nature, these alternatives are ruled out as references of 'human'.

Finally, the concept of the life-world can be used to explain non-referring terms as well (the third aspect of the qua-problem). In a case of reference failure, the grounding fails either because there is no relevant nature which should be fixed by lifeworldly conditions (as in hallucinatory cases), or because, though there might be some causal contact with certain natural joints (like the illusory cat-robot case), the lifeworldly conditions of the grounder do not fit them (in his life-world Nana has never shown up for

the grounder as a robot).

5. Conclusion

Drawing on Husserl's notion of the life-world, I argued that it is possible to overcome some aspects of the qua-problem in such a way that Kripke's meaning scepticism does not plague a causal-hybrid theory of reference. Regardless of what scenarios the sceptic imagines, there are intersubjective lifeworldly conditions shared by all members of the linguistic community, and all different weird interpretations which the sceptic proposes are excluded because of these conditions. Furthermore, against a life-world with its fixed conditions, there is no need to appeal to the intentional states of term grounders in order to solve the qua-problem, because the lifeworldly conditions are already built right into the grounding process. The life-world in this sense is the condition of possibility of term grounding, which, together with causal contact with a sample, makes it possible to individuate the referent.

References

- Devitt, M., & Sterelny, K. (1999). *Language and reality: An introduction to the philosophy of language*. Cambridge: MIT Press.
- Fitch, G. W. (2014). *Saul Kripke*. Abingdon: Routledge.
- Føllesdal, D. (2010). The lebenswelt in Husserl. In D. Hyder & H. J. Rheinberger (Eds.), *Science and the life-world: Essays on Husserl's 'Crisis of European Sciences'* (pp. 27–45). Palo Alto: Stanford University Press.
- Hua XIII. Husserl, E. (1973). *Zur Phänomenologie der Intersubjektivität: Texte aus dem Nachlass. Erster Teil (1905–1920)*. I. Kern (Ed.). The Hague: Martinus Nijhoff.
- Husserl, E. (1970). *The crisis of european sciences and transcendental phenomenology: An introduction to phenomenological philosophy*. D. Carr (Trans.). Evanston: Northwestern University Press.
- Kripke, S. A. (1982). *Wittgenstein on rules and private language: An elementary exposition*. Cambridge: Harvard University Press.
- Kusch, M. (2006). *A sceptical guide to meaning and rules*. Chesham: Acumen.
- Lee, N. I. (2019). The pluralistic concept of the life-world and the various fields of the phenomenology of the life-world in Husserl. *Husserl Studies*, 36(1), 1–22.
- McGinn, C. (1984). *Wittgenstein on meaning: An interpretation and evaluation*. Oxford: Blackwell.
- Stanford, P. K., & Kitcher, P. (2000). Refining the causal theory of reference for natural kind terms. *Philosophical Studies: An International Journal for Philosophy in the Analytic Tradition*, 97(1), 99–129.

BAKI KARANTİN GÜNLƏRİNDƏ

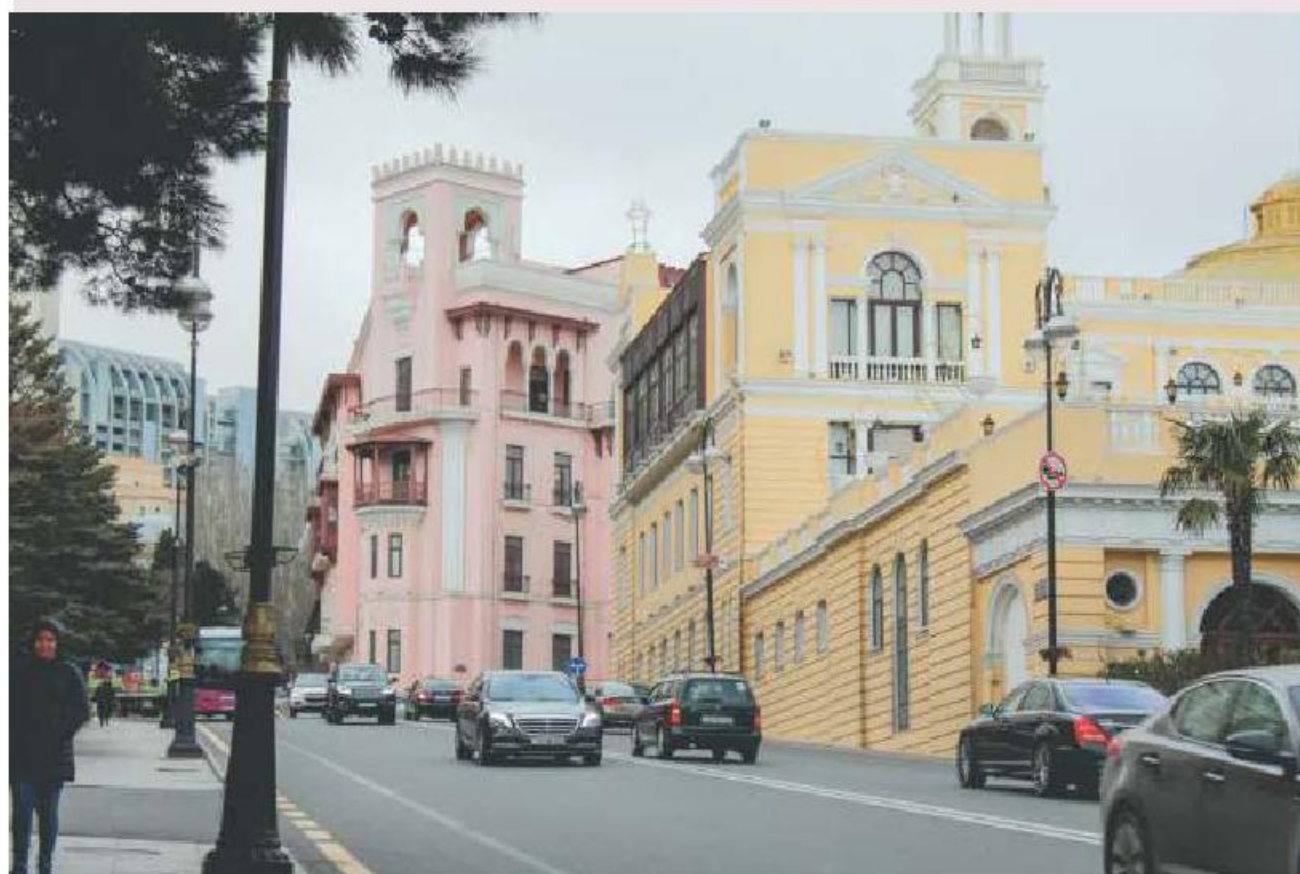
MULTİMƏDİA MƏRKƏZİNİN FOTOSESSİYASI

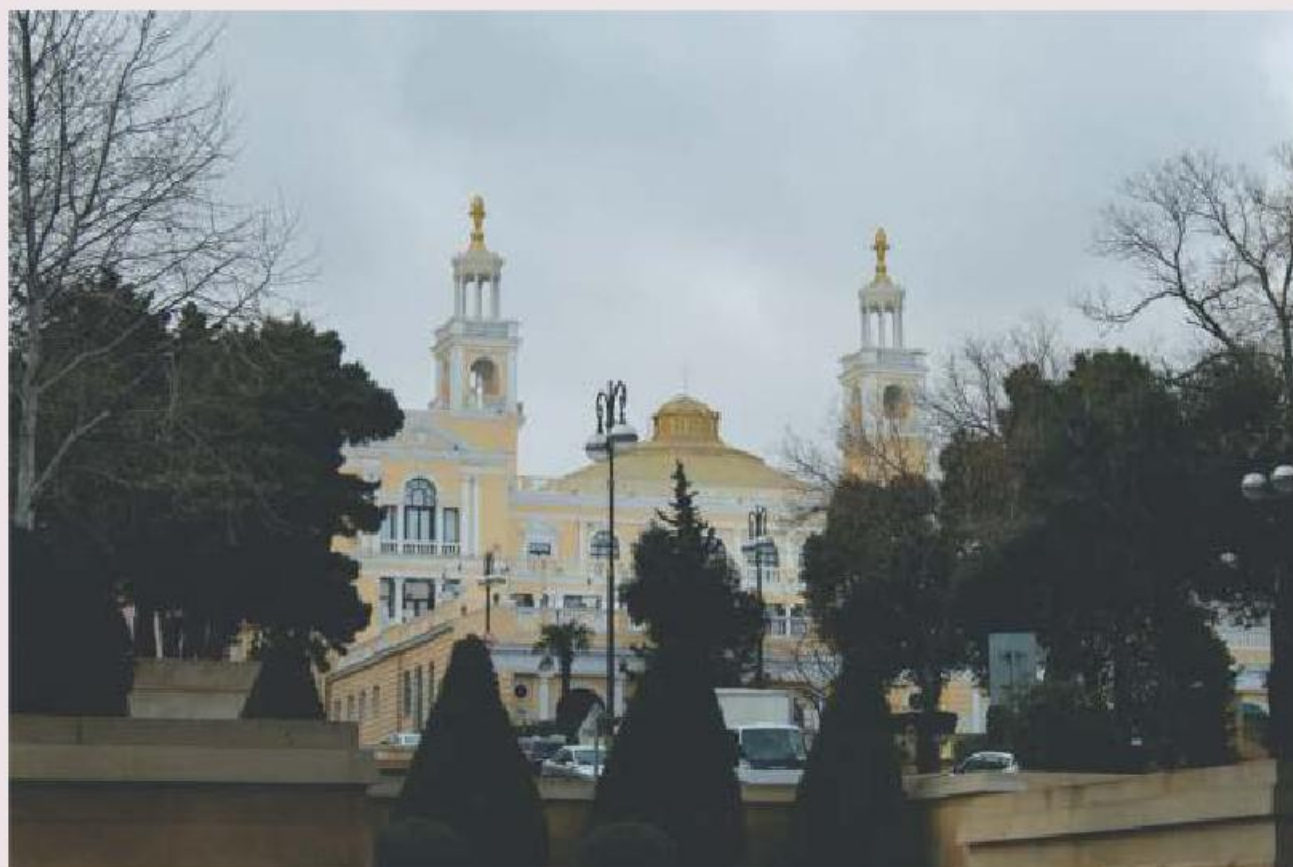
BAKU IN THE TIME OF LOCKDOWN MULTIMEDIA CENTER'S PHOTO SESSION

GÜNAHSIZ ABDULLA

(hekayə)

Mixell Cavaxışvili

(Gürcüstan)

Böyük gürcü yazıçısı Mixell Cavaxışvili 1880-ci ildə Borçalı qəzasının (indiki Marneuli rayonu) Serakvi kəndində anadan olmuşdur. Serakvi kəndi o vaxtlar Borçalı qəzasında yeganə gürcü kəndi idi. M. Cavaxışvili azərbaycanlıların yaxın dostu idi. Gözəl Azərbaycan dili bilirmiş. Yazıçı 1937-ci ildə sovet repressiyasının qurbanı olmuşdur.

M. Cavaxışvili «Kvaçi Kvaçantiradze», «Cağoya sığınmuşlar», «Qadın yükü», «Ağ yaxalıq», «Arsen Marabdalı» romanlarının, «Günahsız Abdulla», «İki hökm», «Qivi Şaduri», «Ləmbəli və Qaşa», «Günah» və başqa hekayələrin müəllifidir. "Günahsız Abdulla" yazıçının çox məşhur hekayəsidir. 1984-cü ildə Azərbaycanda hekayə əsasında tammetrajlı televiziya filmi çəkilmişdir. (Ssenari müəllifi Dilsuz Mustafayev, rejissor Ramiz Mirzəyev, Abdulla rolunun ifaçısı Mikayıl Mirzə).

I

- Abdulla Kərim! - Məhkəmə sədri Abdullaya tərəf çevrildi. - Eşitdiniz ki: sizi arabaçları soymaqda təqsirləndirirlər.

Candar kəndinin yaxınlığında siz vorontsovlular malakanları silahla qarşılamış, pullarını, şəhərdə satın aldığınız malların əllərindən almış, bir kişini xəncərlə yaralamış və bir kişini də öldürmüşsünüz.

- Allah! - Abdulla dərinəndən ah çəkdi.

- Siz üç nəfər olmusunuz. İki nəfərin adlarını hələ də çəkməmişiniz. O biri səhər iz Sarvan kəndinə aparıb çıxarmışdır. Siz sarvanlı deyilsinizmi?

- Bəli, ağa, Abdulla sarvanlıdır.

- İzlərinizin evin dəhlizinə girmişdir. İndi danışın, görək, bu hadisə necə baş vermişdir?

- Ar visil (anlamıram), vallah, ar visil! - Mən bilmirəm, vallah, mən bilmirəm! - Boy- buxunlu Abdulla səmimi qəlbəndən bağırdı və düyünlənmiş yumruğunu geniş sinəsinə çırpdı. - Vallah, ar visil!

- Çox yaxşı, elə həmin gün milis sizin dəhlizdə səbətə altına, qarət olunmuş malın bir hissəsini tapmışdır. Bax, bu çiti, əl-üz dəsmalını və təzə rus papağını. Bu necə baş vermişdir?

- Allaha and olsun ki, ar visil Vallah bilmirəm, - Abdulla yenidən səsləndi, həm də ümitsizliklə camaata baxdı və onların gözlərində inamsızlıq oxudu.

- Çox gözəl və çox pakizə, Abdulla Kərim oğlul Qarət olunmuş malakanlar səni tanımış və nişan vermişlər. Bəs buna nə deyə bilərsiniz?

- Vallah, yalan deyirlər! Vallah, yalandır! Quran haqqı yalandır. Billah səhv edirlər! Allaha and olsun yalandır! Quranın kəramətinə and içirəm ki, yalandır deyirəm sizə!

- Abdulla Kərim, danışın, həmin gün və gecəni harada keçirmisiniz?

Abdulla gürcüce sözləri güclə bir-birinə qoşaraq danışdı. Harada çətinə düşürdüsə, orada azərbaycancaya keçirdi və tərcüməçiyə müraciət edirdi.

- Həmin günün səhəri Abdulla bostanı suladı.

Onun qoca anası, odur, bax, camaatın arasında çadraya bürünərək oturmuş və dingəli anası bostana "masoni" (qatıq) gətirdi. Sonra Abdulla evə qayıtdı və bir az "öz çoli (arvadı) Fatmanı danladı", çünki Fatma Abdulların sevimli atını gec sulamışdı.

Abdulların bir nöqəri var - Əli Qurban. Həmin gün nöqəri Abdulların mal-qarasını Ləlvər dağında yay-

lamağa çıxan köçə qatmağa getmişdi. Yalnız buna görə Abdulla ata qulluq etməyi Fatmaya tapşırmışdı. (Odur, bax, Fatma da orada oturur, Zöhrənin yanında), yoxsa Abdulla başqa vaxt belə işi öz arvadına etibar etmir, çünki ona elə muğayat olur, necə ki, öz gözlərinə.

- Məgər arvadı suya göndərmək ayıb işdir? - Sədr gülümsəyərək soruşdu.

- Yox, sirsxvili deyil (yəni eyiblik), qorxuludur. Gözəl arvadını da və gözəl atını da itirə bilərsən. Qızıl qızıl müdafiə edə bilməz, hər ikisini moitaseben (qaçırarlar).

Salonda gülüşdülər.

- Sonra, sonra?

- Sonra Fatmanın üstünə cumdu: "soda akosa" (öpdü), bir kiçik firuzə peşkəş etdi və Xrama su gətirməyə getdi, axşam isə yenə evə qayıtdı.

Naxır çöldən gəldi. Abdullanın bir cöngəsi qayıtmamışdı. O gecə Abdulla Kərim haraya getmədi, haraya baş çəkmədi, haralara qaçmadı! Algetin və Xramın sahillərinə qaçdı, Candarmın ətraflarına da baş çəkdi, Marneuliyə də qalxdı və Saqqaltutan təpəsinə də getdi, ancaq cöngəni tapa bilmədi.

Bütün gecə "svimda" (yağardı), Abdulla çox islanmışdı və işıqlaşanda qayıtdı. Qapını anam açdı. Fatma da yatmamışdı, anasından və arvadından soruşun - anasından və arvadından - hər ikisi buradadır, odur, o küncdə oturmuşlar. Onlar düzünü deyirlər, yalnız düzünü, çünki -vallah, yey boq, onların heç birinin ağzından yalan çıxmıyır. O biri gün milis gəldi və məni tutdu, ancaq vallah, mənim suçum yoxdu! - Allaha and olsun, mən təqsirkar deyiləm. Billah, Abdullah araperi ar visi (heç nə anlamır)! Yey box net. Maya net.

Abdulla deyəcəklərini söylədi və susdu.

- Sarvanlı azərbaycanlının şahidi yoxdur ki?

- Yox, Abdullanın şahidi yoxdur. O gecə otaqlarda tək-cə gəzib dolaşırdı, yaxud da "mosme" nəyə lazımdır? Abdulla on dəfə "daipisa" (and içdi). İstəsəniz Qurana da and içər. Molla "dauzaxet" (çağırın), Qurana da gətirsin. Abdullah yalan yerə and içməz deyirəm, Abdullah namuslu kişidir! Sarvanlı molladan soruşun, istəsəniz lap orah hakimiyyətdən, qalan borçalılardan da soruşa bilərsiniz.

- Şahidi çağırım. - dedi hakim və qıvrım saçlı azərbaycanlıya bir daha nəzər yetirdi, o isə öküzlük gözlərini parıldadır, ağ dişlərini ağardır, yenidən düymələnmiş sinəsinə döyür və üç dildə çığırır:

- Allaha and olsun yox! Vallah mənim suçum yoxdu! Yey box, maya net, yey box! Yey box!

Sonra böyük salona göz gəzdirdi və sükuta qərq olmuş insanlarda tərəfdaşlıq görmədikdə, beli sınımış kimi aşağı çökdü, uzun əllərini salladı, dizlərinə çırpdı və itaətkarlığa fəryad qopartdı:

- Allah! Allah! Suya düşdün, suya düşdün! - İstər ədalət məhkəməsinə düş, istər suya düşüb ax.

Üç nəfər malakan qətiyyətlə Abdullanın üzünə durdular və hər üçü inamla deyirdi:

- Budur, məhz budur!.. Yaxşı yadımızdadır... Çox yaxşı yadımızdadır.

- Yaxşı diqqət yetirin, səhvə yol verməyin, - hakim bir neçə dəfə ruslara məsləhət gördü. - Yalan yerə boy-nunuza günah götürməyin, vicdanınızı ləkələməyin.

- Budur, məhz budur. - Malakanlar yenə də səslənirdilər... - Bu çit də bizimdir, bu əl-üz dəsmalı da və papaq da... Şəhərdən almışdıq, evə aparırdıq. Çox malımızı aldılar, ancaq qalanları itmişdir...

- Yey box, net! Yey box! - Abdulla onların üstünə çığırır. Lakin şahidlər yenə də öz dediklərini təkrar edirdilər.

Dövlət ittihamçısı və vəkil də çox danışdılar. Sonra Abdullaya son söz dedizdirdilər.

Abdulla indi nə desin? Deyəsi olduğunu artıq demişdir, ona görə də bir halda ki, sənədi yoxdur, bəlkə and və ya əks-səda kömək elədi:

- Allaha and olsun, yox! Vallah, mənim suçum yoxdu! Yey box, net! Yey box, net! Yey box! - Bir daha yenə dilləndi, yenə də sinəsinə döyəclədi və stulda oturdu.

Hakimlər məşvərət otağına keçdilər.

İki nəfər çadralı - Zöhrə və Fatma məhəccərə yaxınlaşdılar, Abdullaya nəsə pıçıldadılar və dişlərini ağartmağa başladılar.

Zöhrənin arxasında göy rəngli boğça vardı. O boğçadan Abdullanın bir yaşlı oğlunun qara başı görünürdü.

O baş meymun kimi üz-gözünlü qırcaşdırır, çosqa kimi ciyildəyir və atasına doğru elə can atırdı ki, az

qalırdı boğçadan yerə düşsün. Abdulla oğlunu pişik balası kimi yuxarı qaldırdı, beş-on dəfə bağırna basıb yaladı, oynatdı, güldürdü.

İki qadın və onların yeganəsi çox danışıdılar, bir-birlərini güldürdülər, əzizlədilər, ümidvar etdilər və ürək-dirək verdilər.

- Qoçaq olun, qoçaq! Qorxmayın! Bu gün çıxaram. - Qoçaq olun, qorxmayın, elə bu gün - dedi Abdulla sonuncu dəfə və ayağa durdu.

Hakimlər artıq salona daxil oldular. Sədr hökmü uzun zaman oxumaqda idi və hökm belə başa çatırdı:

- Nəzərə alaraq... Bir halda ki... Ona görə ki... Ona görə də Abdulla Kərim oğlu on il müddətinə azadlıqdan məhrum edilsin.

Hakimlər yenidən geri döndülər və çıxıb getdilər. Abdulla çıxanların ardınca donmuş halda baxırdı. Sonra çevrildi, camaata göz gəzdirdi, kinayə ilə gülümsədi və boğuq səsle bıldıladı:

- Allah, bu nə xəbərdi?! - Allah, bu nə işdi!

Zöhrə qırmızı əlləri ilə dingəli başına çırpdı və zaradı, Fatma qışqırdı və ərinə doğru yönəldi. Balaca Vəlinin civiltisi bütün salonu başına götürdü, Abdulla isə dana gözlərini mənasızcasına bərəldir və yenə də hakimlərin gözdən itdikləri qapıya doğru zilləyirdi. Andlı iclasçuları qaytara bilmədikdə nəzarətçilərə doğru çevrildi və kinli səsle qışqırdı:

- Vallah bilmuram!.. Billah, ar visı. Yey box, maya net! Yey box! Yey box!

II

Bir saatdan sonra Abdulla iki nəfər gözətçinin müşayiəti altında şəhərin ortası ilə addımlayır, əllərini geniş yelləyir və arabir bıldıldayırdı:

- Allah, bu nə iş idi?

Fatma və Zöhrə onun ardınca gedir və arabir əzizləyici sözlərlə onu sakitləşdirirdilər. Axırda Ortacala təcridxanasına çatdıqda Abdulla geri çevrildi, gözətçilərin əllərindən dartınıb çıxdı, anasını, uşağı və arvadını geniş sinəsinə sıxdı və nəse bıldıladı.

Borçalı azərbaycanlısının dili tutulmuşdu, dodaqları titrəyirdi, boynunu bükülmüşdü, yekə başını hər iki qadının çiyinə qoymuşdu və öz uşağı kimi ağlayırdı.

Qadınlar da ona sarılmışdılar və şivən qoparırdılar. Qorxmuş gözətçilər məhbusu qadınların əllərindən güclə qoparıb aldılar və böyük tikilinin dəmir ağzına atdılar.

Abdullaya ilk dəfə qadın xisləti üz verdi: ilk dəfə hamının gözləri qarşısında ağladı və ilk dəfə insanlara öz göz yaşlarını göstərdi. Abdulla igid idi, əsl azərbaycanlı igid.

Onun qadın kimi ağlamasını bir kəs görse idi, bütün Borçalıda adına ləkə gələrdi və dustaqxanada da adı pis çıxardı. Azərbaycanlı isə bilirdi ki, dustaqxanada yaxşı igid adının daha çox ad-samı vardı, nəinki Borçalıda. Ona görə də dalana qayıtmış dustağı yoxlayanda, o, göz yaşlarını yumruğu ilə quruladı və ürəyini güc-bəla ilə sakitləşdirdi.

Böyük həyəətə daxil olanda, ordan-burdan məhbusların qışqırtısı eşidildi:

- Abdul, xoş gəldi! Abdul, necə qurtuldun?

Abdulla qara biğ-saqqalı arasından inci dişlərini ağartdı və sir-sifətinə çarmuxa çəkilməsin acı təbəssümü qondu, sonra hər iki əlini qaldırdı, on barmağının hamısını açdı və acıqlı səsle çığırdı:

- On ill Ati selisadi, ati (on il, on)! Səs-küy o andaca kəsildi və bütün tikili bir dəqiqəliyə lal sükuta qərq oldu.

Abdullanı hamı tanıyırdı və ona on il həbs cəzası kəsiləcəyini gözləməirdilər. Enlikürəkli azərbaycanlı bu dustaqxanaya ayaq basdığı andan sanki elə həbsxana boyda yükü çiyinlərinə almışdı.

Başını aşağı dikmiş Abdulla həyətin ortasından yarıb keçdi, beşinci mərtəbəyə qalxdı və hündür pəncərənin qarşısında dayandı. Onun kamerası burada idi, neftli Samqori çölləri, Soğanlılığın ətrafları, Şavnabadın zirvəsi, Mirzəyevin keçmiş bağı və sarayı buradan ovucun içi kimi görünürdü.

Odur, bu da Ortacalanın bağ-bostanları, ilan kimi qvrılıb axan Kür çayı, uzaqdakı dəmir körpü və Borçalı yolu. Bu yol dustaqxananın yanından keçir və Şavnabadın ətəklərində gözdən itir.

Zöhrə və Fatma bu yoldan gəlib keçməlidirlər. Onlar Sarvana araba ilə qayıtmalıdır. Abdulla dəmir barmaqıqların arxasında yerləşdi və oradaca donub qaldı. Borçalının bir neçə arabası ötüb keçdi. Nəhayət, Abdullanın arabası da göründü. Dustaq özünün qırmızı öküzlərini, ucaboylu nökeri Əli Qurban və səslərini çıxarmayan arvadını və anasını tanıdı.

Araba dustaqxananın qənsərinə çatdı, Zöhrə və Fatma buraya baxırlar. Yəqin Abdulları axtarırlar, lakin tapa bilmirlər. Dustaq bir qədər də qabır, dəmir barmaqıqların arasından əlini çıxarır, alabəzək yaylığını yellədir və var gücü ilə qışqırır:

-Hey, ana-a-al Fatma-a-al

Qadınlar arabada qurcalanırlar və vay-şivən qoparırlar.

-Abdulla-a-ah!.. Abdulla-a-ah!

-Salama-a-at! Salama-a-at! Salamat qalın! Salamat qalın! - Dustaq tükürpədicə səslə böyürdü.

-Salama-at, Abdulla, salama-at! - Qaynar cavab eşidildi.

Bayırdan gözətçi bağırırdı, lakin Abdulla heç nə eşitmirdi. Yenə də yaylığını yellədir, pəncərələrin dəmir barmaqıqlarını dartışdırır və qışqırırdı:

-Salama-at, ana! Salama-at, Fatma!

Qəflətən divarın dibindən tüfəng atəşinin səsi eşidildi və güllə tozu azərbaycanlının sir-sifətinə səpələndi.

Təhlükə Abdulları daha da hirsələndirdi: yenidən hər iki əli ilə pəncərələrin barmaqıqlarını dartışdırmağa və hiddətlənmiş halda atəş açan gözətçiyə qışqırmağa başladı:

-Hey, köpəkoğlu! İt! Donuz! Vur! Yenə at, yenə! Mamasəgli! Donuz! At! Yenə at, yenə!

Dustaqlar Abdullanın üstünə cumdular, əllərini güclə dəmir barmaqıqlardan çəkib qopardılar və pəncərənin qarşısından güc-bəla ilə uzaqlaşdırdılar.

Lakin Abdulla daha pis vəziyyətə düşdü, vəhşiləşdi. Şir kimi qızıqdı, yaralı kimi inildədi, zarıdı, böyürdü, dustaqları uşaq kimi o tərəf-bu tərəfə atdı. Ayı kimi pəncərənin rəfinə dırmaşdı və gözətçiyə qışqırdı:

-İt! Donuz! Vu-ur!

Gözətçi, bir dəfə də at, yazıq azərbaycanlıyı öldür! Niyə susmusan?! Özündən çıxmış bədbəxt Abdulla neyçün baxırsan?! Ağzını açıb neyçün durmusan?! Sənə at deyirəm, onsuz da ölməli olan Abdulla Kərimi öldür, qurtarsın getsin.

-Ana-a-a! Fatma-a-a! Vəli-i-i!

Dustaqlar! Dostlar! Sizə nə olub?! Öz yoldaşınızın üstünə nə düşmüşsünüz?! Niyə dartışdırırırsınız, niyə əlləşdirirsiniz! Bədbəxt Abdullanın əllərini buraxın!

Abdullanın ailəsinə kim kömək edəcək?! Azərbaycanlının yuvası dağılacaq, ev-eşiyi viran olacaq, külfəti və mal-qarası tükənəcək! Abdulla Kərim məhv oldu! Onun gəncliyi məhv oldu və onun həyatı da başa çatdı.

Bir dəfə yenə pəncərəyə çıxdı və yola baxdı. Nə Zöhrə, nə Fatma, nə də Vəli görünürdü, araba Gön-Dəri Zavodunun arxasında görünməz olmuşdu.

Dustaq haldan düşmüş bədəninə güclə sürüyüb kötük kimi taxtın üstünə atdı və ağız-burnunu alabəzək və islanmış yaylıq ilə tutdu.

III

Abdullanın gələcəyi kimi uzun, qaranlıq və qüdsəli günlər günlərə qovuşurdu, həftələr həftələrə.

Abdulla dər-dəkərini işləməklə boğurdu: sübh tezdən qaranlıq düşənədək mətbəxdə işləyirdi, odun yarar, ocaq qalayır, ət doğrayır və qazanları sürtürdü.

Axşamlar yatağına tez girirdi, lakin gecə yarıyadək yata bilmirdi: dərindən ah çəkirdi, ağır-ağır nəfəs alırdı, rahatlıq bilmədən qurcalanırdı və bəzən yuxuda qəribə şeylər qışqırırdı.

Darışmağı da azalmışdı, sanki lal olmuşdu. Abdulla yalnız Şakroya inanırdı.

Şakro köhnə dustaq idi. Dustaqxanada doğulmuş, burada da böyümüşdü və yaqın elə burada da öləcəkdi.

Şakro deyirdi ki, Abdulla qoçudu, əl paşadı, pəhləvandı. Dustaqlar "ağanın nökerləridirlər", Şakro

ağaya qulluq edirlər, xərac verirlər, hər şeydə ona tabe olurlar və daima ağzına baxırlar.

Abdulla və Şakro çoxdandır ki, dostlaşmışdılar. Çox vaxt kənara çəkilir, yaxud bir taxtın üstündə oturur və uzun zaman söhbət edirdilər. Abdulla şikayətlənirdi: - Vallah, Abdulla təqsirsizdir! Allaha and olsun, doğrudur!

Şakro "qardaş"ının təqsirsiz olduğuna inanırdı və "yoldaşının iztirablarını başa düşürdü, ona görə də onun ürəyini dustaq rəhmədilliyi ilə möhkəmlədir və gələcək azadlıq ilə ümidləndirirdi.

- Abdul, qorxma, iki ildə bayıra çıxacaqsan.

Və ümid-təsəlli pəsdən oxunan bayatı ilə başa çatırdı:

- *Ay balam, bala-a-a-am...*

Əzizim vay dərdim,

Vay dərmanım, vay dərdi-i-im.

Ellər vay əkdii, gül dərdi,

Mən gül əkdim, vay dərdi-im... Vay dərdim.

Azərbaycanlının mahnısı ağlayır, sızlayır və ümitsiz halda yas tuturdu. Azərbaycanlı bayatını ah-nalə ilə başlayır və zarımaqla başa çatdırırdı.

Bəzən lal-dinməz olur və piyli barmağını oğrusayağı gözlərinə çəkir, bəzən isə hansı odlasa qaynayır və bədildəyirdi:

- Kim kimi məhv etdi, Abdulla isis, isis (bilir)! Lakin...

Lakin Abdulla hələlik susurdu: qohumu satmaq "sirsxviliya", ayıbdır. Bu da olmasa, Abdullanın sübutu yoxdur, başqasının cinayətini təsdiq edə bilməz və yalan yerə utanacaqdır. Ona görə də Abdulla susurdu, ona görə də dərmini ürəyində boğurdu və taleyin hökmünü gözləyirdi.

Abdulla taleyinə və onun amansız ədalətinə inanırdı. Allah isə ona inanmırdı. On il həbs cəzası kəsilənədək canamızı - yumşaq xalçanı gündə beş dəfə açır, üzünü Məkkəyə doğru çevirir və namaz qılır, alçaqdan dua edirdi.

İndi isə Allah və Abdulla bir-birinə arxa çevirmişdilər. Allah nə üçün Abdullaya kömək etmədi? Nə üçün güc və ədalət göstərmədi?

Allah "sazğal" (yazıq) Abdulladan nə istəyirdi? Sarvanlı azərbaycanlı necə bağışlanmaz günah işləmişdi ki, Allah onu bu qədər qəddarcasına cəzalandırırdı?

Yox, nə göydə Allah var, nə də burada hökmü.

Abdulla Kərim dərmini yadına salanda və qəlbinin ağrısından Şakroya şikayət edəndə dərindən ah çəkir və hədələyir və özündən çıxaraq belə tamamlayırdı: iri körük kimi qalxıb-enirdi, yumruğu ilə köksünə döyəcləyir, şəhadət barmağını Borçalıya doğru uzadır və ayı kimi donquldarırdı:

- Qurumsaq Mustafal! Qaçaq Mustafal Daisade... Daisade (bir gözle) Abdullanı. Abdulla sənin arvad-uşağının qanunu içəcək və sənin ətini itlərə yedizdirəcək... Donuz!.. İt!.. Köpəkoğlu!

Abdullaya qara vərəm üstün gəldikcə dustaqlar onun başına fırlanır və onunla üz-büz söhbətdən də çəkinirdilər. Lakin hamı Abdullanın xasiyyətinə bələd deyildi.

Bəzən dustaqlardan hansısa yersiz qızıdır və şərbə günü kimi açırdı. Abdulla xərdəcəllik etməkdən çəkinirdi.

Öz-özünə deyirir və hər şeyi fəvvarə kimi ürəyinə yığırdı. Lakin bəzən bu fəvvarə birdən fantan vurur, Borçalı azərbaycanlısı qumbara kimi partlayır və ümumiyyətlə dinc, sakit və heç kəslə işi olmayan Abdullanın qarşısını heç kəs ala bilmirdi.

Birdən haradasa ulaşma, xorultu, çığırtı səsi eşidilirdisə, azərbaycanlıların sığrayışı vaşağın tullanmağına oxşayırdı. Şillə, tappıltı, şappıltı və Abdullanın bağirtisi dolu kimi səslənirdi.

- Hay ananı!.. Donuz! İt!.. Köpəkoğlu!

Taxt, stul, qab-qacaq, dişlər və qabırğalar sınırdı. Dustaqlar arı kimi Abdullanın canına daraşırdılar və sinəsindən yaxalanmış qurbanı onun əllərindən qoparmağa çalışırdılar. Abdulla elə bil bu dünyanın adamı deyildi, heç nə görə bilmirdi, dustaqların hay-küyünü də eşitmirdi, nə də dişləməni, dəyən zərbələri və ayağının çıxığını hiss etmirdi.

Yalnız Şakro bilirdi Abdullanı öz adı halına qaytarmaq fəndini, birtəhər ona yanaşır və qulağına pıçıl-

dayırdı:

- Abdul, bəsdır! Abdul yetər!

Abdulla Şakronun səsinə eşidən kimi, dərhal dəmir barmaqlıqları buraxır, bir qədər aralanır və adi halına qayıtmağa başlayırdı. Sonra üzünü üstə uzadı və bütün əməllərindən - həm özünün və həm də bağqalarının əməllərindən peşman olduğunu bildirdi.

IV

Abdulla achiq-susuzluğa tab gətirə bilər, tək ona pəncərənin qarşısında durmağa imkan versinlər. Burada bütün aləm götünürdü.

Navtluğidən çıxan qatar ilan kimi şütlüyüdü. Görəsən hara gedirdi, Bakıya, yoxsa Borçalıya doğru? Bəzən sağa doğru burulurdu, körpünü keçir, Şavnabad qayalıqından sanki deşiyə soxulur və elə bil Abdullanın tövşüyən ürəyini və qaynayan ruhunu da özü ilə bərabər çəkib aparırdı.

İki saatdan sonra həmin qatar Algeti keçib gedəcək və Sarvanın yanından ötecekdir. Dəmir "şeytan" bəlkə Zəhra və Fatma da görəcəklər və hansısa ilahi bir gücün vasitəsilə Abdullanın həmin qatarla göndərdiyi salanı da alacaqlar.

Off, nə olaydı indi azərbaycanlı həmin qatarın vaqonlarından birinin qulpundan asılmış olaydı! Candaardan yan keçən kimi, Abdulla vaqondan sıçrayıb düşər, qaça-qaça Sarvana girər və öz arvad-uşağını bağrına elə basardı, necə ki, indi dəmir barmaqlığı sıxır və az qalır onu qoparıb, kameradan uzaq qatara uçub getsin.

Allah, Allah! Təkcə Abdullaya hasardan aşmağa imkan ver, yoxsa Sarvana doğru başqa yol da tapa bilər. Odur bax, qara yol da oraya gedir. Odur, borçalıların arabaları da o tərəfə ləngərlənirlər. Aha, o da marneulilərin arabaları. Odur, candarlıların arabaları da... Abdulla tanıyır, bütün borçalıları tanıyır!.. Ya da Abdullaya qara yol və ya araba nəyə lazımdır. Dustaq təcridxananın yüz addımlığından başlayan Şavnabadın zirvəsinə qalxacaq, sonra Gümüşün gökünə tərəf qaçacaq, oradan Yağlıca otluqlarını kəşib keçəcək və birbaşa Sarvana girəcəkdir.

Odur, bostanda üç nəfər adam işləyir, zavodun qapıları yanında qızla oğlan aşiq-məşuqluq edirlər. Yolda uşaq qaçır, ardınca it düşmüşdür. Soğanlığa doğru beş qarğa uçur. Ooh, onların hamısı necə sərbəst-dirlər!

Bostan işçiləri, qızla oğlan və uşaq, siz necə xoşbəxtsiniz ki, azadsınız!.. Siz, Borçalı arabaçıları, öz elinizə gədirsiniz, yerinizə mən olaydım, bu gecə öz ailələrinizə gedəcək və öz arvad - uşaqlarınıza hədiyyələr də aparacaqsınız. Eeh, quyruqsuz it və ala qarğaları!

Sizə nə var, siz də Abdulladan xoşbəxtsiniz, on dəfə və min dəfə xoşbəxt, çünki ayaqlarınız və qanadlarınız bağlı deyildir və istəsəniz sağa uçarsınız, istəsəniz sola, istəsəniz oxuyar, istəsəniz qırılşağarsınız, lap başı üstə zillənər və geriye qalxarsınız.

Abdulla isə...

Abdullaya ürəkdən bir bayatı oxumaq da qadağan olunmuşdur! Və tövşümüş azərbaycanlı elə alçaqdan mızıldayır və zümzümə edir ki, öz qəlbinin ah-naləsini özü belə güclə eşidir:

- *Hay balam, bal-a-a-m!*

Ellər vay əkdə, gül dərdi,

Mən gül əkdim, vay də-r-ə-i-i-m!

Vay dərdim...Vay balam, balam...

V

Elə gün olmurdu ki, yüzlərlə dustağın qohunları və dostları dustaqxanaya gəlməyə və dadlı yeməklər gətirməyəydilər. Təkcə Abdullanı Allah da unutmuşdu, qohunları da, dostları da. Abdulla buna görə də dözülməz dərd çəkirdi, lakin heç kəsdən könlü qırıq deyildi, çünki nə Borçalı yaxın idi, nə də borçalıların boş vaxtı var idi ki, Abdullanı görmək üçün üç gün vaxt itirəydilər.

Abdullanın anası və arvadı - Zöhrə və Fatma üç-dörd ayda bir dəfə gəlirdilər. Dəmir barmaqlıqların o

tərəf-bu tərəfindən qırxa qədər dustaq və onların qohumları toplaşır və elə bir hay-həşir və səs-küy qaldırırdılar ki, bəzən bir-birilərinin daruşqlarını da başa düşə bilmirdilər.

Azərbaycanlı Zöhrəni və Fatmanı görəndə kimi dəmir barmaqlığı elə güclə dartıb qoparmağa çalışırdı ki, az qalırdı çərçivələri sındırırsın və öz səsindən başqa heç kəsin səsini eşitməyə imkan verməsin. Abdulla barmaqlıqdan güclə qopur və kameraya qayıdanda, gətirilmiş yeməklərdən Şakroya da pay ayırır və yenə də bədildəyirdi:

- Mənim atımı satıblar... qaçaqlar aparıblar.

Yaxud da:

- İki inəyim ölüb. Ailəm əldən gedib, zmao (qardaş) Şakro, "sul savida" (bütünü) gedib.

Bayırda gözəgörməz əl işləyirdi, şəhərli müsəlmanlar Məhəmmədin qanunlarına sədaqətlə qulluq edirdilər. İanə toplayır və bazar günləri dustaq azərbaycanlılara göndərirdilər, Abdulla öz payından Şakroya da bölür və deyirdi:

- Zmao Şakro, Allah yoxdur, lakin yaxşı insanlar bu qurumsaq dünyada yenə də çox imişlər.

Bir "selisadi" (il) ötüb keçdi. Oktyabrda Abdullanı çağırtdılar, min cür şey soruşdular və sonra Abdullanın məhbusluq müddətini "sami slit şeumsires" (üç il azaldıblar).

Abdullanın "ekvsi selisadisi" qaldı, yalnız altı il! Altı dəfə qış gəlməli və altı dəfə yaz girməli idi, sonra isə... Səma Abdulla bax bu yola qədəm qoyacaq, Sarvana çatacaq, Mustafanın üstünə düşəcək və...

Abdulla Mustafaya nə deyəcəkdi? Hayfını necə çıxacaqdi? Yox, Abdulla bunu heç kəsə deməyəcəkdi, heç kəsə - Şakrodan başqa, özünün "qardaş"ından savayı.

Qoy Mustafa hələ Yer üzündə gəzsin. "Ekvsi selisadi" o qədər də çox deyil ki, Abdulla dözə bilməsin. Zərər yoxdur, "qoy qurumsaq Mustafa gözləsin, qoy gözləsin".

Və elə Abdullanın özü də gözləyir və dözür.

Daha bir uzun və sonugörməz il də gəlib keçdi. Oktyabrda daha bir dəfə Abdullanın yenə üç ilini azaldıdılar, indi onun iki ili qaldı, təkcə iki ili, yalnız iki il!

Allah, sən Abdulla Kərim oğluna kömək et.

Budur, altı aydır ki, Abdulla nə öz ailə üzvlərini görüb və nə də onlardan bir xəbər eşidib. Axırda arzu edilən gün bir də gəlib yetişdi: Abdulla məhəccərdən qışqırdı:

- Fatma! Qurban olum sənə! Necəsən? Qadan alım, sənini! Necəsən, maralım, mənim ceyranım, mənim ahım?

Fatma, nə üçün tək gəldin? Zöhrə haradadır? Abdullanın "ana"sı gəlmədi? Necə, nə dedin? Xəstədir? Bəlkə... Fatma, Abdulladan gizlətmə! Düzünü de. Deynən, deməli Zöhrə...

Allah, Allah! Deməli Zöhrə öldü?...Nə vaxt? Deməli Zöhrə canını Allaha tapşıranda doğrudanmı Abdullanın adını çəkirdi?

Allah, indi Abdullanın dağılmış ailəsinə sən kömək et və iki il dözməyə aman ver, təkcə iki il!

Sonra sarvanlı azərbaycanlı özü bilir. Fatmaya da və Vəliyə də özü qayğı göstərəcək. Dosta da, düşməne də cavabı özü verəcək.

Fatma, qurban olum sənə, Fatma! Abdulla qadarı alsın! İki il sən də döz, yalnız iki il! Döz və sən qadamlıq namusunu öz Abdullana ləyaqətlə qoru. Nökər Əli Qurban kömək edər. Satılası nə varsa, hamusunu sat, təkcə Abdulla Kərimin ailəsinə dağıtma və aləmdə başını kəsmə, yoxsa sənsiz Abdullanın sağ başı nəyə gərəkdir!

Fatma! Ailədə tək durma, Əli Qurban mərd adamdır... Abdulla sən sədaqətinə inanır, ancaq bilirsən ki, kənd şayiə gəzdirəndir. Abdullanın bibisini gətir və o, sənə kömək etsin, həyan olsun.

Nə dedin, maralım? Artıq gətirmisən? Deməli, birgə yaşayırsınız? Fatma xanım, qoçaq! Sənə qurban olum, Fatma, qurban!

Necə, getmək vaxtı da gəlib çatdı? Gözətçi, yenə gözlə! Abdulla yetim qalmışdır, Abdullanın anası ölmüşdür, anası! Söhbətlərini hələ başa çatdırma bilməyiblər. Yoluna qoyulası və söhbət ediləsi hələ çox şeyləri var.

- Gözətçi, gözlə deyirəm mən sənə! Ooh donuz! İt! Köpəkoğl! Fatma, qurban olum sənə! Vəli, salamat qal! Salam-a-at!

Və barmaqlıqdan qoparılmış azərbaycanlı elə səntirləyib büdrəyirdi ki, sanki onun camışa bənzəyən boynuna nəhəng dəmir boyunduruq qoymuşdular.

VI

Doğrudanmı Abdullanın ailəsinin dayaq dirəyi sınımışdı? Doğrudanmı onun ocağına su tökülmüşdü? Abdullanın yuvası doğrudanmı dağılırdı?

Fatma qoçaq qadıncıdır, lakin yenə də qadıncıdır. Bu dünyada şər atan insanlar çoxdur. Yiyəsizlikdən istifadə edər və Abdullanın var-dövlətini hissə-hissə apararlar.

Bax, bu gün Fatma elə bunu demədimi: on qoyun, bir düyə və bir çox xırda-para şeylər yenə itmişdir. İndi Abdullanın nəyi qalmışdır? Bir camışı, iki kalçası, bir inəyi, üç düyəsi, bir eşşəyi və... bitib-tükənməz dərdi. Aydıncıdır, dustağın ailəsində bədbəxtlik məskən salmışdı və Abdulla özü onu qovmasa, ailədən ayağını çəkən deyildi.

- Allah, əgər hardasa varsansa, indi öz gücünü göstər və indi Abdullaya kömək əlini uzat! Allah! Allah!

Vaxt ağır-ağır və iməkləyə-iməkləyə ötüb keçdi, sanki qırxayaq sürümür və azərbaycanlının nəfəsini də özü ilə aparırdı.

Təcridxananın ətrafları bir dəfə yenə qar örtüyünə büründü və bir dəfə yenə yaşllaşdı.

Əvvəllər Abdulla Fatmadan bir-iki ayda heç olmasa bir məktub alırdı və üç-dörd ayda özü də gəlirdi şəhərə, indi isə odur altı ay ötüb keçmişdir, lakin onun nə məktubu gəlib, nə də Fatmanın özü.

Nə baş verdi, Fatma xanım, ay qadın, sən də Zöhrənin ardınca getmədin ki? Bəlkə xəstəsən? Bəlkə kimsə qaçırmışdır? Niyə susmusan və yazıq Abdullaya nə üçün işgəncə verirsən?

Nə baldızı cavab verir, nə də Abdullanın əmisi oğlu Hüseyin.

Abdullanı bir dəfə yenə çağırdılar və bir dəfə yenə "qamousxades", bir selisadisini azaldılar"-dedilər.

Zmao Şakro, bir Abdullaya kömək et!

Şeni çirime (qadan alım), Şakro, yaxşı hesabla, qardaşın Kərim oğlu buradan nə vaxt gedəcəkdir? Nə dedin? Beş aydan sonra?

- La İlahə İllallah! Hökumət, çox sağ ol, çox! Allah sənə yaxşılıq versin Çox minnətdaram, çox! Allah yaxşılıq versin. ay belə hökumət!

Şakro, indi Candar stansiyasının keşikçisi Mixa Kikilaşviliyə bir məktub verəcək, o da Fatmaya çatdıracaqdır. Bir halda ki, sarvanlı baldızım Abdullaya cavab vermir. Mixa Fatmanın yanına gedər, məktubu ona verər.

"Fatma, mənim Fatmam! Eksi ay savida (altı ay keçdi) və sənin sərilin (məktubun) gəlmir, sən özün də gəlmirsən. Fatma, xəstələnmisən, yoxsa Abdullanı unutmusan? İki məktub yazdım, ancaq cavab yoxdur. Ar vis! ağlayımmı, gülümmü? Sən yadıma düşəndə gözlərim yaşla dolur. Bəlkə Abdullanı unutmusan?

Bəlkə başqa kişi, başqa ər tapmışsan? İndi gülmək də istəyirəm, çünki çox sevinirəm, beşcə ayım qaldı, sonra Sarvana gələr və yenidən həyata başlayaram. Sən də sevinirsən, elə deyilmi? Sevin, Abdulla qadın al, sevin və gül.

Lakin indi ürəyim yenə də çox pisdır. Nə üçün səndən xəbər-ətər gəlmir? Mənim oğlum Vəli necədir? Mənim mal-qaram və ailəm? Fatma, mənim Fatmam! Tezəcə şəhərə gəl və pul da gətir.

Əgər gələ bilməsən, bir balaca, kiçik məktubla göndər, yoxsa Abdullan dərddən yata bilmir. Əgər bu iki həftədə sən gələ bilməsən, yaxud bir kağız yazmasan, sənin Abdullan dərddən ölər.

Fatma, balaca Vəlini Abdullanın əvəzindən yüz dəfə öp. Salamət ol, Fatmacan! Allah xeyir versin! Sağlıqla qal, Fatma, salamət qal! Sənin kişinin Abdulla Kərim oğlu".

Abdulla məktub gözləyirdi. İntizarının iki həftəsi sanki araba ilə gəlirdi və Abdullanın ürəyi də elə bil bu arabanın gözüne pərçimlənmişdi. İki həftənin üstünə iki həftə də əlavə olundu. Hövələsi daralmış Abdulla isə nə özüne yer tapa bilirdi, nə də uzanmağa bir künc. Sarvanlı azərbaycanlı dabaq tutmuş mal-qara kimi vurnuxur və əllərini sallayaraq öz-öztündən soruşurdu:

- Allah, bu nə xəbərdir? Allah, bu nə əlamətdir?

Nə də Şakromun ürək-dirək verməsi ona kömək etmirdi.

Abdulla bulud kimi tutulmuşdu və qış gecəsi kimi qaralmışdı.

Şakronun həbs müddəti başa çatdı.

-Salamat qal, qardaşım Abdulla, salamat qal!

-Salamat ol, zmao Şakro, salamat. Sənin ioldaşm və qardaşın Abdulları unutma.

Şakro Abdullaya öz evinin yerini öyrətdi, ürək-dirək verdi, qucaqladı və getdi.

Elə həmin günlərdə Abdulla təcridxananın rəisinə dedi:

-Mən də Avçalaya getmək və orada işləmək istəyirəm.

Abdullanın cəmi dörd ayı qalmışdı, ona görə də Abdulları da bir neçə gündən sonra ZaSES-ə işləməyə göndərdilər.

İndi azərbaycanlı sanki azad idi, gəzişirdi və oraları gözdən keçirirdi.

Dustaq fəhlələri yalnız qaranlıq düşəndə sayırdılar, ağac evə doldurur və qapısını bağlayır, o biri gintün səhəri yenə də işə buraxırdılar.

Bir gün dustaqları sayan zaman Abdulla Kərimin adını çəkəndə onun adətən verdiyi cavabı -"aka var"(burdayam) eşidilmədi. O tərəf-bu tərəfi axtardılar, soruşdular və aydınlaşdırdılar. Abdulla qaçmışdır? Belə dinc, bu cür hörmətli dustaq qaçır? Özü də nə vaxt? Üç ili başa vurdu və üç ay qalmış qaçdı?

Yenə də soruşdular, axtardılar, kağız yazdılar və sakitləşdilər.

VII

Gecə yarından keçmişdi. Qatar Səndar stansiyasına yaxınlaşdı. Ötüb keçən qatardan bağı sarıqlı kimsə atıldı və qaranlıqda gözdən itdi. Bir saatdan sonra onun kölgəsi Sarvan kəndinə girdi.

Abdulla ilan kimi sürünürdü. Odur, onun əmisi oğlu Mustafanın evi də.

-Hey, qurumsaq, hey, qaçaq Mustafa! Bu da Hüseynin qara damı. Bu da Abdullanın kiçik bağçası. Yəqin Abdullanın evində hamı yatmışdır. Fatma necə təəccüblənəcək! Vəli necə sevinəcək! Abdulla üç il dul qalmış arvadı Fatmanı necə bağrına basacaq!

Tələs, Abdulla, tələs! Alçaq çəpərdən bəbir kimi sıçra, viranə qalmış bağçanı qaça-qaça keç, mal pəyəsinin yanından öt və...

Allah, böyük Allah! Qadir Allah! Bu nə işdir?! Bu nə görkəmdir!

Daşla və əhənglə hörülmüş kiçik tikilinin nə örtüyü vardı, nə eyvanı, nə qapıları və nə də çərçivələri. Divarlar da uçmuşdu. Qaranlıq gecədə yalnız buxarı görünürdü - necə ki, yoğun və qarşalanmış sütun kimi. Toyuq hini də görünürdü, nə də taxıl anbarı gözə deyirdi, ot mərəyi də gözə çarpmırdı. Yalnız mal tövləsi qalmışdı, o da yalnız ona görə ki, qonşular qurumuş şah budaqları aparmağa ərinmişdilər.

Abdulla dağılmış yuvasının ətrafına səldirləyə-səldirləyə fırlandı, sonra uçmuş çəpəri adladı və Hüseynin torpaq damına yaxınlaşdı:

-Söyün, bayıra çıx. Sus... Bağırma. Alçaqdan danış... Abdulla çağırır, Abdulla, tanımadın? Abdulla Kərimdir, sənin əmin oğlu.

-Hardan peyda oldun, Abdulla?

-Nə vaxtın boş söhbətidir! De, Söyün, tez söylə, Abdullaya danış, onun ailəsinə nə baş verib? Onun evəşiyi niyə dağılıb? Fatma və Vəli haradadırlar?

Hüseyn dili dolşa-dolaşa danışırdı, sözləri seçirdi və güclə tapırdı.

-Dayan, nəfəsimi dərim və deyəcəyəm.

İndi qulaq as, Abdulla: yazıq Zöhrə ki, öldü, Fatma təpə-tək qaldı. Fatmanın qohumu dul arvad ona kömək edirdi, lakin o da tezliklə yeridən Arıxhya qayıtdı. Sonra...

-Qorxma, Abdulla. Dayan, əlimi burax... Sənə nə olub?

-Tez de, tez! Tez ol, tez!

-Sonra kənddə şayiə yayıldı ki, guya sənin nökrin Əli Qurban və Fatma...

-Hə, səsini çıxart! Məni incitmə!

-Guya onlar ər-arvad olmuşlar.

- Vay mənim başıma!

- Şayiə doğru çıxdı... Fatma hamilə oldu.

- Allah!

- Fatmanın oğlu oldu... Sənə nə oldu, Abdulla? Əlimi burax deyirəm sənə.

- Qadir Allah! Daruş, başa çatdır!

- Sənin məktubun ki, gəldi və sənin tezliklə qaladan çıxacağını biləndə, Fatma malları satdı və yoxa çıxdı. Deyirlər ki, Əli Qurban Qazağa aparılmışdır... Abdulla, ürəyini bərkit! Yaxşı kişisən və qalmaqal salma. Bir-iki ildə belini düzəldərsən və bir gözəl qız yenə taparsan.

Abdulla nə dedi? Kəndir?

- Kəndiri neynəyirsən, Abdulla?.. Necə? Çox yaxşı, Söyfünün kəndiri vardır, elə indicə götürərəm... Ancaq...

Yenə də, kəndir Abdullanın nəyinə gərəkdir?

- Abdulla, bu vaxt hara gedirsən? Söyünün evinə gir, yat və səhər tezdən...

- Tez ol, kəndiri gətir, deyirəm sənə!

Beş dəqiqədən sonra kəndiri çiyinə aşırdı və əmisi oğluna dedi:

- Salamət qal, Söyün.

Artıq heç nə demədi və sürətli addımlarla gecənin qarantığına qarışdı.

Bir azdan sonra Mustafanın torpaq qazmasının damında kölgə tərənməyə başladı.

O kölgə kəndiri damın dirəyinə bağladı, o biri ucunu çırağ yerinə salladı və köstəbək kimi içəriyə endi.

Azacıq vaxt keçdi. O torpaq evdən əvvəlcə uzun sürən bıdıldı, hədə və "Allah" nidası eşidilirdi. Sonra işıq düşən yerdən qadınların, uşaqların və Mustafanın ümitsiz bağırıqları, ulaşması və xırıltısı eşidilməyə başladı.

Səs-küy kəsildikdən sonra o torpaq daxmadan Mustafanın mal pəyəsinə bir kölgə soxuldu, iki dəqiqədən sonra pəyədən yəhərsiz at qasırğa kimi çıxdı və kölgə - atlı Sandara doğru çapırdı.

Mustafanın dəhlizindən kəndə qoca qadının boğuş səsi yayılırdı. Sonra kənddə səs-küy qopdu. Ordan-burdan çıraqla tökülüşüb gəldilər, hər şeyi öyrəndilər və vay-şivən və ağlaşma qurdular, lakin atın tarap-turappı artıq eşidilmirdi və kölgə də haradasa çox uzaqda gözdən itmişdi.

VIII

Qana qəltan olmuş azərbaycanlı köpüklənmiş atla Ortacala təcridxanasına yaxınlaşanda günəş artıq doğmuşdu.

- Hey, zmobilo, qapını aç!

Qaçış, gediş-gəliş, səs-küy və telefonun zəngi bir-birinə qarışdı.

Belə güclə və belə tezdən dəmir qapını döyəcləyən və içəri buraxılmasını təkidlə tələb edən görəsən kimdir?

- Abdullayam, Abdulla Kərim, sizin sinandeli (dustaq), Zemo Avcaladan qaçan. Qapını açın, niyə gözlədirsiniz, bu nə haldır?

Abdullanın prokurordan kağızı varmıdır?

- Nə kağız! Nə vaxtın kağızıdır!

Abdulla birbaşa Borçalıdan gəlir. Budur, sənədim də var: Abdulla qana qərq olmuşdur. Qadınların və uşaqların qanına! Aha, baxın! Yoxlayın! Əmin olun!

- Qapını aç, zmobilo, sənə deyirəm, aç, yoxsa sonra məni axtarm, görün hardan tapacaqsınız.

Şəhərdən ittihamçı və müstəntiq gəlməmiş Abdullanı içəri buraxmadılar. Dindirilmə və protokol tərtib etmək iki saat çəkdi. Sonra qana bələnmiş azərbaycanlı həyətə keçdi və bir yerə toplaşmış dustaqları çağırdı:

- Qamarjoba (salam), yoldaşlar! Qamarcoba, yoldaşlar, zmebo! Bax, sizin Abdulla qayıtdı. İndi Abdulla Kərim oğlu qaçaqdır. Böyük qaçaq! Beş adam öldürdüm, xuti (beş)! Və azərbaycanlı qana bulaşmış beş bar-

mağını qırmızı şam kimi yellətdi. - Erti qası (bir adam) Mustafanı mövqali (öldürdüm), onun göyçək arvadı Zeynəbi, onun anası və iki balaca oğlunu, sul xuti qası, xuti (tam beş adam)!

Deyəcəklərini xırıltı ilə dedi, başını aşağı saldı və özünün əvvəlki kamerasına doğru addımladı.

Bir neçə aydan sonra Abdulla yenə həmin salonda idi, üç il bundan əvvəl ona "ati selisadi təyin olunmuş" salonda.

Böyük otaq yenə də adamlarla dolu idi, lakin küncdə nə mərhum Zöhrə görünürdü, nə də alagözlü Fatma salonu işıqlandırırdı. İndi Abdulla Kərim tək idi, təpə-tək. Yalnız "zmobili" Şakro onu yada salmış və gəlmişdi, uzaqdan baş barmağını göstərir və ona ürək-dirək verirdi.

Hakimlər yenə də həmin otaqdan çıxdılar və yenə də həmin mizin arxasında əyləşdilər.

- Abdulla Kərim, sizin hadisəni söyləyin.

Abdulla ayağa durdu və barmaqlığa söykəndi. Əvvəlcə uzaqdan başladı, sonra üç ilin əziyyətini sadə dillə təsvir etdi və axırda sonuncu hadisəni söyləməyə başladı:

- Mən Avcalada işləyirdim. Qaçmaq istəmirdim, vallah, istəmirdim. Üç ayım qalmışdı, şəhərdə bir qardaşlığım vardı, - və Şakro tərəfə baxdı. - Bir dəfə o qardaş mənə ismarıç göndərdi ki, zma Abdulla, kənddə sənün işlərin zalıan sudad aris, ürəyim dözmədi, dedim ki, xəbər öyrənərəm və elə o biri gün qayıdaram. Səvedi (ancaq)... Allah, sən bilirsən Abdullanın ürəyinin ağrısını. Nə ev, nə arvadım, nə uşağım qalmayıb. Arvadım Fatmanı və oğlum Vəlini mənim nökrəm Əli Qurban qaçıb və Qazağa aparıb. Bir az malım qalmışdı, satıblar və aparıblar. Evimi də qonşular dağıdıblar. Abdullaya isə qara buxarı, bir az daş və çoxlu gözyaşı qoyublar. Abdulla məhv olub, mənim ailəm dağılıb! Sonra dedim ki, Abdulla, neynəyirsən belə həyatı? İndi kimin üçün yaşamalısən? Ürəyini kimin üçün üzməlisən? Sonra dedim ki, Abdulla Kərim! Sənün arvad-uşağını kim məhv etdi? Ailəni kim dağıtdı? Dustaqxanaya kim göndərdi? Sənün əmin oğlu Mustafa, Mustafa Xəlil oğlu! Dedim və getdim.

- Abdulla Kərim, Hüseyndən ailənin başına gələnləri öyrənənədək ürəyində Mustafanı öldürmək istəyi var idimi?

- Allaha and olsun ki, yox! Vallah istəmirdim!

- Davam edin.

- Necə getdim - bilmirəm. Kəndir götürdüm və bacadan düşdüm. Mustafa bərk yatmışdı. Zeynəb oyandı və çırağı yandırdı. Dedim: Zeynəb, əgər çıxırsan, Mustafanı öldürəcəyəm. Sonra Mustafanı oyatdım, xəncəri ürəyinə dirədim və dedim: Müstafa, de görüm, uruslardan mallarını necə aldın və sənün əvəzinə Abdullanı türməyə necə göndərdin? Mustafa dedi: Abdulla, sənün cöngəni biz oğurladıq və səni qəsdən axtarmağa göndərdik.

- Biz deyə, kimlər? Mustafadan başqa kimlər imişlər?

- Ar visı, Mustafa demədi.

- Davam edin.

- Mustafa dedi: biz bilirdik ki, Abdulla öz cöngəsini axtarmağa gedəcəkdi. Sonra biz atlara minib Marneuliyə doğru getdik. Yağışlı gecə idi. Milis izi təqib edib bizi tapardı, ona görə də mən izi itirdim, sənün evinə gətirib çıxardım, oraya bir az oğurluq mal da qoyduq və getdik.

- O ruslar nəyə görə sənün üzünə durdular?

- Ona görə ki, mən və Mustafa əmi uşaqları idik, bir-birimizə elə oxşayırdıq ki, sanki bir almanı yarıya bölüblər. Bəzən kənddə mənə Mustafa deyə çağırırdılar, Mustafanı isə Abdulla.

- Sonra, sonra?

- Abdullanın gözlərinə qan doldu. Zöhrə yadma düşdü... Hirsindən öldü... Oğlum Vəli yadıma düşdü... Arvadım Fatma... Xəncəri Mustafanın boğazına çəkdim.

- Sonra nə oldu?

- Sonra... Ar visı, yadımda deyil.

- Mustafanın anasını necə öldürdün?

- Ar visı, Allaha and olsun, ar visı.

- Mustafanın arvadını?

- Ar visi...Vallah, yadımda deyill- Azərbaycanlı səsini qaldırdı.

- Uşaqları? Nəyə görə heç olmasa uşaqlara yazığın gəlmədi?

- Sizə deyirəm ki, ar visi...Vallah, yadıma düşmür... Heç nə yadıma düşmür... Allaha and olsun, yadıma düşmür, - Azərbaycanlı hirsindən bağırdı.

- Şahidi çağırın.

Mustafanın evində bir qoca qadın qohumu vardı. O qadın qaranlıq bir künədə uzanmışdı və ona görə xilas olmuşdu ki, Abdulla onun burada olduğundan xəbər tutmamışdı.

İndi isə yadına düşdü: Abdulla Sarvandan atla tərpenəndə, hansısa qadın tükürpədicə vay-şivənə bütün kəndi oyatdı, indi bu qoca qarı Abdullanın söylədiklərini də, Mustafanın dediklərini də təsdiqlədi.

- Abdulla Kərim oğlu! Son sözünüzü deyin.

- Yoldaşlar! Hakimlər! Bax, indi Abdulla nə deməlidir? Öz başına gələnləri söylədi və səmimi qəlblə hər şeyi boynuna aldı - ürəyini açdı. Siz indi hər şeyi eşitdiniz və gördünüz. Abdullanın gizli heç nəyi yoxdur, indi isə...

İndi öz işinizi özünüz bilirsiniz. Abdullanın həyatı bitmişdir. Mən yaşamaq istəmirəm. Ya suya atın, ya tufəng atın, ya da ağacdən asın. Allaha and olsun, yenə güllə yaxşıdır!

Və borçalı Azərbaycanlı barmaqlığa söykəndi, dərinədən nəfəs aldı və kəsilməyə aparılan öküz kimi böyüdü:

- Qala istəmirəm, sizə deyirəm ki, istəmirəm!

Yenə də üç il bundan əvvəl edilmiş hərəkət təkrar olundu: hakimlər getdilər. İndi sarvanlı Azərbaycanlı tək-təkcə oturmuşdu. Nə ondakı kimi anası ah-uf edirdi, nə arvadı ağ dişləri ilə gülümsəyirdi, nə də oğlu totuq barmaqları ilə ona doğru dartınırdı.

Bir saatdan sonra hakimlər yenə də həmin qapıda göründülər. Sədr əvvəlki kimi uzun hökmü oxudu:

- Ona görə ki... Bir halda ki... Abdulla Kərim oğlu on il müddətində azadlıqdan məhrum edilsin. Lakin, ona görə ki..., bir halda ki., və bunları nəzərə alaraq bu qərara gəlir ki, cəza şərti cəza hesab olunsun.

Abdulla yalnız "ati dzelidzadi"(on il də) sözlərini başa düşdü; səntirlədi, əllərini yellətdi və boğazı kəsilmiş kimi xırıldadı:

- Allah, bu nə xəbərdi?.. Yoldaşlar, bu nə işdi?

- Abdulla Kərim oğlu, azadsınız, get və namusla yaşa.

Abdullanın dizləri büküldü.

Bu yoldaş hakim nə dedi? Abdulla azaddır, Abdulla savides? Bəs... Bəs qala olmayacaq?

- Abdulla, bu gün mənim qonağımsan - Şakro qardaşı dedi.

- La İlahə İllallah!

Abdulla xoş hisslər şimşəyinə dözə bilmədi və boğulmağını qəhqəhə əvəz etdi. Sonra uzun qollarını qanad kimi açdı və ayı kimi donquldadı:

- Yoldaş-ar! Qardaş-ar! Zmebo!.. Amxanaqebo! Abdulla sosxaliya- Abdulla təqsirsizdir, Abdulla doğru kişidir! Yoldaşlar! Qardaşlar! Minnətdaram, çox minnətdaram! Çox sağ olun, çox! Salamat qalm, qardaşlar, salamat!

Sağlıqla qal və salamat ol, doğru Abdulla!

1925-ci il

Tərcümə: Emin Mahmudov

TURİSTLƏR ÜÇÜN ƏN CƏLBEDİCİ ŞƏHƏRLƏR

İsveçrə **BERN**

TUT.BY xabar portalı memarlıq nöqtəyi nəzərindən dünyanın 28 ən gözəl və qeyri-adi kitabxanasını təqdim etmişdir. Oxucularımızı onlarla tanış edirik.

MEKSİKA MİLLİ MUXTAR UNİVERSİTETİNİN KİTABXANASI

Əsası 1910-cu ildə qoyulmuş universitetin kitabxana ilə birlikdə baş kampusu 2007-ci ildə UNESCO-nun Ümumdünya irs siyahısına daxil edilmişdir. Meksikanın ən görkəmli memarları tərəfindən inşa edilən bu kampusu şöhrətləndirən həm də onun tərtibatında məşhur rəsamların - Xose Клементе Ороско, Диего Ривера və Давид Альфаро Сикейросун iştirak etməsidir.

Universiteta 1920-ci ildə verilmiş muxtariyyət hökumətin müdaxiləsi olmadan tədris proqramını müstəqil tərtib etmək və bütçəni sərbəst idarə etmək imkanı verir ki, bu, kitabxananın da davamlı inkişafına təsir göstərir.

QƏBUL QAYDALARI

DÜNYA MƏKTƏBİ

Məktəbə qəbul müsabiqə yolu ilə həyata keçirilir. Müsabiqədə iştirak etmək üçün məktəbə gəlməklə, bizə zəng etməklə və ya online qeydiyyatdan keçə bilərsiniz.

<http://e.dunyaschool.az/sagirdqebul/>

Müsabiqədə şagirdlərin təhsil aldıkları sinfə uyğun bilik səviyyəsi, sağlamlığı, maraq dairəsi əsas götürülür. Hər bir şagirdin fərdi xüsusiyyətlərini öyrənmək üçün valideynlərlə söhbətlər aparılır.

Qəbul imtahanında ən yüksək nəticə göstərən VIII-XI sinif şagirdləri təqaüd imkanı qazanırlar.

İngilis bölməsində tədris Beynəlxalq Bakalavr Təşkilatının (IB) İbtidai (PYP), orta məktəb (MYP) və Diplom proqramları (DP) əsasında qurulur. Diplom proqramında təhsil müddəti iki ildir (X,XI siniflər).

Azərbaycan və rus bölmələrində ingilis dili ikinci dil kimi beynəlxalq standartlara uyğun tədris olunur. Şagirdlərin seçimi ilə fransız, alman və ya çin dili də öyrədilir.

Dünya məktəbində fikirləşməyi öyrətmək prinsipi əsas götürülür və tədris prosesinin təşkili bu yönümdə qurulur.

Siniflərdə şagird sayının az olması hər bir şagirdə fərdi yanaşmağa imkan yaradır.

Sağlam əsaslar üzərində qurulmuş ciddi nizam-intizam təlim-tərbiyə prosesinin yüksək səviyyədə təşkilinə kömək edir.

DÜNYA ANA MƏKTƏBİ

Ana Məktəbinə qəbul zamanı hər bir uşağın fərdi xüsusiyyətlərini öyrənmək üçün məktəbin psixoloqu valideynlərlə fərdi söhbətlər aparır. Uşaqlar psixoloji müayinədən və həkim müayinəsindən keçirilir. Uşaqların sağlamlığı, normal qavrama qabiliyyəti, səliss nitqi və maraq dairəsi əsas götürülür. Məktəbə qəbul ediləcək şagirdlər "Şagird qəbulu üzrə məktəbdaxili komissiya"nın rəyi əsasında müəyyən edilir və məktəb rəhbərinin əmri ilə rəsmiləşdirilir.

Qəbul üçün tələb olunan sənədlər:

- Ərizə
- 4 ədəd fotosəkil (3x4, rəngli)
- Doğum haqqında şəhadətnamənin surəti
- Tibbi arayış
- Yaşayış yeri haqqında arayış
- Valideynin iş yeri haqqında arayış

ÜNVAN

Əcəmi Naxçıvani 9

TELEFONLAR

+994 12 563 59 40/47/48

+994 55 632 95 28

XƏZƏR UNIVERSİTETİ

HƏR GÜN, HƏR SAAT MÜKƏMMƏLLİYƏ DOĞRU!

NIYƏ XƏZƏR UNIVERSİTETİ?

- Diplomların bütün xarici ölkələrdə tanınması
- Dövlət sifarişi əsasında təhsil almaq imkanı
- Eyni vaxtda 2 ixtisas üzrə təhsil almaq imkanı
- Təhsil haqqının Azərbaycan Respublikasının Dövlət İmtahan Mərkəzinin (keçmiş TQDK) imtahanlarında yığılan ballara uyğun olaraq ödənilməsi
- Təhsil haqqının hissə-hissə ödənilməsi
- Zəngin kitabxana, innovativ laboratoriyalar, müasir informasiya-kommunikasiya texnologiyaları infrastrukturunun varlığı
- Dövlət sifarişi və ya ödənişli təhsil almalarından asılı olmayaraq, təhsildə göstərdikləri nailiyyətlərə görə təqaüd almaq imkanı
- Əlavə ödəniş etmədən təhsilinin bir hissəsini Amerika, Avropa və Asiyanın tanınmış ali məktəblərində davam etdirmə imkanı
- Keyfiyyətli və əhatəli tələbə xidmət sistemi (həkim, psixoloji mərkəz, karyera-işə düzəlmə mərkəzi və s.)
- Yüksək standartlara cavab verən müasir yataqxana

TƏHSİL HAQQININ ÖDƏNİLMƏSİNDƏ GÜZƏŞTLƏR

- 650-700 bal - təhsil haqqından tam azad edilir
- 600-649 bal - təhsil haqqının ödənilməsində 50% güzəşt edilir
- 550-599 bal - təhsil haqqının ödənilməsində 40% güzəşt edilir
- 500-549 bal - təhsil haqqının ödənilməsində 25% güzəşt edilir
- 450-499 bal - təhsil haqqının ödənilməsində 20% güzəşt edilir
- 400-449 bal - təhsil haqqının ödənilməsində 15% güzəşt edilir
- 350-399 bal - təhsil haqqının ödənilməsində 10% güzəşt edilir

Uğurlu karyera qurmaq,
təhsildən zövq almaq və
yadda qalan tələbə
həyatı yaşamaq istəyirsən?

**Xəzər Universitetini
seç!**

BAKALAVR SƏVİYYƏSİNDƏ İXTİSASLARIMIZ

- * Kompüter elmləri
- * Kompüter mühəndisliyi
- * Neft-qaz mühəndisliyi
- * İnşaat mühəndisliyi
- * Radiotexnika və telekommunikasiya mühəndisliyi
- * Elektrik və elektronika mühəndisliyi
- * Kimya mühəndisliyi
- * Mexanika mühəndisliyi
- * Riyaziyyat və informasiya müəllimliyi
- * Fizika müəllimliyi

**1
QRUP**

**2
QRUP**

- * Mühasibat
- * Maliyyə
- * İqtisadiyyat
- * Menecment
- * Marketing
- * Biznesin idarə edilməsi
- * Turizm işinin təşkili
- * Regionşünaslıq (Avropa)
- * Beynəlxalq münasibətlər
- * Coğrafiya müəllimliyi

- * İngilis dili və ədəbiyyatı
- * Azərbaycan dili və ədəbiyyatı
- * Tərcümə (ingilis dili)
- * Politologiya
- * İngilis dili müəllimliyi
- * Azərbaycan dili və ədəbiyyatı müəllimliyi
- * İbtidai sinif müəllimliyi
- * Tarix müəllimliyi
- * Tarix və coğrafiya müəllimliyi

**3
QRUP**

**4
QRUP**

- * Kimya müəllimliyi
- * Biologiya müəllimliyi
- * Kimya və biologiya müəllimliyi
- * Psixologiya
- * Baytarlıq təbabəti

**5
QRUP**

- * Dizayn
- * Təsviri incəsənət müəllimliyi